

Jusstudiet

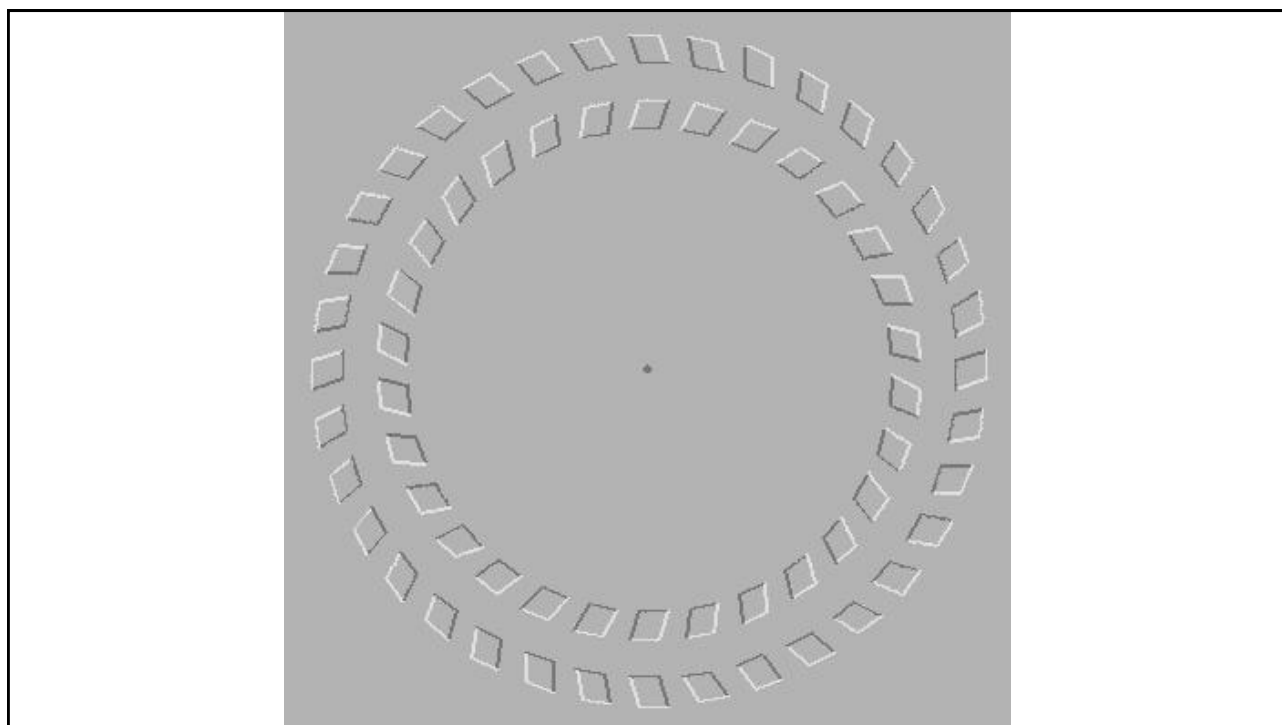
i hovedtrekk

- og noen eksempler med vekt på erstatningsrett

Professor dr. juris Morten Kjelland

1

2

Sutori

Stories Students Resources

Morten Kjelland

Present Share

Erstatningsrett

Morten Kjellands nettside, gjesteforelesning Høgskolen i Molde 2022

Mortens Domsseminar: 5 filmer, med eget Arbeidshefte og eksempler fra erstatningsretten

3

4

Jusstudiet i hovedtrekk

– nærmere om læringskrav og læringsutbytte

KUNNSKAP

God kunnskap om

- juridisk metode
- fagområder som omfattes av studiet
- sammenhengen mellom internasj. og nasjonal rett
- rettens grunnverdier
- vekselvirkningen mellom rett og samfunn
- etiske utfordringer

FERDIGHETER

- I**dentifisere rettsspørsmål
- F**ormulere
- S**trukturerer rettsspørsmål
- A**nalysere rettsspørsmål
- L**øse (besvare) rettsspørsmål, også på ukjente rettsområder
- Kritisk refleksjon og utvikling av retten (f.eks. lage høringsforslag)

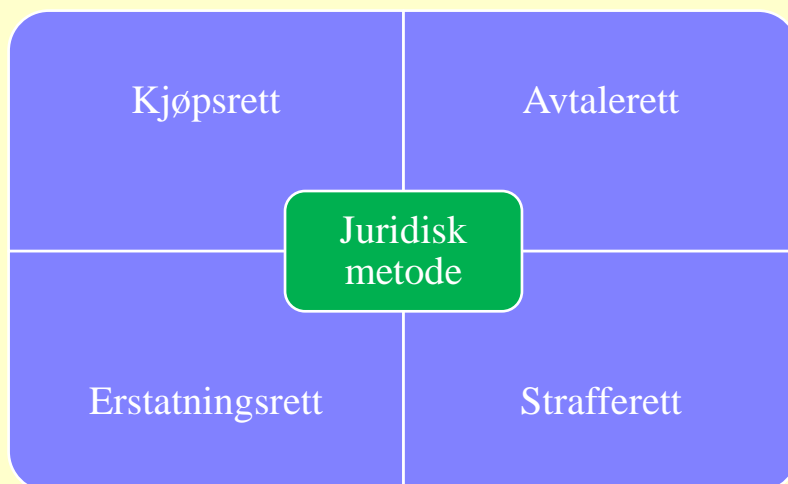
GENERELL KOMPETANSE

- Gjennomføre ulike typer juridiske arbeidsoppgaver
- Forstå og vurdere rettens plass i samfunnsstyringen
- Formidle juridiske resonnementer
- Fremme rett og rettferdighet
- Mv.

5

Jusstudiet i hovedtrekk

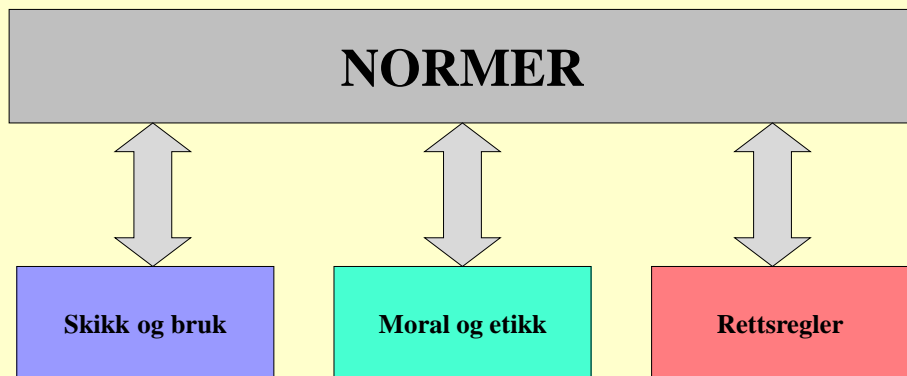
– sammenhenger mellom fagene

6

Jusstudiet i hovedtrekk

– ulike typer normer

7

Jusstudiet i hovedtrekk

– ulike typer normer

8

Jusstudiet i hovedtrekk

– ulike typer normer

Rettsregler

9

Jusstudiet i hovedtrekk

– rettsreglenes hovedfunksjoner

RETTSREGLER

**Forebygge
konflikter**

(preventiv funksjon)

**Løse
konflikter**

(gjenopprettende funksjon)

Rettslig styringsinstrument

10

3 hovedgrunner til at en lov kan måtte tolkes

Flertydighet

Hva betyr det hvis loven inneholder et forbud mot «sats»? Betyr det forbud mot å egenprodusere alkohol der første trinn i prosessen er å sette en sats, eller er det et forbud mot å ta sats, eller betyr det rentesats? I slike tilfeller må vi ta stilling til hva loven nærmere bestemt går ut på, og da benyttes juridisk metode. Se filmen på siden her.

Vaghet

Loven kan inneholde vage ord og uttrykk, som legger opp til skjønnsmessige vurderinger. Et eksempel finnes i helsepersonelloven § 4. Bestemmelsen stiller krav til at alt helsepersonell skal opptre «faglig forsvarlig». Hva betyr det helt konkret? Også i slike tilfeller må vi tolke loven for å få konkretisert den, og veiledning kan finnes i avgjørelser fra blant annet Helsepersonellnemnda.

Taushet

Loven løser ikke alle spørsmål. Det kan bero på at lovgiver overså noe da loven ble utarbeidet, eller det kan være at problemstillingen først oppsto etter at loven ble til. For eksempel sier Grunnloven fra 1814 noe om landforsvaret og sjøforsvaret, men er naturlig taus om luftforsvaret. I slike tilfeller foreligger det en såkalt «lakune», det vil si et rettstomt rom. Det må fylles ved å søke veiledning utenfor loven selv, for eksempel i dommer eller juridisk litteratur.

11

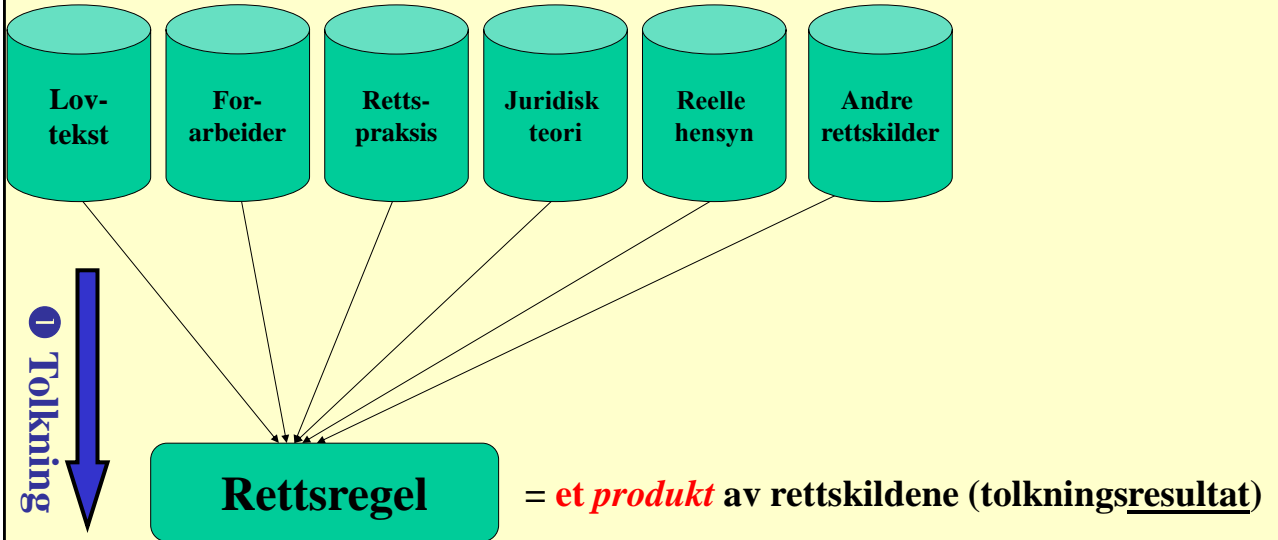

12

Dag 1

Jusstudiet i hovedtrekk

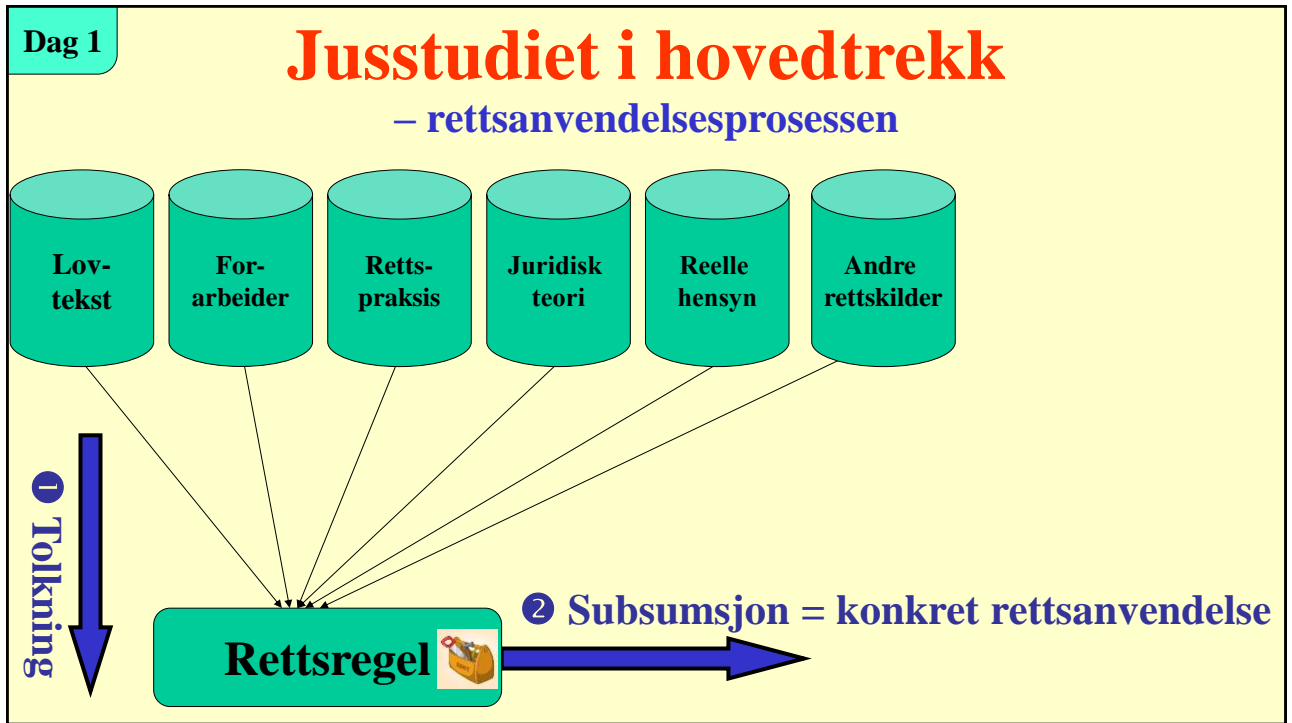
– rettsanvendelsesprosessen

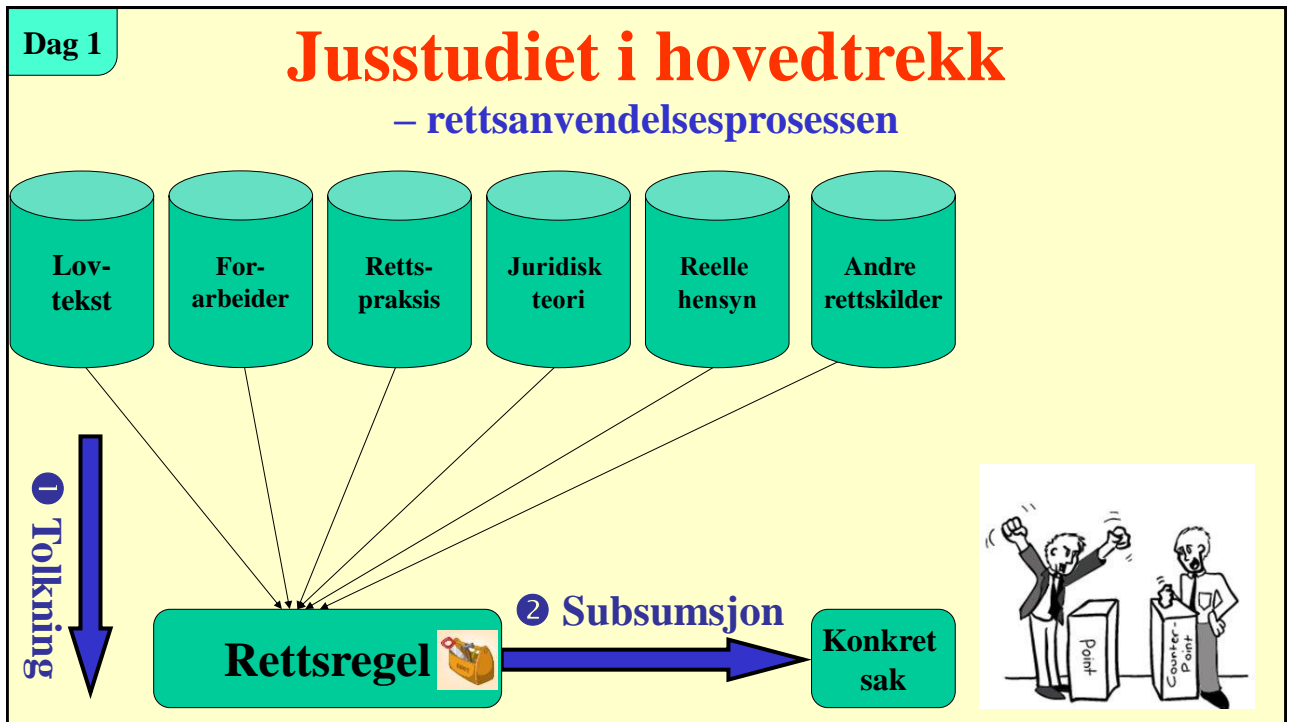
13

14

15

16

Grunnvilkårene for erstatning

17

Bilansvar

– anvendelsesområdet: bal. §§ 1 og 2

Hovedregel – bal. § 1

«Denne lova gjeld skadebot for skade som motorvognen gjer på folk eller eige og likeins trygding mot slik skade.»

To sentrale unntak – bal. § 2 første ledd

a) bilen brukt som annet enn kjøretøy

b) bilen er parkert utenfor gate/vei eller sted for allmenn ferdsel

18

Bilansvar

– «gjer»-kriteriet

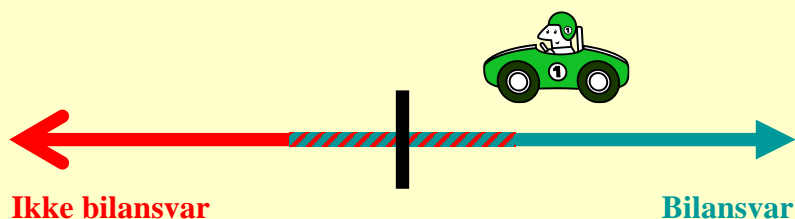
Bilansvarsloven § 4

◁Gjer ei motorvogn skade, har skadelidaren krav på skadebot hjå det trygdelaget som vogna er trygda i etter kapittel IV, endå om ingen er skuld i skaden.»

19

Bilansvar

– «gjer»-kriteriet

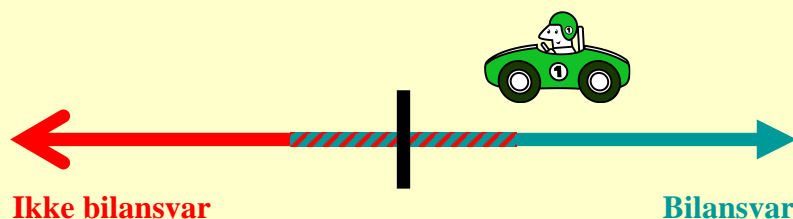

- Bilansvaret rekker vidt ...
- Eksempel: *Hjullaster* (Rt. 1999 s. 1312)

20

Bilansvar

– «gjer»-kriteriet

➤ Bilansvaret rekker vidt ...

➤ Eksempel: *Hjullaster* (Rt. 1999 s. 1312)

21

Bilansvar

– *Hjullaster* (Rt. 1999 s. 1312)

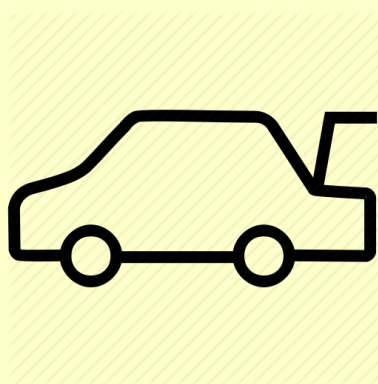
Høyesterett:

«Sentralt står ... hjullasterens bevegelighet og den kraft som skapes i kombinasjonen av hastighet og tyngde. Slik jeg ser det, er det nettopp bruken av hjullasteren som kjøretøy, ved at den kjøres inn i veggen, som i dette tilfellet volder skaden.» (s. 1316)

22

Bagasjeluke (Rt. 2015 s. 1017)

– et grensetilfelle

23

Yrkesskadeansvaret

– hovedlinjer og utvalgte emner

Professor dr. juris Morten Kjelland

24

Yrkesskade

– dekningsområdet

Ysfl. § 10

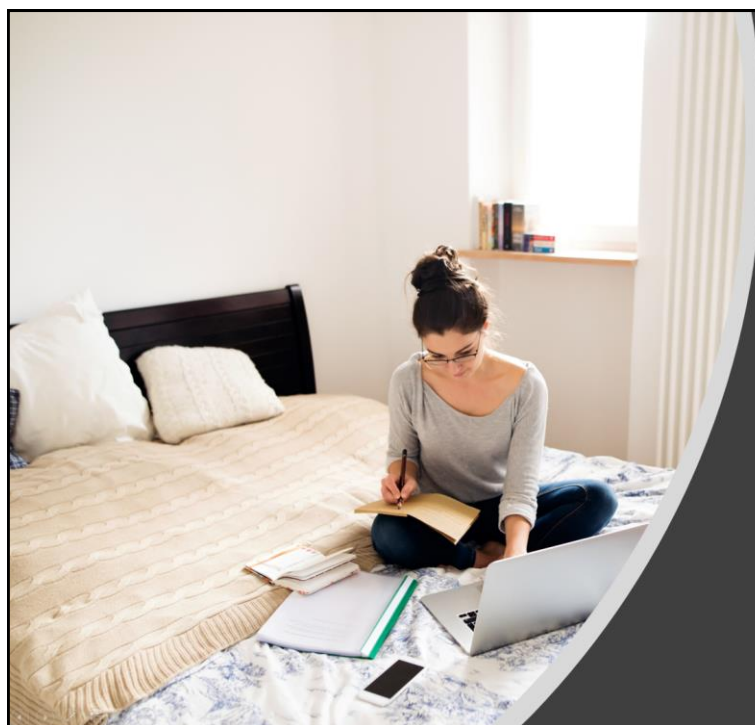
«Yrkesskadeforsikringen skal ... dekke skader og sykdommer som arbeidstaker påføres **i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden.**»

Akeulykke på seminar opp i Høyesterett

25

Hjemmekontor

26

Lege på hjemmevakt (HR-2024-1571-A)

– de tre bærende argumentasjonslinjene i mindretallsvotumet, med kommentarer av MK

27

II

Årsakssammenheng

28

Betingelseslæren

– hovedregelen om faktisk årsakssammenheng

P-pille II (Rt. 1992 s. 64) – flertallet på 3 dommere

«Et vilkår for erstatningsansvar er at det foreligger årsakssammenheng mellom det ansvarsbetingende forhold og skaden. ... Årsakskravet mellom en handling eller unnløtelse og en skade er vanligvis oppfylt dersom skaden ikke ville ha skjedd om handlingen eller unnløtelsen tenkes borte. Handlingen eller unnløtelsen er da en nødvendig betingelse for at skaden inntreffer.» (s. 69)

29

Skadeevne

– kartlegging av hendelsesforløp

30

Skadeevne

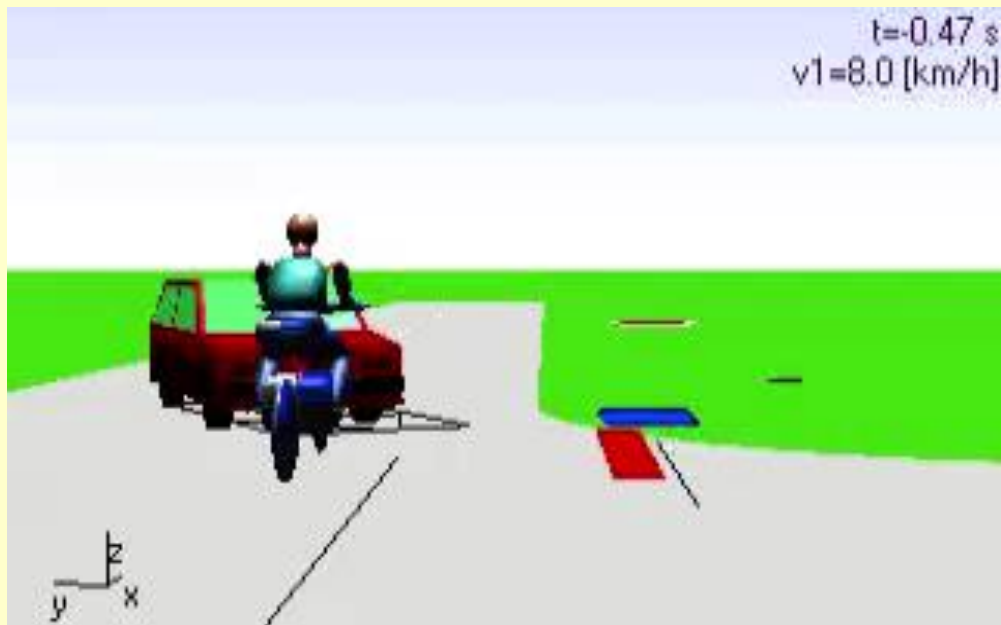
– eksempel: rekonstruksjon av forbikjøringsulykke

31

32

33

Skadeevne

– eksempel: rekonstruksjon av hendelsesforløp

34

35

Wire-trommel (LH-2017-197262)

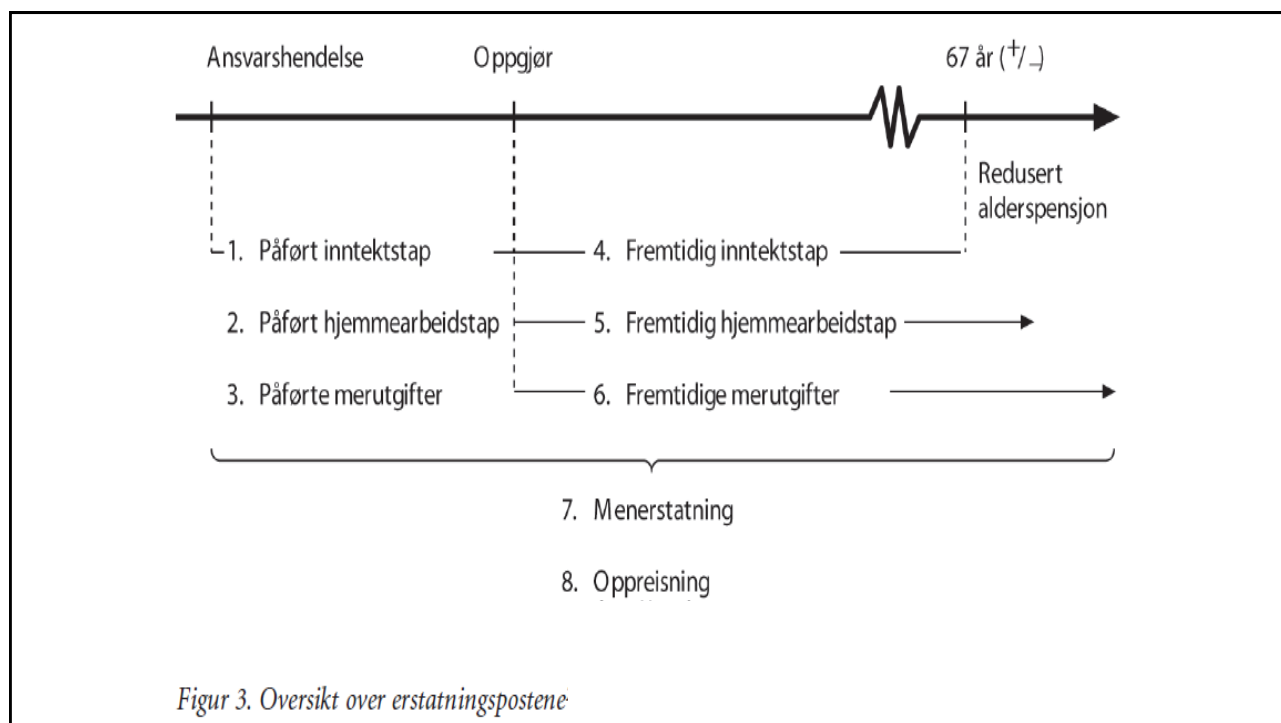

36

Erstatningsutmåling

37

Figur 3. Oversikt over erstatningspostene

38

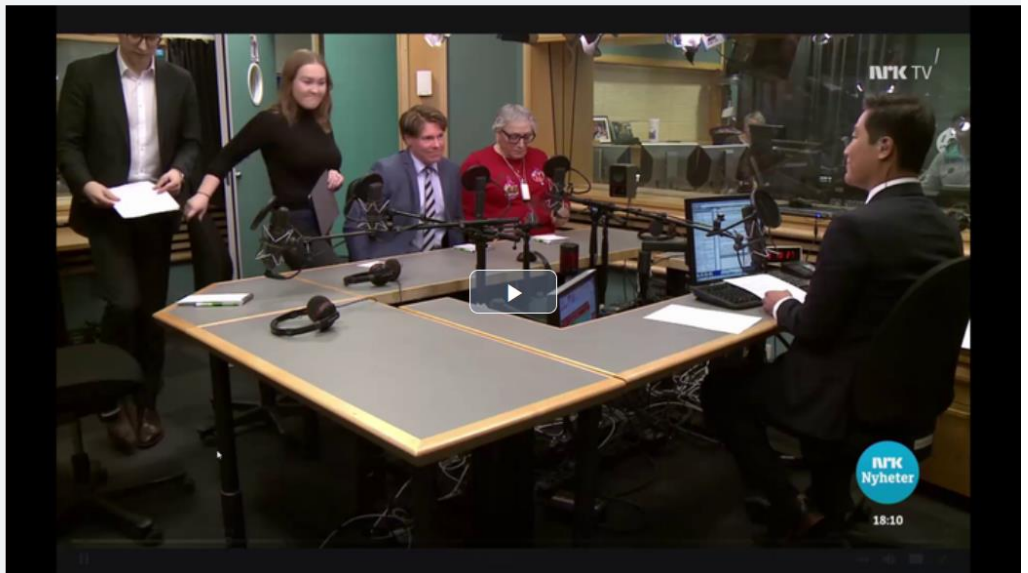

REKKER UT HÅNDEN: Tage Patrick Flobakk (31) ber Gjensidige Forsikring om rekordstore 48 millioner kroner i erstatning etter en motorsykelulykke i 2004. Her argumenterer han i en rettspause sammen med sin advokat Christian Lundin (i midten) og rådgiver Per Oretorp i Landsforeningen for Trafikkskadde til høyre. Foto: HENNING LILLEGÅRD

Krever 48 millioner kroner av Gjensidige

39

kjelland-dagsnytt18-omtale-av-prostitusjonsdommen.mp4

40

Etikk
i personskadesaker
– innledende del

Aftenposten ap.no
Onsdag 10. april 2013 08:05 Osk
Verden Norge Osloby Økonomi Kultur Meninger TV Sport A-A

Siste nytt: Slik har Nord-Koreas krigshissing tidligere løst seg (16.11.48) TIPS OSS Om i Aftenposten på nett og papir

OSLO SYKKELMESSE
OSLOS STØRSTE
SYKKELMESSE
MANDAG-TORSDAG KL. 13-21
50%
SYKKLER OG UTSTYR INNTIL

«Davids» sønn, Ronny Johnsen, krever at faren får større kompensasjon for skadene han er påført. Selv har ingen i Davids familie krav på erstatning, ettersom David ikke lenger forsørger noen.
FOTO: Stein J. Bjørge

Faren til Ronny (37) får mindre erstatning fordi han snart skal dø

En datafeil på sykehuset koster «David» livet. Nå får 60-åringen lav erstatning fordi Norsk Pasientskadeerstatning regner med at han snart skal dø av kreft.

Arbeid 153 personer anbefaler dette. Bli den første blant vennene.

Offer for datafeil

41

1. PRESENTASJON

Barneerstatning

Skd. § 3-2a for 1/3 2018

Skd. § 3-2a etter 1/3 2018

42

43

UNIVERSITETET I OSLO

← Studier ← Emner ← Jus ← Juridiske emner ← JUS5502

JUS5502 - Lovgivningslære

Jusstudentenes offentlige utredninger (JOU)

Studentene i emnet JUS5502 Lovgivningslære skriver i løpet av valgemnet en utredning som vi kaller Jusstudentenes offentlige utredninger (JOU). JOUene er inspirert av NOU-serien.

Mandater for kommende semester

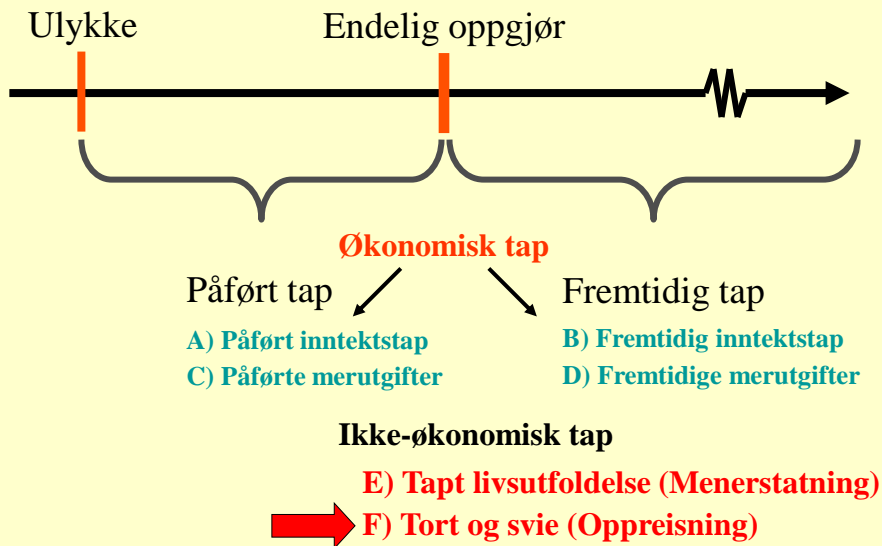
JOU 2022:7 Krav til utredning av konsekvenser for å redusere klimarisiko
Publisert 3. nov. 2021
Verdens naturfond (WWF) ber studentene skrive en Jusstudentenes offentlig utredning om hvordan redusere klimarisiko gjennom styrking av regler for utredning av konsekvenser av tiltak med virkning for miljøet

JOU 2022:6 Rettsteknologi for å fremme autonomi og rettssikkerhet
Publisert 2. nov. 2021

44

Erstatningspostene

- en oversikt

45

Erstatning for tort og svie

– oversikt

§ 3-5. (erstatning (oppreisning) for skade av ikke økonomisk art.)¹

Den som forsettlig eller grovt aktløst har

- a) voldt skade på person eller
- b) tilføyd krenking eller utvist mislig atferd som nevnt i § 3-3,

kan – uansett om det ytes menerstatning etter § 3-2 eller standardisert erstatning etter § 3-2a – pålegges å betale den fornærmede en slik engangssum som retten finner rimelig til erstatning (oppreisning) for den voldte tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art. Ved krenking eller mislig atferd som nevnt i [straffeloven² §§ 299 eller 302](#), skal det ved utmålingen av oppreisning særlig legges vekt på handlingens art, hvor lang tid forholdet har pågått, om handlingen er et misbruk av slektskapsforhold, omsorgsforhold, avhengighetsforhold eller tillitsforhold, og om handlingen er begått på en særlig smertefull eller krenkende måte.

46

Erstatning for tort og svie

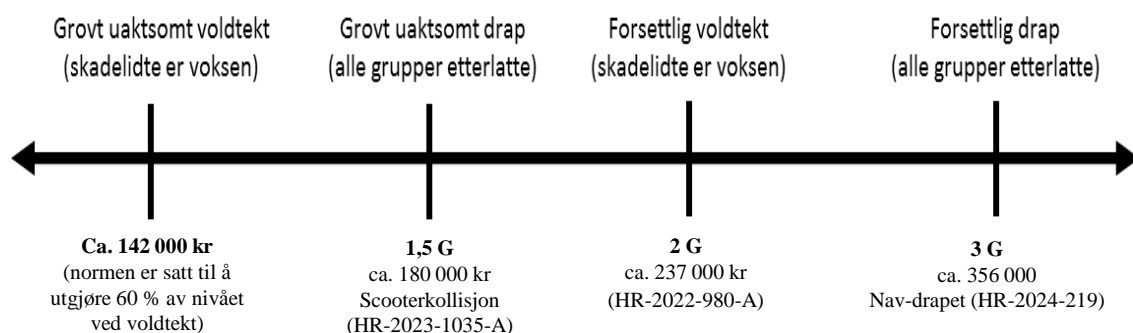
– oversikt

47

Erstatning for tort og svie

– oversikt

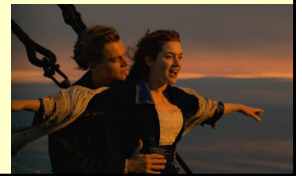
48

Nedsettelse av erstatning

på grunn av skadelidtes medvirkning

Skadeserstatningsloven 1969 § 5-1:

«Dersom den direkte skadelidte eller erstatnings søkeren har **medvirket til skaden ved egen skyld**, kan erstatningen settes ned eller falle bort for så vidt det er rimelig når en tar hensyn til atferden, og dens betydning for at skaden skjedde, omfanget av skaden og forholdene ellers. ...»

49

VG SPORTEN VG LIVE TV-GUIDE VG+ TIPS OSS

Søk MENY

annonse

KLIKK OG FÅ LEVERT HJEM

Butikklokalene er midlertidig stengt, men du kan handle på nett

Handle her >>

PLANTASJEN.
Vi har muligheten til å levere planter til din adresse

Her står «rullestolbrukeren» i stigen og maler

KLATRETR: Kvinnen som oppgir at hun er avhengig av rullestol står i stigen og maler. Foto: SVENSK POLITI

50

Hvor langt kan man gå i å avdekke trygde- og forsikringsvindel?

uten å krenke privatlivets fred og andre grunnleggende rettigheter – en «balansetest»

51

Lokalt | Lokalt | Økonomi | Innenriks | Utenriks | Trafikken direkte | Nyheter direkte | [Vintertilbud](#) | [LOGG INN](#)

Hjemmesykepleier ga pasient tidobbel dose morfin

Hjemmesykepleieren feilblandet morfinen og ga tidobbel dose. Nå får hjemmesykepleieren kritikk for dårlig opplæring av ansatte.

Publisert 27. oktober 2017

52

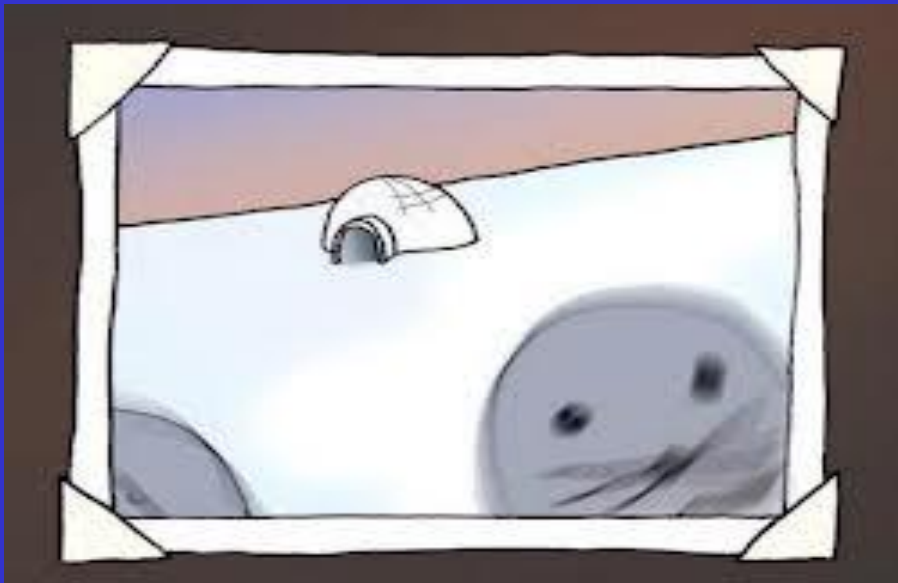
53

En gåte ...

54

Hva er dette?

55

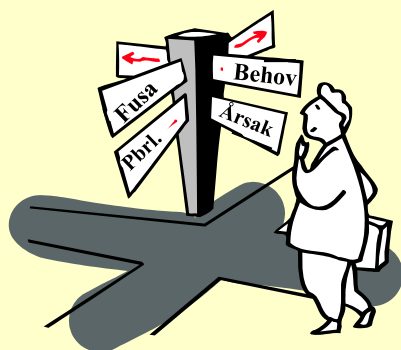
Dårlig selbilde ...

56

Jusstudiet

i hovedtrekk

- og noen eksempler med vekt på erstatningsrett

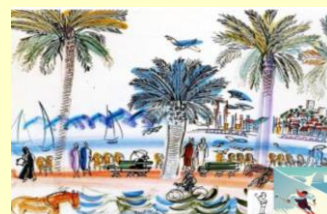
Professor dr. juris Morten Kjelland

57

WEBINAR

«Rett på sak. Innføring i juridisk metode»
– oppsummering av kursets hovedpunkter

Introduksjon & velkommen

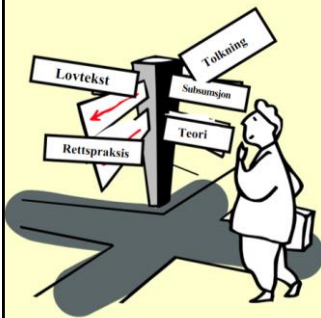

Professor dr. juris Morten Kjelland

58

WEBINAR

«Rett på sak. Innføring i juridisk metode» – oppsummering av kursets hovedpunkter

Her skal vi oppsummere:

Dag 1 Jusstudiet i hovedtrekk

Dag 2 Reelle hensyn som rettskilde

Dag 3 Lovteksten som rettskilde

Dag 4 Rettspraksis som rettskilde

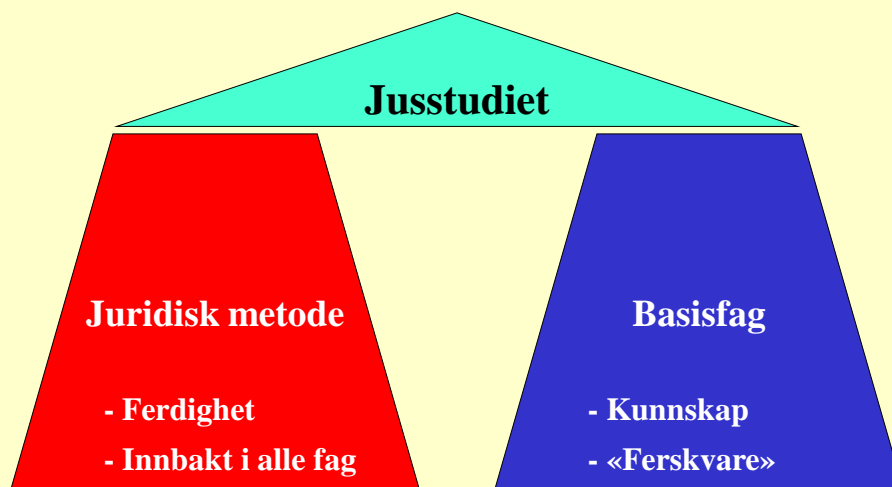
Dag 5 Juridisk teori som rettskilde

59

Dag 1

Jusstudiet i hovedtrekk

– jusstudiets to hovedmålsettinger

60

Jusstudiet i hovedtrekk

– nærmere om læringskrav og læringsutbytte

KUNNSKAP

God kunnskap om

- juridisk metode
- fagområder som omfattes av studiet
- sammenhengen mellom internasj. og nasjonal rett
- rettens grunnverdier
- vekselvirkningen mellom rett og samfunn
- etiske utfordringer

FERDIGHETER

- I**dentifisere rettsspørsmål
- F**ormulere
- S**trukturerer rettsspørsmål
- A**nalysere rettsspørsmål
- L**øse (besvare) rettsspørsmål, også på ukjente rettsområder
- Kritisk refleksjon og utvikling av retten (f.eks. lage høringsforslag)

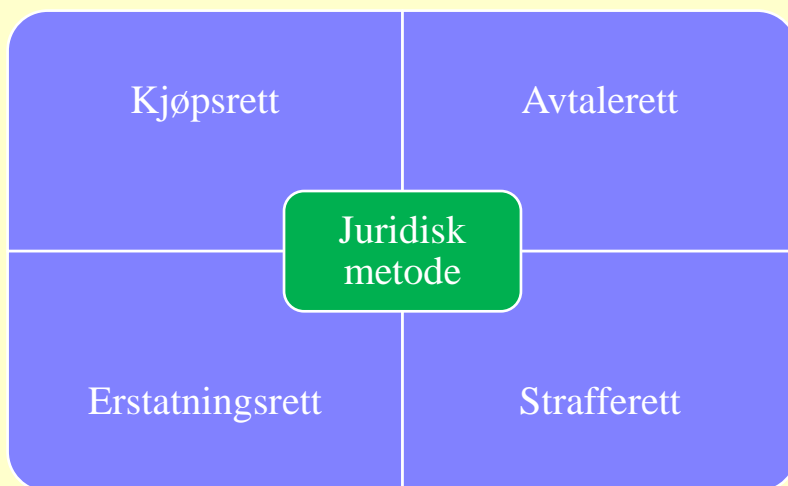
GENERELL KOMPETANSE

- Gjennomføre ulike typer juridiske arbeidsoppgaver
- Forstå og vurdere rettens plass i samfunnsstyringen
- Formidle juridiske resonnerer
- Fremme rett og rettferdighet
- Mv.

61

Jusstudiet i hovedtrekk

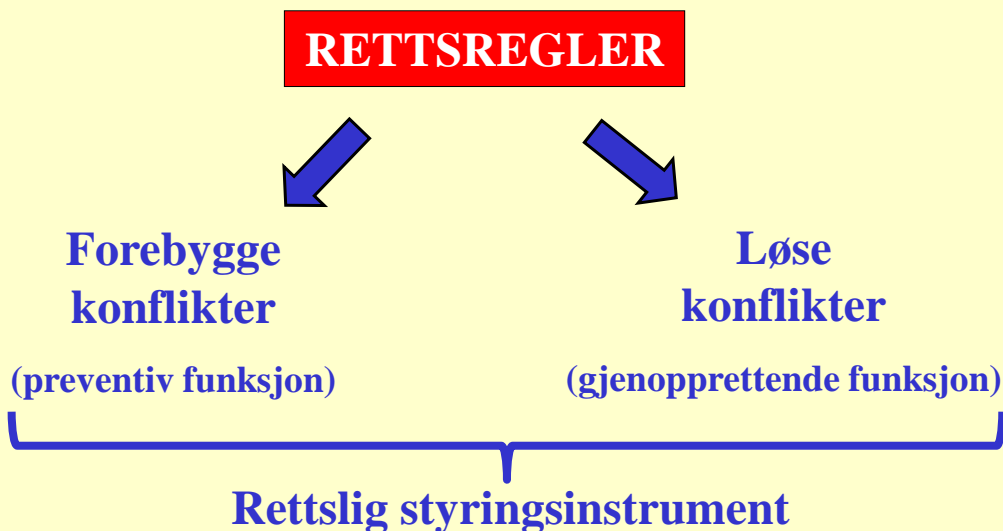
– sammenhenger mellom fagene

62

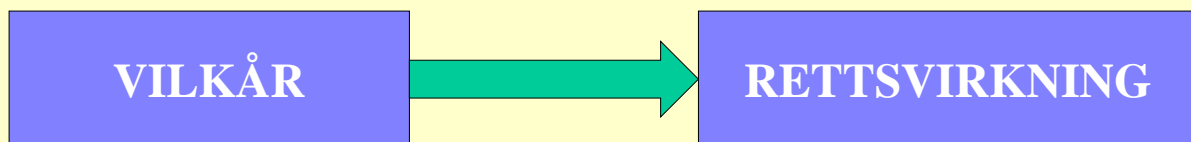
Jusstudiet i hovedtrekk

– rettsreglenes hovedfunksjoner

Jusstudiet i hovedtrekk

– rettsreglenes oppbygging

Kumulative vilkår

= samtlige vilkår må være oppfylt for at rettsvirkningen skal inntre

ordet «og»

Alternative vilkår

= ett eller flere (men ikke nødvendigvis alle) vilkår må være oppfylt for at rettsvirkningen skal inntre

ordet «eller»

Ulike typer:

Rettigheter

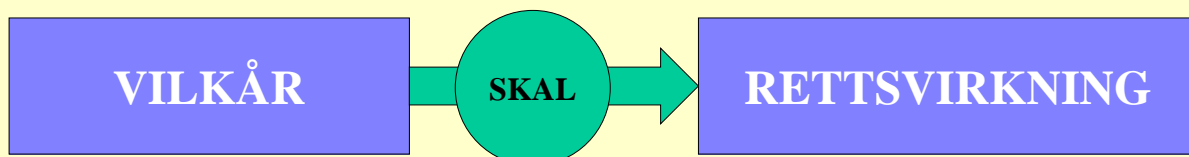
For eksempel rett til erstatning, prisavslag, retting, omlevere

Plikter

For eksempel plikt til å erstatte, gi prisavslag, rette, omlevere

Jusstudiet i hovedtrekk

– rettsreglenes oppbygging

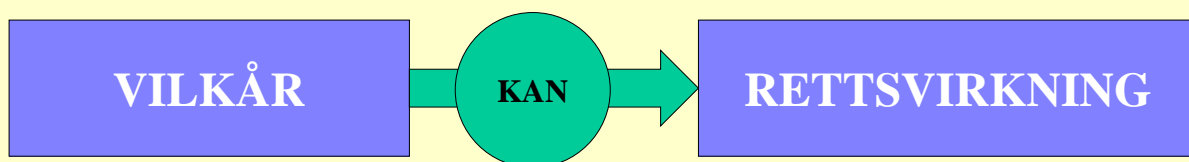
Eksempel på skal-regel:

Skadeserstatningsloven 1969 § 1-1:

«Barn og ungdom under 18 år plikter å erstatte skade som de volder forsettlig eller uaktsomt, ...»

Jusstudiet i hovedtrekk

– rettsreglenes oppbygging

Eksempel på skal-regel:

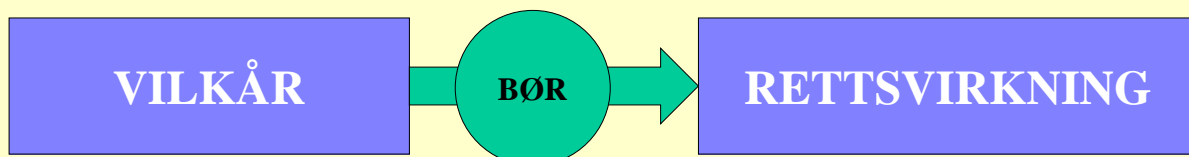
Forskrift om tillatelse til bruk av beltebil 7. 11. 2005 nr. 1264:

«Fylkesmannen kan etter forslag fra kommunestyret gi adgang til bruk av beltebil ...»

Jusstudiet i hovedtrekk

– rettsreglenes oppbygging

Eksempel på bør-regel (= ordensregel):

Arveloven 1972 § 50:

«Testamentsvitna bør i påskrift på dokumentet opplyse om testator gjorde testamentet av fri vilje og var ved sans og samling. Påskrifta bør innehalde yrket og adresse til vitna. Testamentet bør også daterast.»

Jusstudiet i hovedtrekk

– rettsliggjøring av konflikten

Konflikten slik partene opplever den

Det juridisk relevante i konflikten

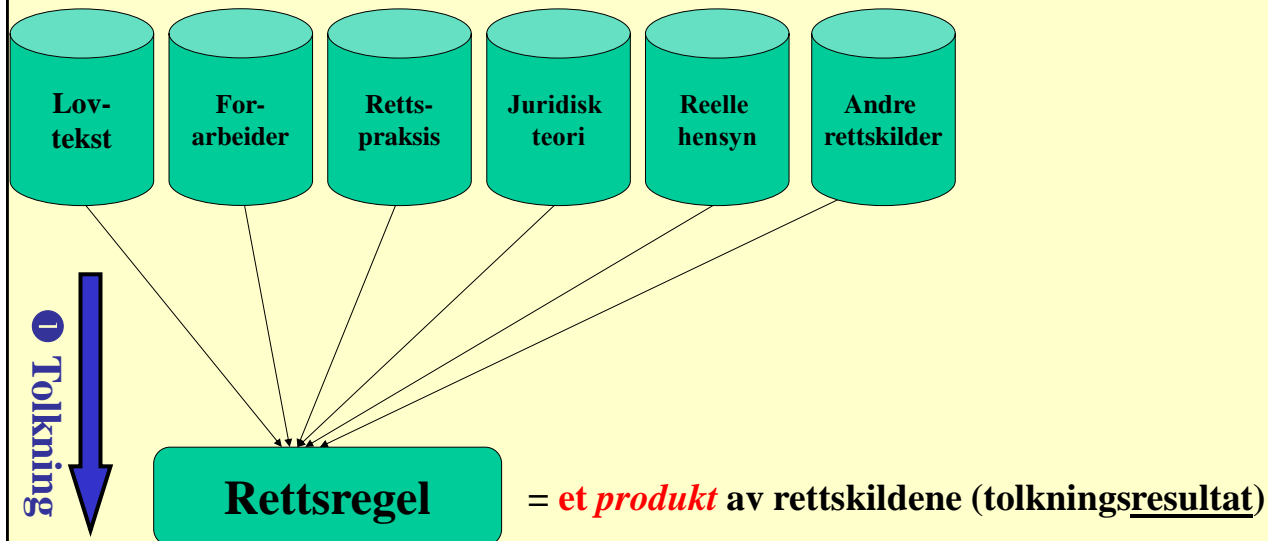
RETTLIGGJØRING

- Avgrenser konflikten (for juristene)
- Hva som er relevant styres av rettskildene
- Eks.: Skyld er ikke alltid relevant i en erstatningssak, selv om partene oftest synes det selv
- Vanligvis en del av testen på en eksamen

Dag 1

Jusstudiet i hovedtrekk

– rettsanvendelsesprosessen

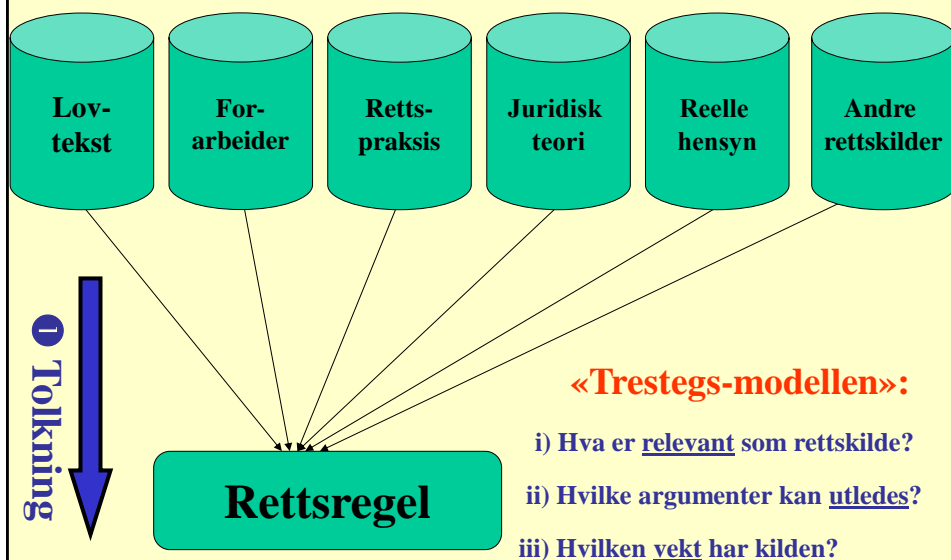

69

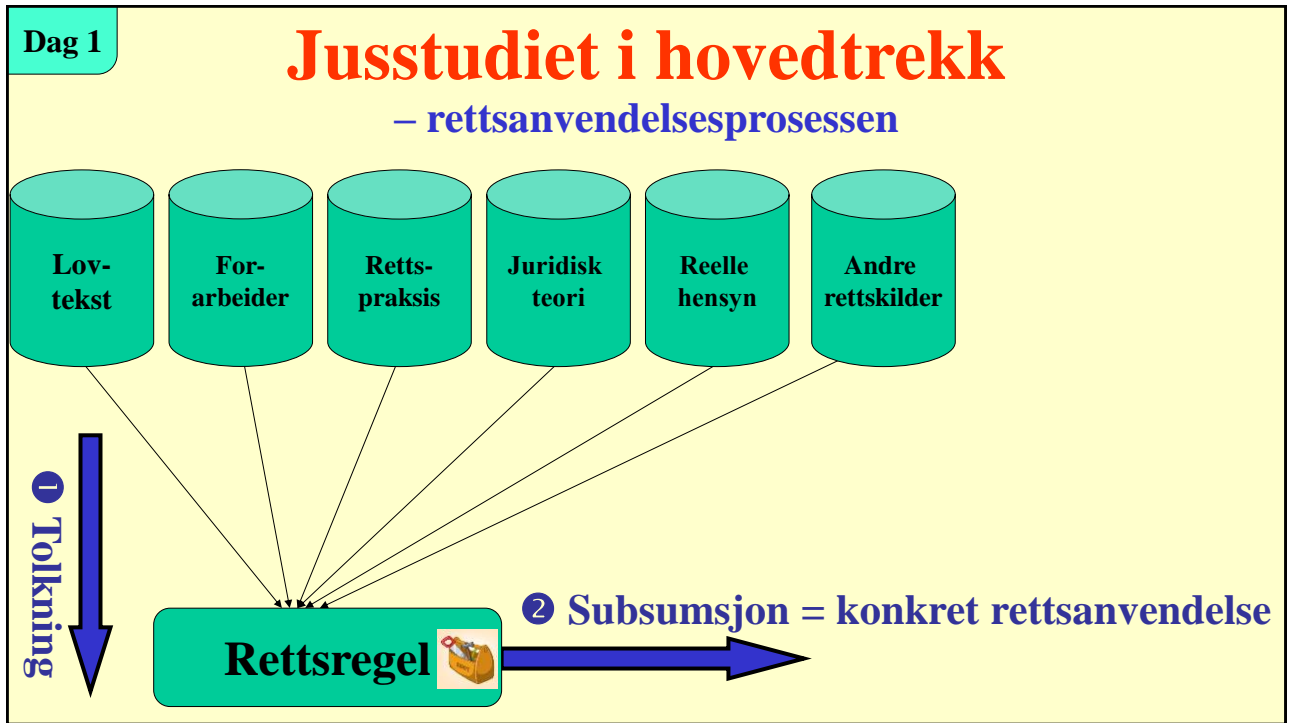
Dag 1

Jusstudiet i hovedtrekk

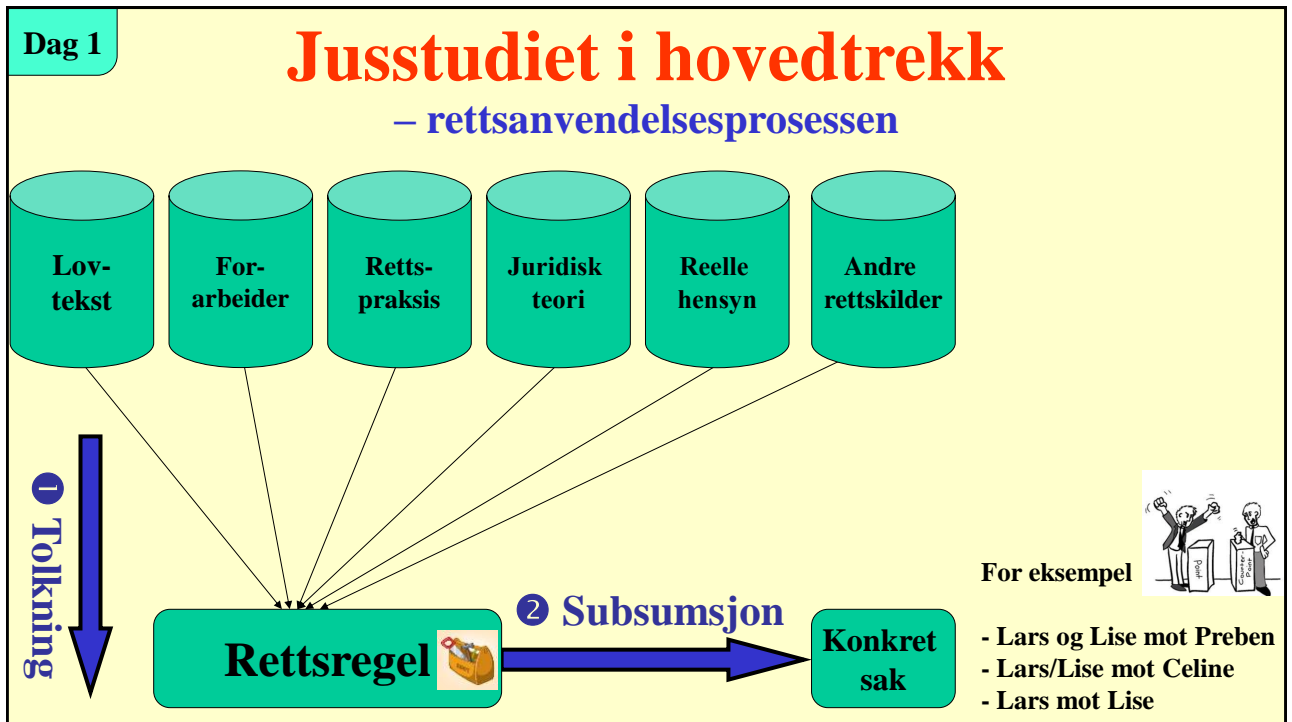
– rettsanvendelsesprosessen

70

71

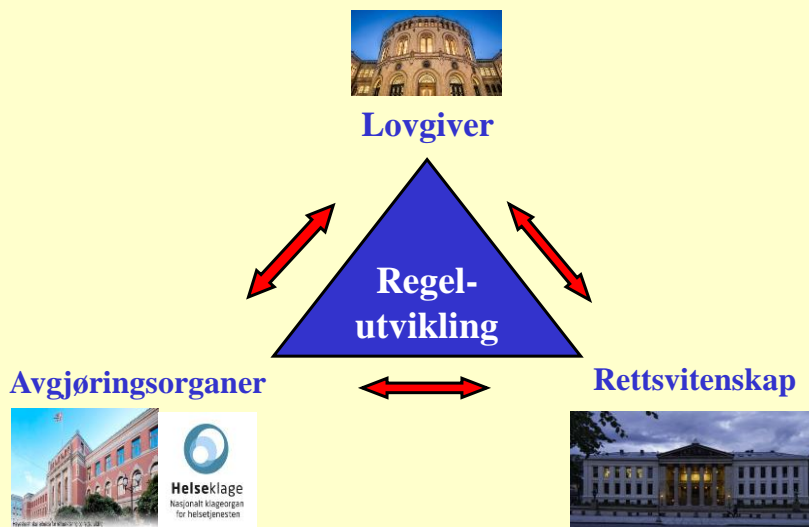

72

Dag 1

Jusstudiet i hovedtrekk

– flere «produsenter» av rettskilder

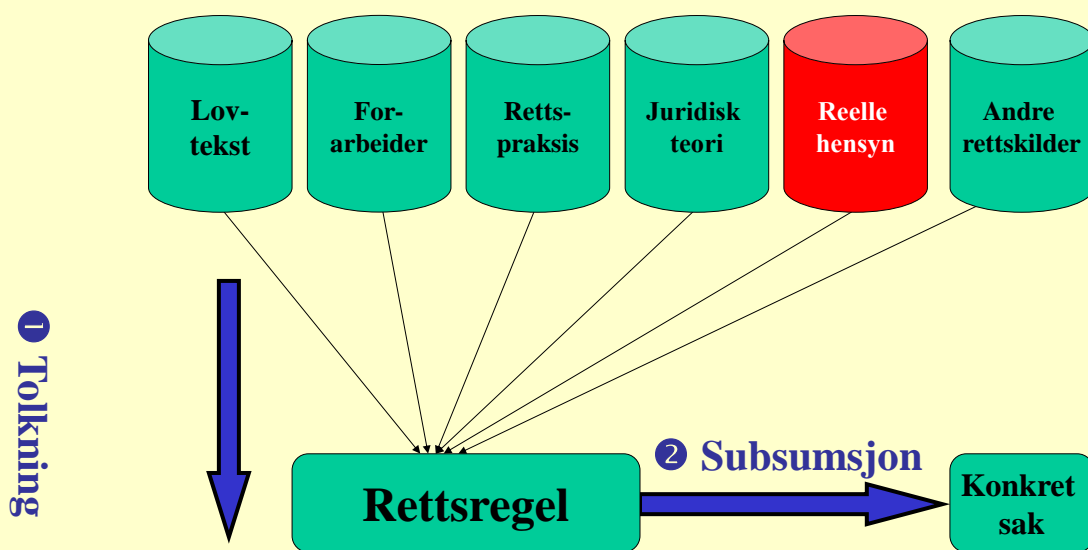

73

Dag 2

Jusstudiet i hovedtrekk

– rettsanvendelsesprosessen

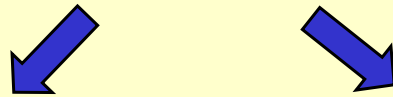

74

Reelle hensyn

– oversikt

To hovedgrupper

Hensynet til en
generelt god rettsregel
(generelt)

§§

Hensynet til et godt resultat
i den aktuelle saken
(konkret)

75

Reelle hensyn

– Kjelland 2016: Erstatningsrett – en lærebok

«Reelle hensyn refererer både til hva som gir en god løsning i den aktuelle saken, og til hva som gir en god rettsregel (innholdsmessig og rettsteknisk). Reelle hensyn styres av vårt verdigrunnlag.»

↳ Eksempel 1: Alminnelig rettsfølelse

76

Reelle hensyn

– eksempel på reelle hensyn: alminnelig rettsfølelse

VG NYHETER

< Nyheter | INNENRIKS | UTENRIKS | SISTE 4BT | MENINGER

Kvantumsrabatt for gruppevoldtekt

Tips VG på 2200 (VG) 23.01.2008 05:51 0

Siste saker fra Innenriks

- Dette vil det bli en betydelig straff av 49 minutter siden
- Finner artene på havbunn-kartet 1 time 23 minutter siden
- Sponsorene vil vurdere Northug-samarbeid 04.05.2014, 22:19
- To leiligheter på Sola i brann 04.05.2014, 21:56
- Knivstikking i Nygårdsparken i Bergen 04.05.2014, 21:39

Til Innenriks

VGTV

- Her krasjet Northug: Inntømmerpromillekjøring
- VGTV var med å prøveløslate ulykkesbilen i 2012

Av: Mona Grivi Norman

I desember 2004 ble jenta med seks kurdere til en leilighet på Skullerud i Oslo. Her ble hun dopet ned på heroin, og voldtatt flere ganger.

Fire av dem ble i lagmannsretten idømt fra seks og et halvt til åtte års fengsel. De ble også dømt til å betale til sammen 200000 kroner i erstatning.

Jentas bistandsadvokat anket til Høyesterett. Her ble dommen fra lagmannsretten stående med fire mot én stemme.

Høyesterettsdommer Jens Edvin A. Skoghøy hadde dissensen. Han beskriver

77

Reelle hensyn

– eksempel på reelle hensyn: alminnelig rettsfølelse

NETTAVISEN NYHETER

Nå er det slutt på «rabattordning» når domfelte må betale erstatning

78

Reelle hensyn

– eksempler på ulike typer reelle hensyn

«Reelle hensyn refererer både til hva som gir en god løsning i den aktuelle saken, og til hva som gir en god rettsregel (innholdsmessig og retts teknisk). Reelle hensyn styres av vårt verdigrunnlag.»

↳ Eksempel 1: Alminnelig rettsfølelse

↳ Eksempel 2: Harmonihensyn

79

Reelle hensyn

– eksempler på ulike typer reelle hensyn

«Reelle hensyn refererer både til hva som gir en god løsning i den aktuelle saken, og til hva som gir en god rettsregel (innholdsmessig og retts teknisk). Reelle hensyn styres av vårt verdigrunnlag.»

↳ Eksempel 1: Alminnelig rettsfølelse

↳ Eksempel 2: Harmonihensyn

↳ Eksempel 3: Likebehandling

80

Reelle hensyn

– eksempler på ulike typer reelle hensyn

«Reelle hensyn refererer både til hva som gir en god løsning i den aktuelle saken, og til hva som gir en god rettsregel (innholdsmessig og rettteknisk). Reelle hensyn styres av vårt verdigrunnlag.»

↳ Eksempel 1: Alminnelig rettsfølelse

↳ Eksempel 2: Harmonihensyn

↳ Eksempel 3: Likebehandling

81

WEBINAR

«Rett på sak. Innføring i juridisk metode»
– oppsummering av kursets hovedpunkter

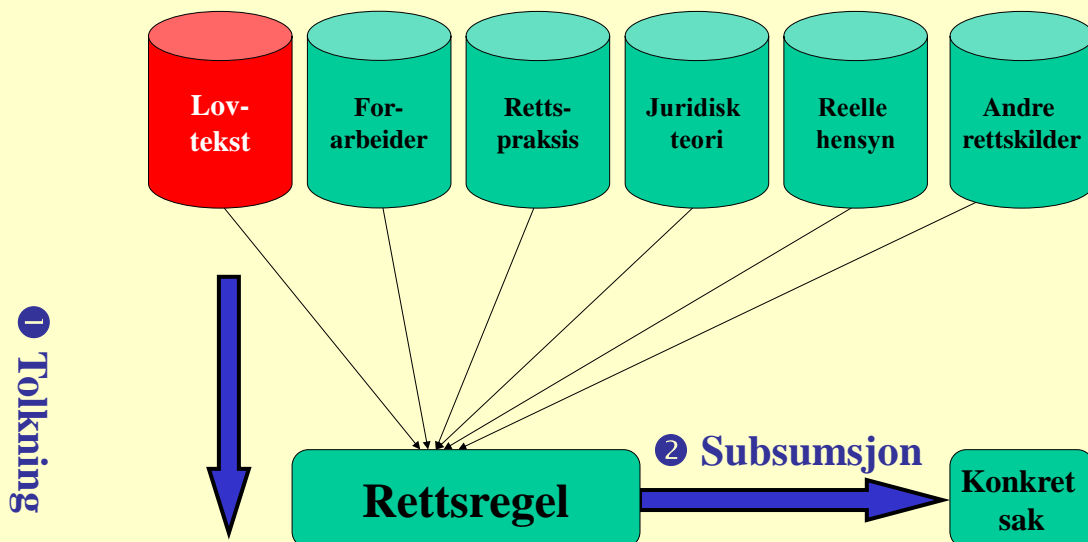
Her skal vi oppsummere:

- ✓ Dag 1 Jusstudiet i hovedtrekk
- ✓ Dag 2 Reelle hensyn som rettskilde
- Dag 3 Lovteksten som rettskilde
- Dag 4 Rettspraksis som rettskilde
- Dag 5 Juridisk teori som rettskilde

82

Jusstudiet i hovedtrekk

– rettsanvendelsesprosessen

Lovteksten

– startpunktet for tolkningen

Utgangspunktet for tolkningen

- Forutsatt at området er lovfestet: Lovteksten er startpunktet
- Eksempel: Om det foreligger mangel i forbrukerkjøp, forbrukerkjøpsloven
- Ordene skal normalt forstås ut fra alminnelig språkforståelse
- Sentrale begreper kan være definert i loven (legaldefinisjoner)

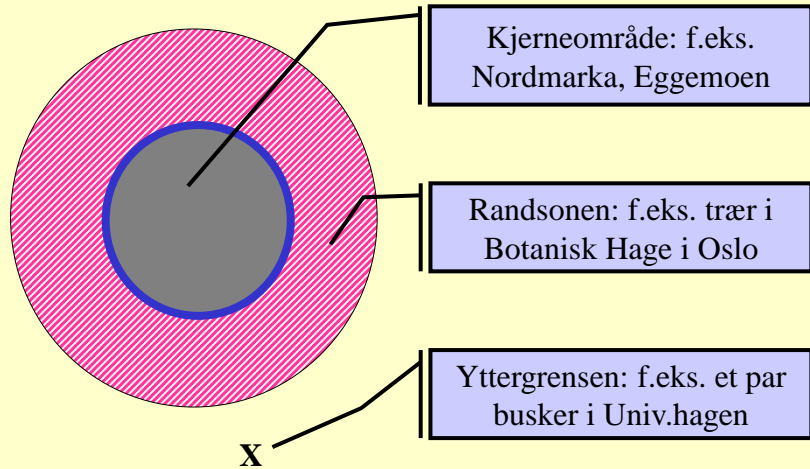
Men IKKE endepunktet for tolkningen

- Lovtekstene må tolkes i lys av andre rettskilder
- Konsekvensen er at ordlyden kan måtte tolkes utvidende, innskrenkende mv.

Lovteksten

– eksempel på vagt ord: «skog»

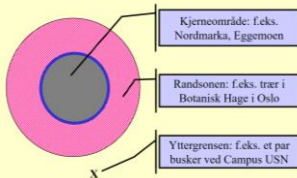
Lovteksten

– hvorfor det kan være nødvendig å måtte tolke en lov

VAGHET

Ord og uttrykk kan være skjønsmessige, og må da presiseres

Eksempel: «skog»

FLERTYDIGHET

Ord og uttrykk kan betyr flere ting

TAUSHET

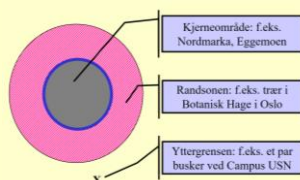
Lovteksten

– hvorfor det kan være nødvendig å måtte tolke en lov

VAGHET

Ord og uttrykk kan være skjønnsmessige, og må da presiseres

Eksempel: «skog»

FLERTYDIGHET

Ord og uttrykk kan betyr flere ting

Eksempel: «sats»

- Rentesats?
- Treningssenteret SATS?
- Basis for spritproduksjon?
- Ta sats for å hoppe?

TAUSHET

Loven er taus om det aktuelle rettsspørsmålet – og må ta utfylles

Eksempel: Er en ståhjuling motorvogn i lovens forstand?

Lovteksten

– oppbyggingen av en bestemmelse

Kapittel 4. Tingens egenskaper, mangler mv.

§ 15. Tingens egenskaper¹

Tingen skal være i samsvar med de krav til art, mengde, kvalitet, andre egenskaper og innpakning som følger av avtalen.²

Hvis det ikke følger noe annet av avtalen, skal tingen³

- passer for de formål som tilsvarende ting vanligvis brukes til
- svare til det som forbrukeren har grunn til å forvente ved kjøp av en slik ting når det gjelder holdbarhet og andre egenskaper
- passer for et bestemt formål som selgeren var eller måtte være kjent med da kjøpet ble inngått, hvis selgeren har akseptert dette formålet eller forbrukeren ellers har hatt rimelig grunn til å bygge på selgerens sakkunnskap og vurdering
- ha egenskaper som selgeren har vist til ved å legge frem en prøve eller modell
- være pakket på vanlig eller annen forsvarlig måte som trengs for å bevare og beskytte tingen
- være i samsvar med offentligrettslige krav som stilles i lovgivningen eller offentlig vedtak i medhold av lov på den tid kjøpet inngås, hvis ikke forbrukeren har til hensikt å anvende tingen på en slik måte at kravet er uten betydning
- være fri tredjepersons rett i tingen, for eksempel eiendomsrett eller panterrett.⁴ Likeså skal tingen være fri tredjepersons krav på å ha rett i tingen når dette bestrides, unntatt når kravet er klart ugrunnet.⁵

Kapitteinivå

Paragrafnivå

Leddnivå

Bokstav-nivå

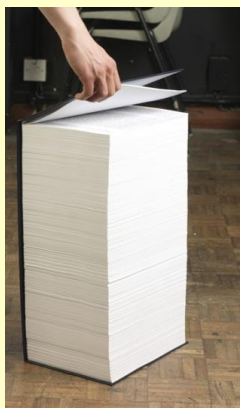
Punktum-nivå

Noter lagd av Lovdata

Lovteksten

– Hvordan er lovsamlingen bygd opp?

Lovsamlingen er (heldigvis) ikke fullstendig

Lovteksten

– forkortelser & kortformer

Korttitler

- Brukes som kallenavn på loven
- Eksempel: skadeserstatningsloven (enklere enn: lov om skadeserstatning)
- Angitt på Lovdata og i lærebøker
- Lover skrives med små bokstaver (unntatt i begynnelsen av ny setning ...)

Lovforkortelser

- Vanligvis angitt på Lovdata og i lærebøker; skriveøkonomisk
- Eksempel: skl., bal., kjl. (kan lage egne, men anbefalt å bruke de innarbeidede)

Dag 3

Lovteksten

– en av juristenes mest brukte forkortelser

jf.

91

Dag 3

Lovteksten

– en av juristenes mest brukte forkortelser

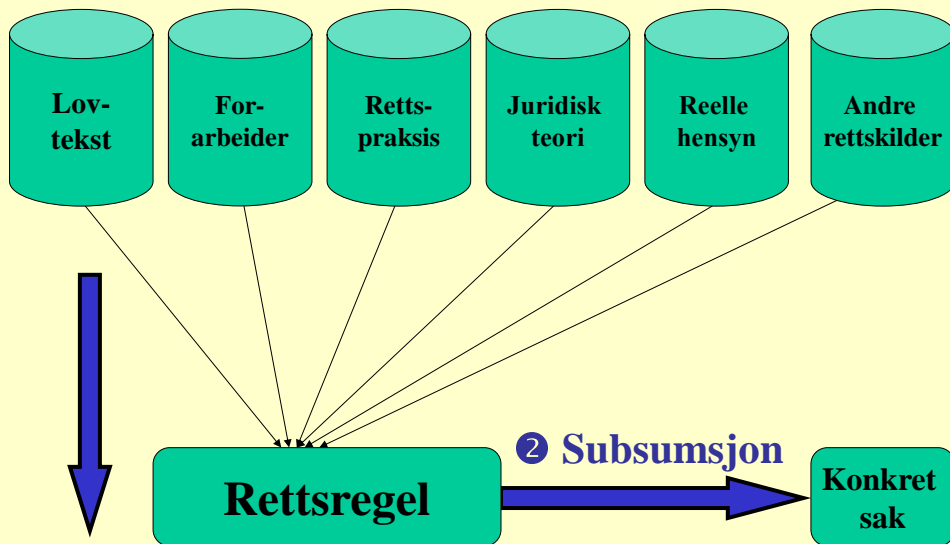
... jf. skl. § 1-1

92

Jusstudiet i hovedtrekk

– rettsanvendelsesprosessen

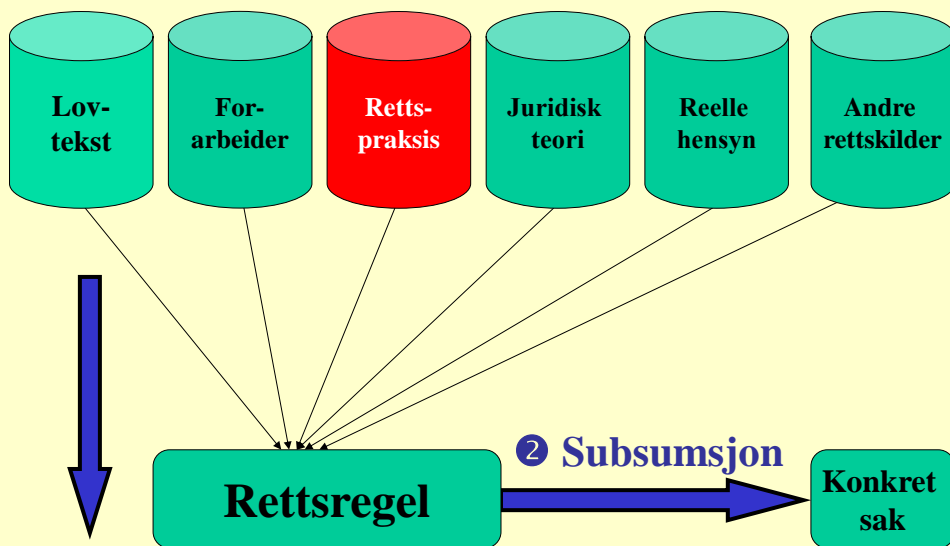
1 Tolkning

Jusstudiet i hovedtrekk

– rettsanvendelsesprosessen

1 Tolkning

Rettspraksis

– dommers plass i rettsstudiet

Praktikumsoppgaver

- Praktiske oppgaver med fokus på konkret rettsanvendelse (case-baserte oppgaver)
- RP brukes for å finne frem til rettsregelen (tolkning) → Konkret rettsanvendelse (subsumsjon)

Teorioppgaver

- Rent teoretiske oppgaver av typen «Gjør rede for reglene om ...»
- Rettspraksis brukes for å beskrive OG eksemplifisere gjeldende rett

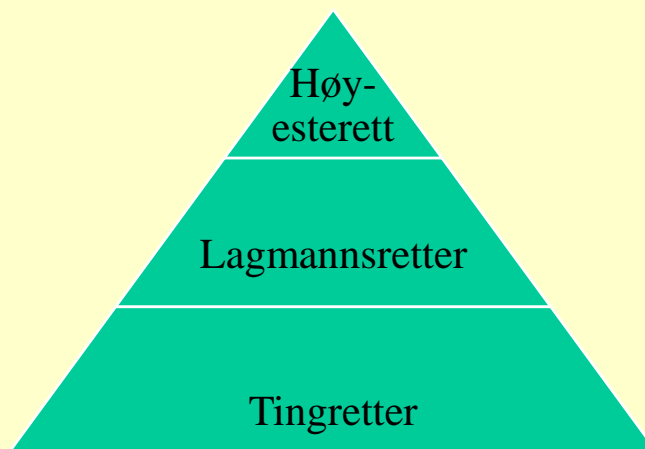
Domsanalyse

- Får ulevert en dom, som skal tolkes; gis normalt først noe ut i jusstudiet)
- Dommen tolkes og settes inn i et helhetlig system (eget kurs, «Mortens Domsseminar»

Rettspraksis

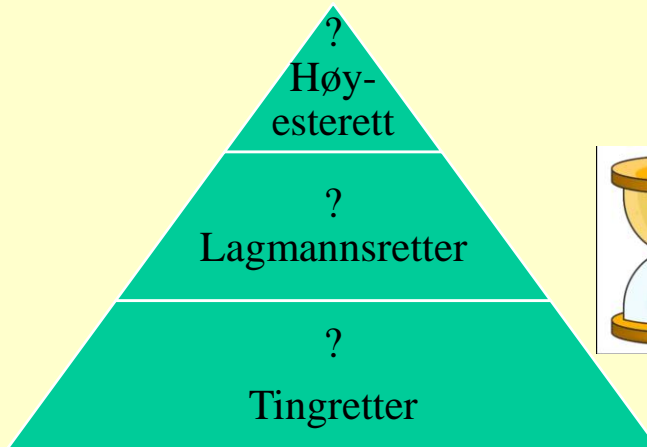
– kort om domstolssystemet

Dag 4

Rettspraksis

– miniquiz om domstolshierarkiet

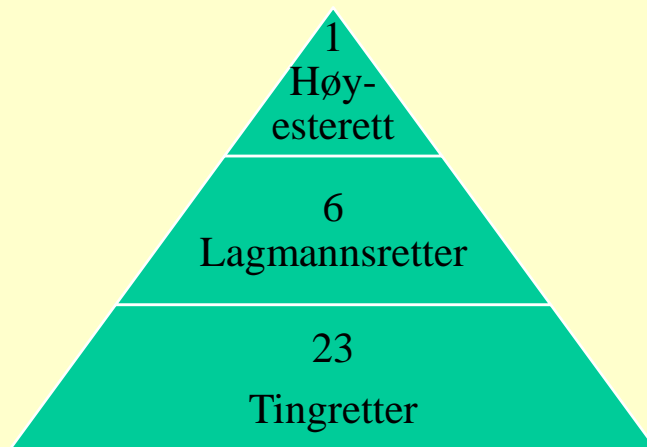

97

Dag 4

Rettspraksis

– miniquiz om domstolshierarkiet

98

Rettspraksis

– publisering/tilgjengeligheten av avgjørelser

Først litt terminologi

- Ordet «avgjørelse» er et paraplyord, og kan brukes om alle typer avgjørelser
- Finnes med andre ord flere typer: Dommer, kjennelser, beslutninger

Elektroniske kilder

- Lovdata og Rettsdata
- Alle høyesterettsdommer (komplett oversikt) + de nær alle LR-dommer fra rundt 2004

Papirbaserte samlinger

- Norsk Retstidende (Rt.) = samlinger av alle høyesterettsdommer (1836 ril og med 2015)
- Rettens Gang (RG) = samling av *utvalgte* dommer fra især lagmannsrettene
- Spesialdomssamlinger, f.eks. Dommer og kjennelser av Arbeidsretten (ARD), Nordiske domme i sjøfartsanleggende (ND)

Rettspraksis

– høyesterettsdommene doble funksjon

Fra Høyesteretts nettside:

«Høyesterett er landets øverste domstol og en prejudikatdomstol. Høyesteretts hovedoppgave er gjennom sine avgjørelser å bidra til rettsavklaring og rettsutvikling innenfor de rammene som følger av Grunnlov og lov.»

101

Dag 4

Rettspraksis

– enkelte skrivetips på veien ...

Riktig	Feil
Høyesterett	høyesterett
høyesterettspraksis	Høyesterettspraksis
Borgarting lagmannsrett	Borgarting Lagmannsrett
«Høyesterettsdommen er et prejudikat .»	«Høyesterettsdommen dannet presedens .»

102

Rettspraksis

– kort om hvordan man henviser til en dom

Dommer fra Høyesterett

- Bruk Rt-referanse for dommer til og med 2015; HR-referanse fra 2016
- Eksempel 1: *P-pille II* (Rt. 1992 s. 64)
- Eksempel 2: *Rideulykke* (HR-2018-403-A)

Spesifikke henvisninger og sitater

- Det er vanligvis ikke nødvendig å vise til bestemte avsnitt og sider i en dom
- Unngå for mye sitering fra dommer; blir fort for refererende (skriv med egne ord)

Rettspraksis

– nøtteskallversjon av hva man må kunne i en dom

Dette er ingen bindende «mal», men en viss antydning (alt må tilpasses)

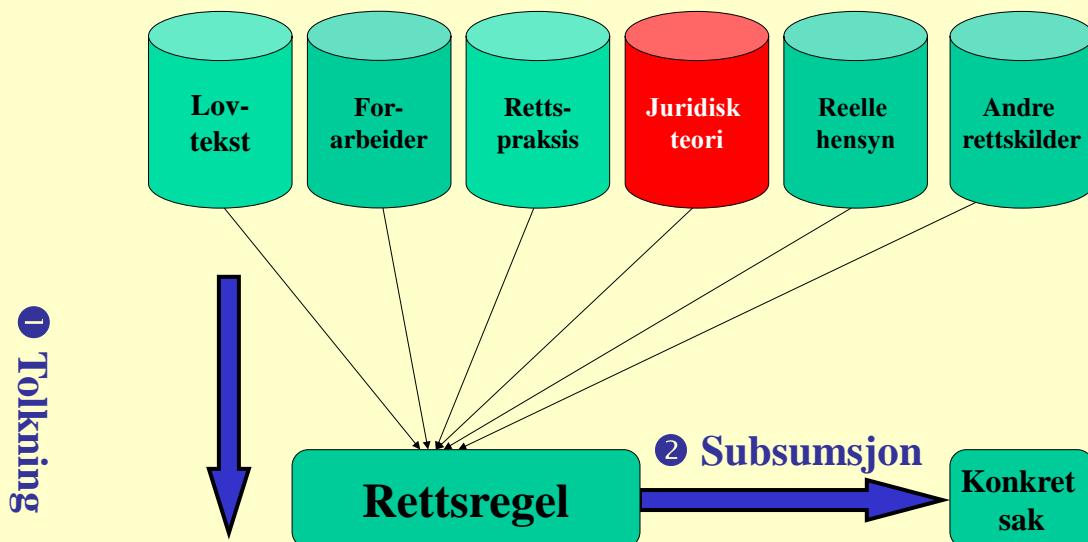
1–2 setninger om **saksforholdet** (faktum)

1–3 setninger om hva som **juridisk kan læres av dommen** (rettssetningene)

1 setning om **konklusjonen** (utfallet i saken); påpek gjerne om dommen er enstemmig eller avsagt under dissens (for eksempel 3–2 = sterk dissens, eller 4–1 = svak dissens)

Jusstudiet i hovedtrekk

– rettsanvendelsesprosessen

Juridisk teori

– det viktigste å kunne så langt

Juridisk teori er et «produkt» av de andre kildene

- Lærebøker og annen teori er normalt basert på alminnelig juridisk metode
- Bøkene inneholder derfor samlinger av rettskildene, slik at du ikke må innhente alt selv
- MEN: Du må selv «koke frem retten», ikke bare vise til læreboken som eneste kilde

Selvstendig vs. ikke-selvstendig kilde

- **Ikke-selvstendig kilde:** Der boken KUN refererer andre kilder
- **Selvstendig kilde:** Der vi hører forfatterens egen stemme/vurdering («Her bør etter mitt syn løsningen være ...»); slike steder har litteraturen egenverdi som rettskilde og kan vises til

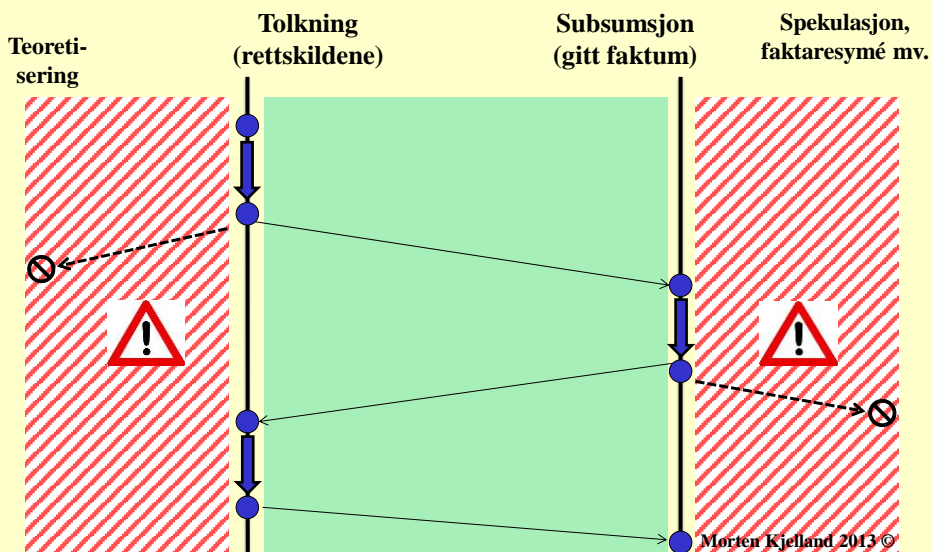
PRO-tip: teorioppgaver

- 1 Les oppgaveteksten nøye!
- 2 Lag en disposisjon med nummereringer
- 3 Legg arbeid i å skrive en god innledning (se eget lysbilde)
- 4 Beskriv hensynene bak regelen, f.eks. i besvarelsens punkt 2
- 5 Detaljer & utfyll beskrivelsen ved hjelp av spørreordene
- 6 Berik fremstillingen med eksempler (plan A = «gullstandarden», B og C)
- 7 Bruk rettskildene aktivt; «LLF»-prinsippet, «teorifella», «detaljfella»
- 8 Skriv enkelt, korte setninger, «monsteravsnitt» vs. «løse linjer»
- 9 Bruk fagets begreper; nøkkelordene må i første setning i nytt avsnitt
- 10 Avslutning – trenger man det? Sterke vs. svake avslutninger

107

Litt fremstillingsteknikk

– samspillet/vekselvirkningen mellom tolkning og konkret rettsanvendelse (subsumsjon)

108

Litt fremstillingsteknikk

– drøftelse av skjønsmessige og uttrykk. «IFFAU»-metoden:
presentasjon av et hjelpeverktøy for praktikumløsning

Introduksjon
Forklaring
Forankring
--
Anvendelse
Utfall

Praktikum – drøftelse av skjønsmessige vilkår

Morten Kjellands IFFAU-metode

NB! Kun ment som et verktøy til hjelp for tanken (ingen email eller «sjablong»). Besvarelser må tilpasses det aktuelle rettsområdet og den aktuelle oppgaven.

Generelt: Ved drøftelse av skjønsmessige ord og uttrykk må både tolkningsdel og subsumsjonsdel inngå, og fremstilles slik at disse to hovedtrinnene i rettsanvendelsesprosessen kommer klart frem. I tillegg er det viktig at momenter gis en forklaring og rettskildeforankring, og at faktum anvendes (ikke bare omtales).

Resonnementer må også sluttføres, slik at det fremgår klart hvilken retning momentet trekker (må ikke bli «hengende i luften»). Som en sjekkliste til hjelp for tanken har jeg derfor utarbeidet det enkelte kaller «IFFAU»-metoden, som er et memo-teknisk ord for:

Introduksjon
Forklaring
Forankre
Anvendelse
Utfall

De tre første trinnene (IFF, angitt med røde bokstaver) er tolkning (se venstre del av mitt vekselvirkingskjema), mens de to siste trinnene (AU, angitt med blå bokstaver) er konkret rettsanvendelse/subsumsjon.

Eksempel: Jeg har valgt en illustrasjon fra erstatningsretten, siden dette faget er plassert tidlig i studiet og dermed er noe alle brukere av modellen kan kjenne seg igjen i. Vi kan tenke oss at vi er inne i en culpadrøftelse, og skal vurdere synbarhetsmomentet:

«[I]Et moment er om skadevolder kunne forutse risikoen. [F]Jo enklere den er å forutse, dess mer forventes for å unngå den. [F]Momentet ble vektlagt i Trampett (RT, 1997 s. 1081), hvor en lærer ikke fulgte tilstrekkelig med på hoppingen og en elev kom til skade. Høyesterett la vekt på at gymnslæreren var både erfaren og utdannet, og at risikoen dermed måtte fremstå som nærliggende. [A]I likhet med gymnslæreren i Trampett-dommen, er Peder Ås en erfaren og formelt kvalifisert instruktør, som burde forstått at det å bruke springbrett uten å ta imot elevene var forbundet med en risiko for personskader. [U]Momentet taler for uaktsomhet.»

Professor dr. juris
M. Kjelland 2017 ©

109

PRO-tip: praktikum

- 1 Hvem er i konflikt med hvem + hva er kravene? Lag oversikt!
- 2 Lag tidslinje hvis kronologien i oppgaven er viktig
- 3 «Tusj over **nøkkelord** + **krav**»-teknikken
- 4 «En ting av gangen»-teknikken: **Part** → **Krav** → **Hjemmel** → **Vilkår** → **Moment**
- 5 Tolkning før subsumsjon; vekselvirke + unngå «teorifella» + «spekulasjonsfella»
- 6 Faktum skal anvendes, ikke bare omtales (sensor har oppgaveteksten!)
- 7 Bruk rettskildene aktivt; «LLF»-prinsippet, «teorifella», «detaljfella»
- 8 Alle anførsler må svares ut eksplisitt – også de «klart uholdbare»
- 9 «Mal-fella»; behovet for tilpasninger & «skreddersøm»
- 10 Gi deg selv mengdetrening; eksponer deg for konstruktiv tekstkritikk

110

Jusstudiet i hovedtrekk

– Mortens «Questions & Answers» (Q&A)

① Er jusstudiet «tørt»?

Et ofte gjenfortalt utsagn, stort sett av ikke-jurister.
Min mening: NEI. Juss handler om å regulere forholdet
mellom *mennesker* i et samfunn

111

Jusstudiet i hovedtrekk

– Mortens «Questions & Answers» (Q&A)

② Blir studiet stadig vanskeligere for hvert semester?

Generelt sett: NEI. Den juridiske metoden er tilnærmet (men ikke helt) lik fra fag til fag og er noe man blir mer og mer kjent med underveis i studiet (oppøvet ferdighet)

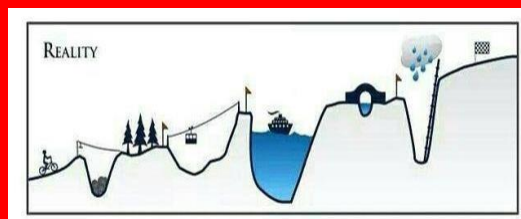

112

Jusstudiet i hovedtrekk

– Mortens «Questions & Answers» (Q&A)

❗ Blir studiet stadig vanskeligere for hvert semester?

113

Jusstudiet i hovedtrekk

– Mortens «Questions & Answers» (Q&A)

❗ Blir studiet stadig vanskeligere for hvert semester?

114

Manuduksjon

i erstatningsrett

- repetisjon & supplering av hovedtrekkene i undervisningen

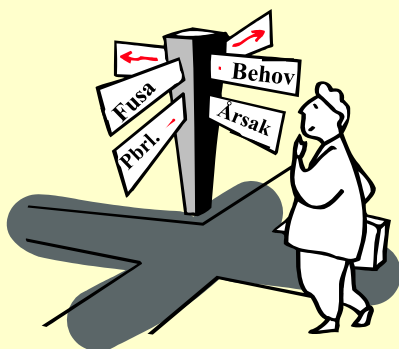
Professor dr. juris Morten Kjelland

115

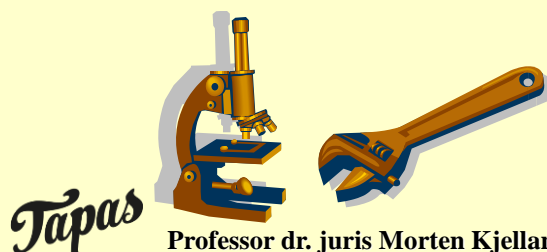
Manuduksjon

i erstatningsrett

- repetisjon & supplering av hovedtrekkene i undervisningen

«JURIDISK WORKSHOP»

Professor dr. juris Morten Kjelland

116

Sutori

Stories Students Resources

Erstatningsrett

Morten Kjellands nettside, gjesteforelesning iNNLillehammer 2023

Lysbildene (samlet)

Manuduksjon i erstatningsrett

MPA

Manuduksjon

117

Grunnvilkårene for erstatning

 TICKET
 Ansvarsgrunnlag

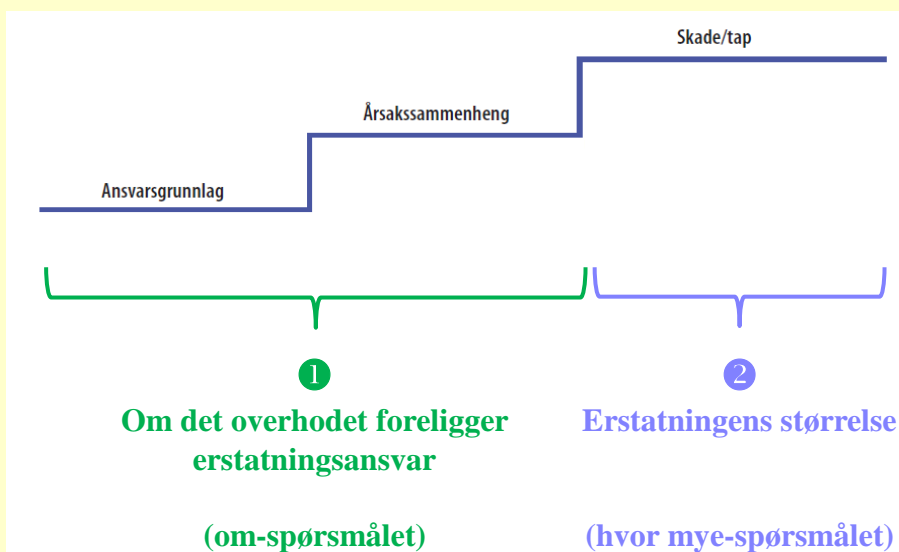

 Årsakssammenheng

 (Økonomisk) tap/
 Utmåling

118

Grunnvilkårene for erstatning

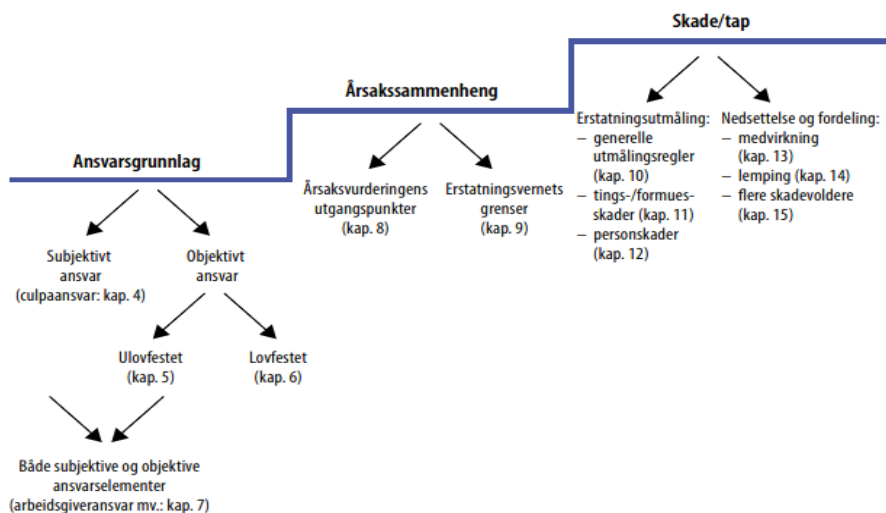
- erstatningsrettens to hovedspørsmål

119

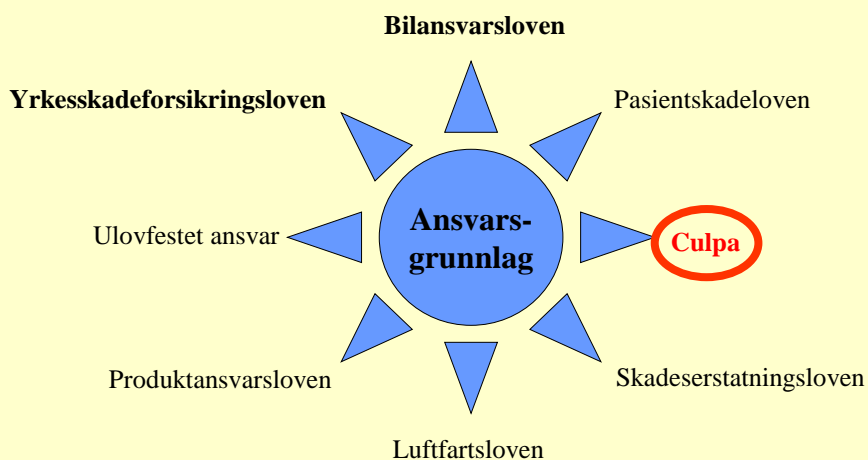
Oversikt over faget

- overblikk over bokens kapitler

120

Ansvarsgrunnlag

121

Oversikt

Plassering

- den alminnelige ansvarsregelen i norsk rett; lange linjer
- supplerer i utgangspunktet andre ansvarsgrunnlag
- culpaelementer bygd inn i andre bestemmelser
- nyanser i culpanormens utforming

Rettskildegrunnlag

- samspill mellom Høyesterett og rettsvitenskap
- lovgivningen refererer til ulovfestet rett; f.eks. skl. §§ 1-1 og 2-1

Koblingen mot andre grunnvilkår

- **årsakskrav** innbakt i ansvarsmodellen; i tillegg vanlig årsakskrav
- **skade/tap**: utmåling etter vanlige regler, men finnes enkelte særregler

122

Culpanormen

- utgangspunkter & målestokk

Bonus pater familias-figuren

- «Den gode familiefar»
- Kunne muligens gi en viss veiledning i et mindre komplekst samfunn
- Gir ofte liten veiledning i dag
- Kritisert i juridisk teori («fiksjon»); tilnærmet ingen spor i rettspraksis

Rolleforventninger (og handlingsnormer)

- Et mer presist uttrykk
- Rolleforventningen må ofte «konstrueres» av domstolene
→ sammenheng med helhetsvurderingen vi skal se på

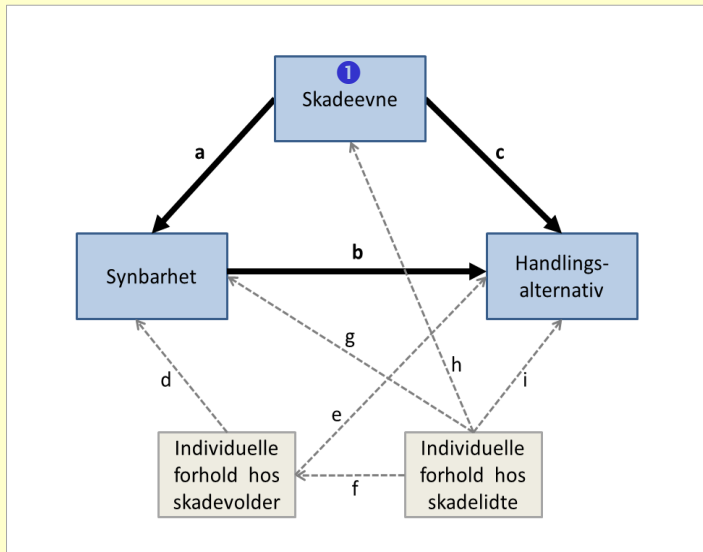
123

HR-2017-1977-A	
Instans	Norges Høyesterett - Dom
Dato	2017-10-18
Publisert	HR-2017-1977-A
Stikkord	Erstatningsrett. Regress. Brann i bygård. Uaktsomhet.
Sammendrag	Under tining av et frosset vannrør i en eldre bygård oppstod brann. Vannrøret lå inne i en lukket sjakt i et kjøkken, og tiningen skjedde ved hjelp av en hårføner som ble stukket inn i et lite hull i sjakten. Høyesteretts flertall kom til at skaden måtte anses som voldt ved grov uaktsomhet, slik at skadevolderens forsikringsselskap måtte dekke utgiftene til utbedring så langt hans ansvarsforsikring rakk, jf. skadeserstatningsloven § 4-3, jf. § 4-2. Ved aktsomhetsvurderingen ble det lagt stor vekt på at skadevolderen ikke hadde kontroll på hva som befant seg innenfor hullet. Når uaktsomheten også ble ansett som grov, ble det særlig pekt på at det forelå et betydelig skadepotensiale ved handlingen, og at dette skjerpet aktsomhetsplikten. Dissens 3-2. (Rt-sammendrag) Henvvisninger: Skadeserstatningsloven (1969) §4-2, §4-3
Saksgang	Oslo tingrett TOSLO-2014-190068 - Borgarting lagmannsrett LB-2016-24572 - Høyesterett HR-2017-1977-A, (sak nr. 2017/613), sivil sak, anke over dom.
Parter	SpareBank 1 Skadeforsikring AS (advokat Ståle Hovda - til prøve) mot Gjensidige Forsikring ASA (advokat Anette Fjeld - til prøve).
Forfatter	Dommerne Indreberg, Ringnes, Tønder. Dissens: Høgetveit Berg, Falch.
Sist oppdatert	2017-10-20

124

Culpanormen

- hovedelementer

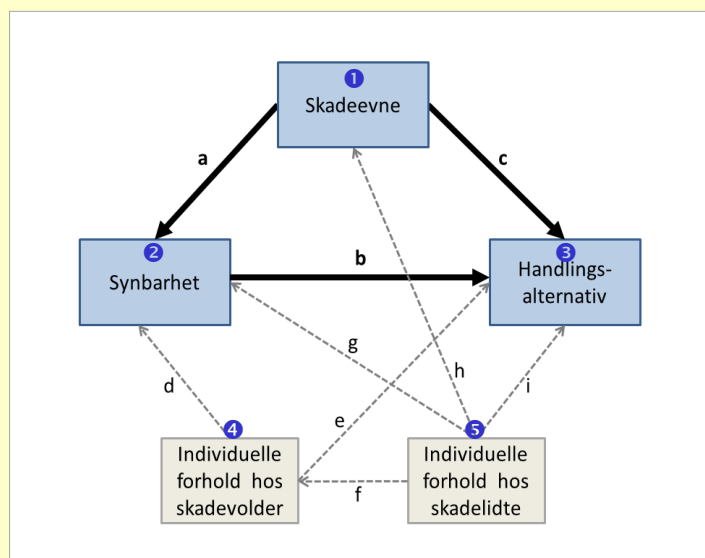
TRINN 1
Objektive
elementer

TRINN 2
Subjektive
elementer

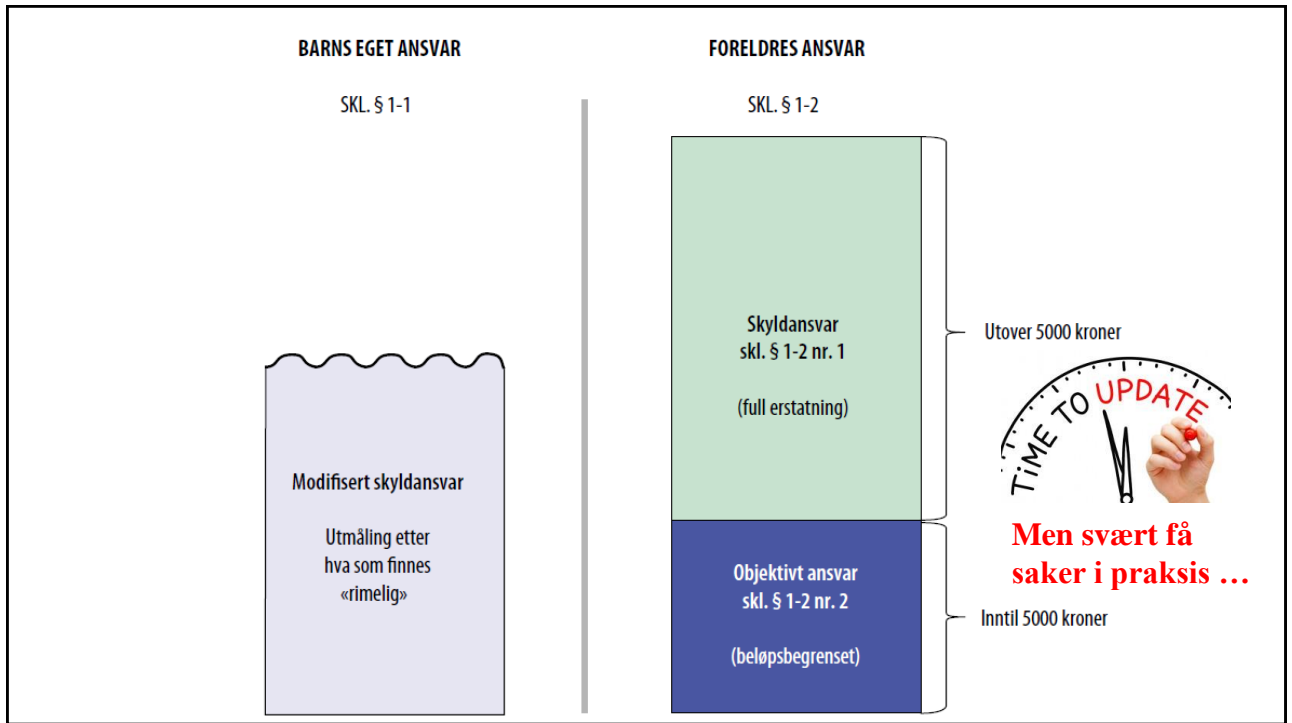
125

Culpanormen

- hovedelementer

126

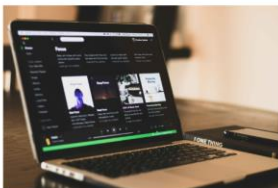
127

Kap. 5 Det ulovfestede objektive ansvaret

Det ulovfestede objektive erstatningsansvaret – ansvar uten hensyn til skyld – er utviklet gjennom et samspill mellom Høyesterett og rettsvitenskapen. Et slikt ansvarsgrunnlaget vokste frem gradvis som en skyldfiksjon i løpet av andre halvdel av 1800-tallet, før det fikk sitt gjennombrudd i **Vannledning (RT. 1905 s. 715)**. Det som bidro til utviklingen, var fremveksten av nye teknologiske virksomheter og industrialiseringen, noe som skapte et behov for et ansvar knyttet til «farlige bedrifter» og beskyttelse av arbeidere. Fra 1905 ble ansvarsformen videreutviklet og presisert av domstolene. I dag har lovfestet objektivt erstatningsansvar blitt innført på enkelte områder, noe som har ført til at det ulovfestede ansvaret har fått redusert praktisk betydning, se **e-bokens kap. 6**.

Se hvor du er på oversiktskartet

Hør på lydbok med sammendrag av kap. 5

Lydboken kan spilles av på alle flater og enheter. Fungere utmerket på 30 og 40, og du kan derfor bruke mediaspilleren nedenfor som poddcast på busser, stranden, på ski eller hva som måtte passe deg!

⏮
▶
🔊
🔍
0:0011:32

Fugleperspektivet

Det ulovfestede objektive erstatningsansvaret – ansvar uten hensyn til skyld – er utviklet gjennom et samspill mellom Høyesterett og rettsvitenskapen. Et slikt ansvarsgrunnlaget vokste frem gradvis som en skyldfiksjon i løpet av andre halvdel av 1800-tallet, før det fikk sitt gjennombrudd i **Vannledning (RT. 1905 s. 715)**. Det som

Ansvarsmønstre	Vikrmodell	Monestmodell	Kombinasjonsmodell
Teoretisk			
Flere		X	
Stup		X	
Sammen			X

128

Arbeidsgiveransvaret

1. Innledning

Utgangspunktet i erstatningsretten er at man er ansvarlig for egne handlinger eller unnlatelser. For å pålegge noen ansvar for skader forårsaket av andre, kreves det en særskilt begrunnelse og hjemmel. Slikt ansvar for andre kan etableres på to hovedmåter: Den første måten er gjennom identifikasjonsansvar, der ansvarssubjektet identifiseres med skadevolderen. Den andre måten er ved å konstruere et avledet ansvar, hvor ansvarssubjektet holdes ansvarlig for en skade som er påført av en annen, uten at handlingene identifiseres direkte med hverandre.

Arbeidsgiveransvaret er en form for avledet ansvar, og er hjemlet i **skl. § 2-1**. Det gjelder i og utenfor kontraktsforhold, og i næringsvirksomhet så vel som offentlig virksomhet. Ansvaret har både subjektive og objektive elementer: Arbeidsgiveren har et objektivt erstatningsansvar for skader arbeidstakeren volder forsettlig eller uaktsomt. «Ansvaret omfatter ikke skade som skyldes at arbeidstakeren går utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten», jf. **skl. § 2-1 nr. 1** andre punktum. En forutsetning for arbeidsgiveransvar er at det foreligger et arbeidsforhold (arbeidsgiver-arbeidstaker-forhold). Det avgrenses dermed mot selvstendige oppdragsaktører. Bestemmelsen definerer hvem som anses som «arbeidstaker» og «arbeidsgiver». Begrepene er som hovedregel i samsvar med definisjonene i **ferieleven § 2** og **arbeidsmiljøloven § 1-8**.

For å avgjøre om det foreligger et arbeidsforhold eller et oppdragsforhold, må man gjøre en konkret vurdering basert på momenter utledet fra rettspraksis. Blant annet vurderes om arbeidstakeren er forpliktet til å stille personlig arbeidskraft til disposisjon, om han må underordne seg arbeidsgiverens ledelse og kontroll, hvem som sitter med verktøy, hvem som bærer risikoen for arbeidsresultatet, hvordan vederlaget beregnes og utbetales, stabiliteten i forholdet mellom partene, og om arbeidstakeren har mulighet til å påta seg annet arbeid. Momenterne er illustrert ved **Avkøst Rt. 2013 s. 354** og **Beredningslyst Rt. 2013 s. 342**.

Utover at det må gjelde et arbeidsforhold, må skaden ha skjedd «under arbeidstakers utføring av arbeid eller verv for arbeidsgiveren», jf. **skl. § 2-1 nr. 1** første punktum. Tilknyningskravet har både en tidsmessig og en saklig side: Skaden må tidsmessig ha skjedd innenfor arbeidstiden og ikke på arbeidstakerens fritid, se **Erter Rt. 1962 s. 89**. Enkelte arbeidsgrupper anses for å være kontinuerlig i tjeneste; det gir **Alkekjøtt Rt. 1972 s. 815**, som gjaldt den tidligere **sjøloven § 8**, et eksempel på. Det må dermed være saklig sammenheng mellom skadeforvoldelsen og arbeidet.

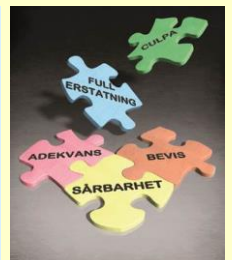
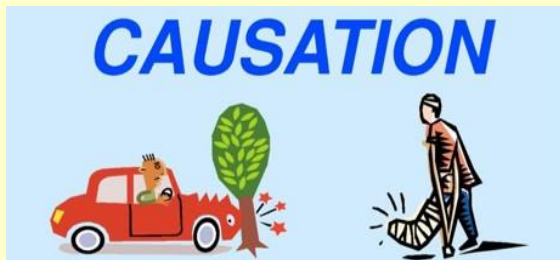
Saklighetskravet må vurderes konkret, og vil variere med arten av virksomheten. Man var tidligere svært restriktiv i denne vurderingen, noe **Alkekjøtt Rt. 1972 s. 815** viser. Velledende i dag er hva som er påregnelig i den enkelte bransjen, se **Alkajaktdommen** der det ble lagt arbeidsgiveransvar da det ikke [var] upåregnelig at det ble drevet alkejakt fra et marinelafarey. Prevensjons hensynet kan også inngå som et moment i saklighetsvurderingen, se **Molbe Rt. 1997 s. 786**.

Spørsmålet om arbeidstakeren har opptrådt «forsettlig eller uaktsomt», må vurderes i samsvar med det alminnelige skyldansvaret. Hvorvidt en forsettlig skadeforvoldelse omfattes av arbeidsgiveransvaret, må avgjøres konkret. Forarbeidene har uttrykt at forsettlig skadeforvoldelse «gjennomgående» ber føre til at arbeidsgiveren ikke blir ansvarlig, jf. **Innst. nr. 10/2014 s. 45** i **Arbeidsmiljøloven Rt. 2013 s. 342** og **Arbeidsmiljøloven Rt. 2013 s. 342**.

129

Årsakssammenheng og bevis

– hovedlinjer og utvalgte emner,
med systematisering av rettspraksis

Professor dr. juris Morten Kjelland

130

II

Årsakssammenheng

131

Begrepspresisering

– «årsakssammenheng» og «adekvans»

«I juridisk teori **brukes «årsakssammenheng» i ulike betydninger**. Et hovedskille går mellom dem som lar årsaksbegrepet bare omfatte logisk årsakssammenheng, og dem som også innbefatter reglene om ansvarets grenser. ... Høyesterettspraksis gir eksempler på begge uttryksmåter.

Det vide årsaksbegrepet ses i nye dommer som *Pseudoanfall* (Rt. 2007 s. 158) og *Schizofreni* (Rt. 2007 s. 172), der det tales om «adekvat årsakssammenheng» (avsn. 1 begge steder). Selv om jeg anvender et vidt årsaksbegrep, som brukes både i etableringen og avgrensningen av ansvaret, fremgår det klart hvilket trinn i prosessen jeg er i.»

(Kjelland: «Særlig sårbarhet i personskadeerstatningsretten» 2008 s. 43)

Jeg benytter et vidt årsaksbegrep i fortsettelsen

132

HR-2023-206-A	
Instans:	Norges Høyesterett – Dom
Dato:	2023-01-31
Publisert:	HR-2023-206-A
Stikkord:	Erstatningsrett, Offentlige anskaffelser
Sammenheng:	To kommuner kvingjorde en konkurranse om en rammeavtale om slamtømming. Det eneste tildelingskriteriet var pris. Etter at en anbylder var tildelt kontrakten, ble konkurransen avlyst på grunn av usikkerhet i anbudsgrunnlaget. Det ble avholdt ny konkurranse, som endte med at kontrakten ble tildelt en annen anbylder. Den første anbylderen krevde erstatning for positiv kontraktssikkerhet, jf. anskaffelsesloven § 10 og fika medhold i tingretten og lagmannsretten. Forhandlingene for Høyesterett ble begrenset, idet det skulle forutsettes at den første konkurransen skulle ha vært avlyst. Høyesterett tok utgangspunkt i at det kan oppstå ansvar for positiv kontraktssikkerhet i forbindelse med fca-anskjaffelser, selv om det ikke er inngått kontrakt. Det er imidlertid den berettigede forventning om å bli tildelt en kontrakt som fortjener vern. Noen slik forventning foreligger ikke når konkurransen etter regelverket skulle vært avlyst som ulovlig og den aktuelle kontrakten ikke kunne vært inngått på lovlig vis. Prevensjons hensynet kunne ikke føre til noe annet resultat. Lagmannsrettens dom ble opphevet. (R-sammenheng)
Saksoppgang:	Bælen og Løtøen Inngreitt TSKL 2020-163871 – Hålogaland lagmannsrett LH-2021-141669 – Høyesterett HR-2023-206-A, (sak nr. 22-071443SNV-HRET)
Parter:	Serfjord kommune og Fauske kommune (advokat Christian Henrik Pihl Reusch) mot Perpetuum Miljø AS (advokat Kjersti Holm Karlsen – til prøve) og Norsk Industri (partstjeper) (advokat Morten Gøller)
Forfattere:	Dommenne Erik Thyness, Wenche Elizabeth Arntzen, Henrik Bull, Per Erik Bergsjø og Hilde Indreberg
Sist oppdatert:	2023-02-02
Henvisninger i teksten:	Tvisteloven (2008) §15-8, §20-2, §30-14 Anskaffelsesloven (2016) §1, §4 Anskaffelsesforskriften (2016) §23-6, §23-4

(48)

Som påpekt i Morten Kjelland, *Erstatningsrett* (2. utgave), 2019 side 238 brukes begrepet «årsakssammenheng» i ulike betydninger, der «[e]t hovedskille går mellom dem som kun bruker årsaksbegrepet om faktisk årsakssammenheng, og andre som også inkluderer reglene om erstatningsansvarets grenser i begrepet».

133

«Aktiv» forelesningsdel

- årsakssammenheng og bevis

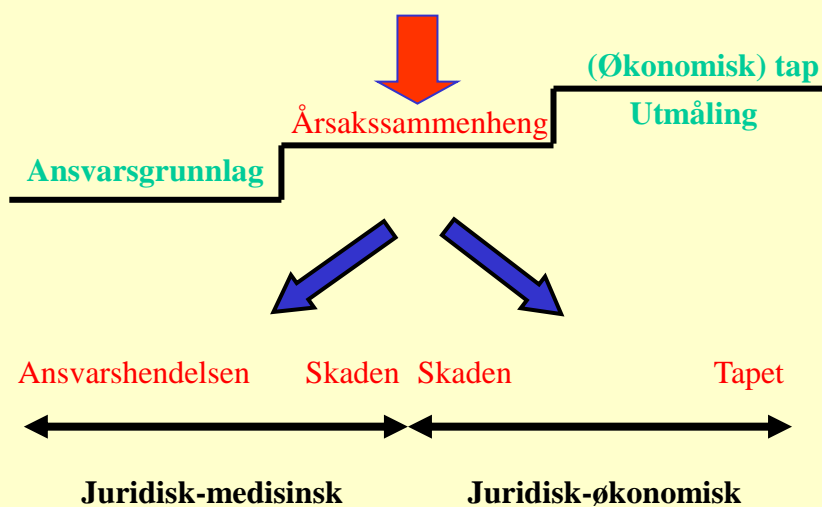
Diskuter to og to:

- ❶ hva det kreves årsakssammenheng mellom
- ❷ hvilket/hvilke prinsipp(er) som kan utledes av *P-pille II* (Rt. 1992 s. 64)

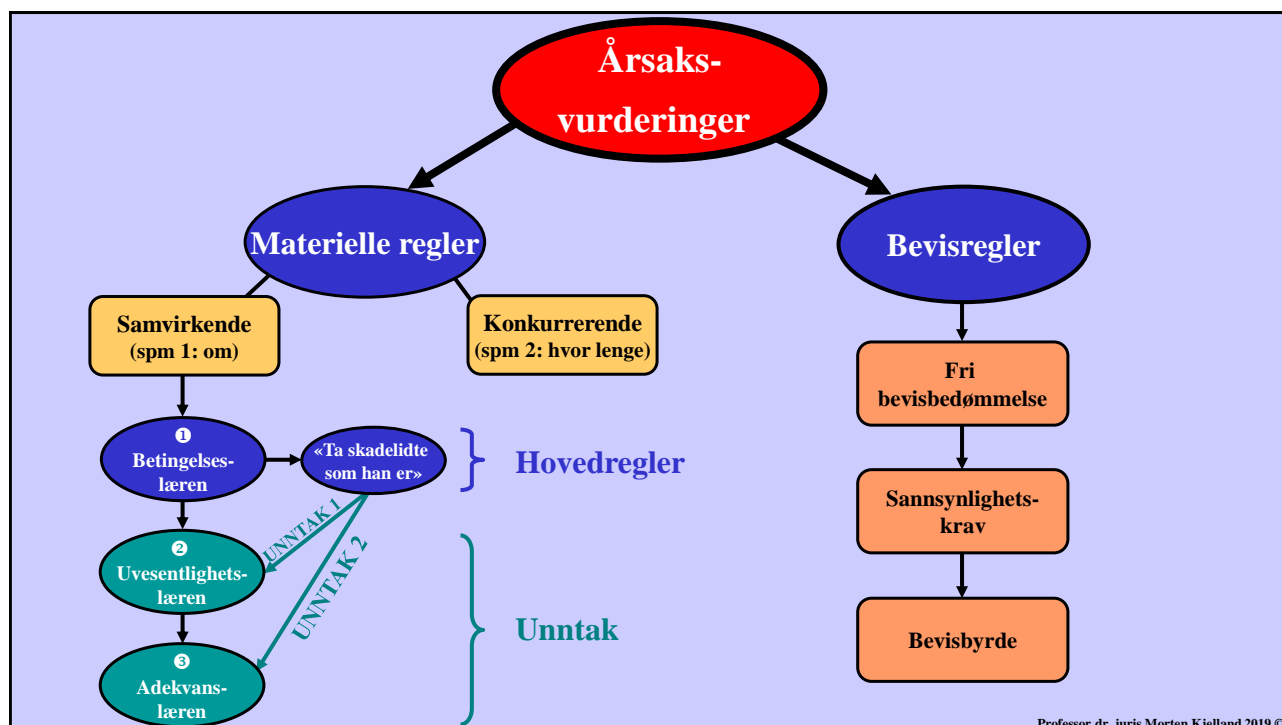
134

Rettslig plassering

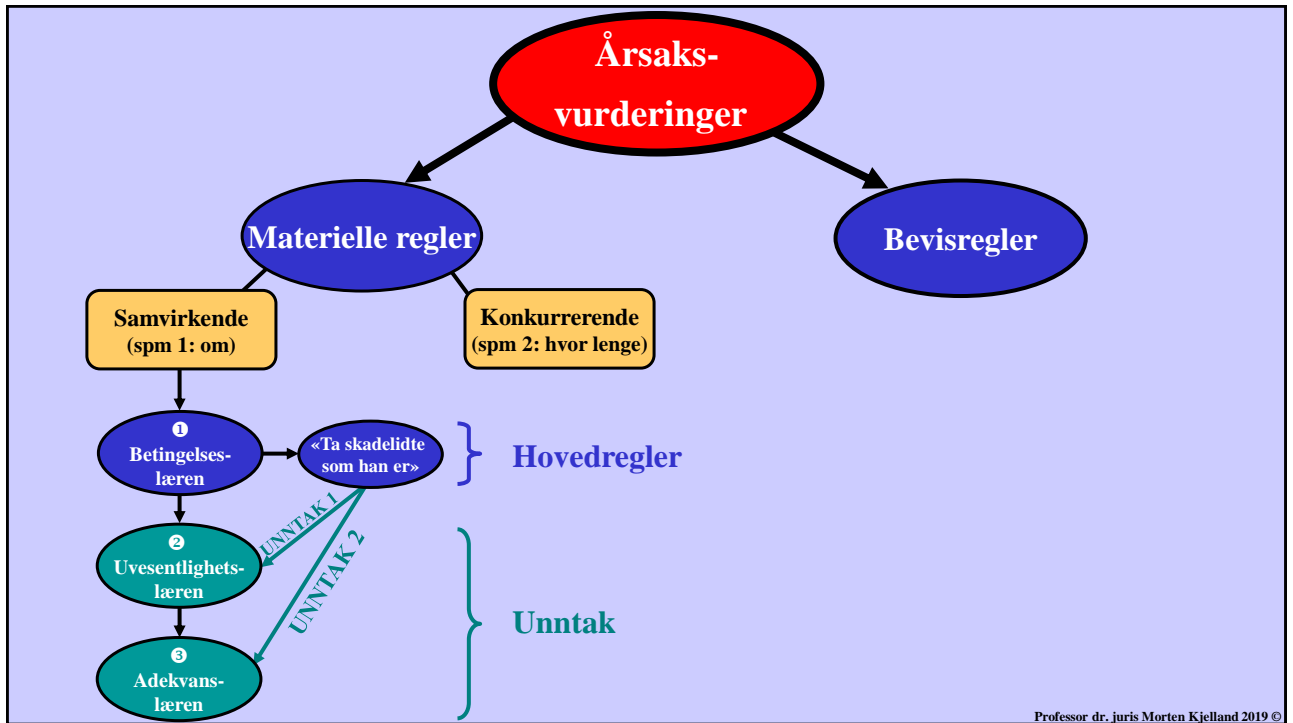
– den todelte årsakslinjen

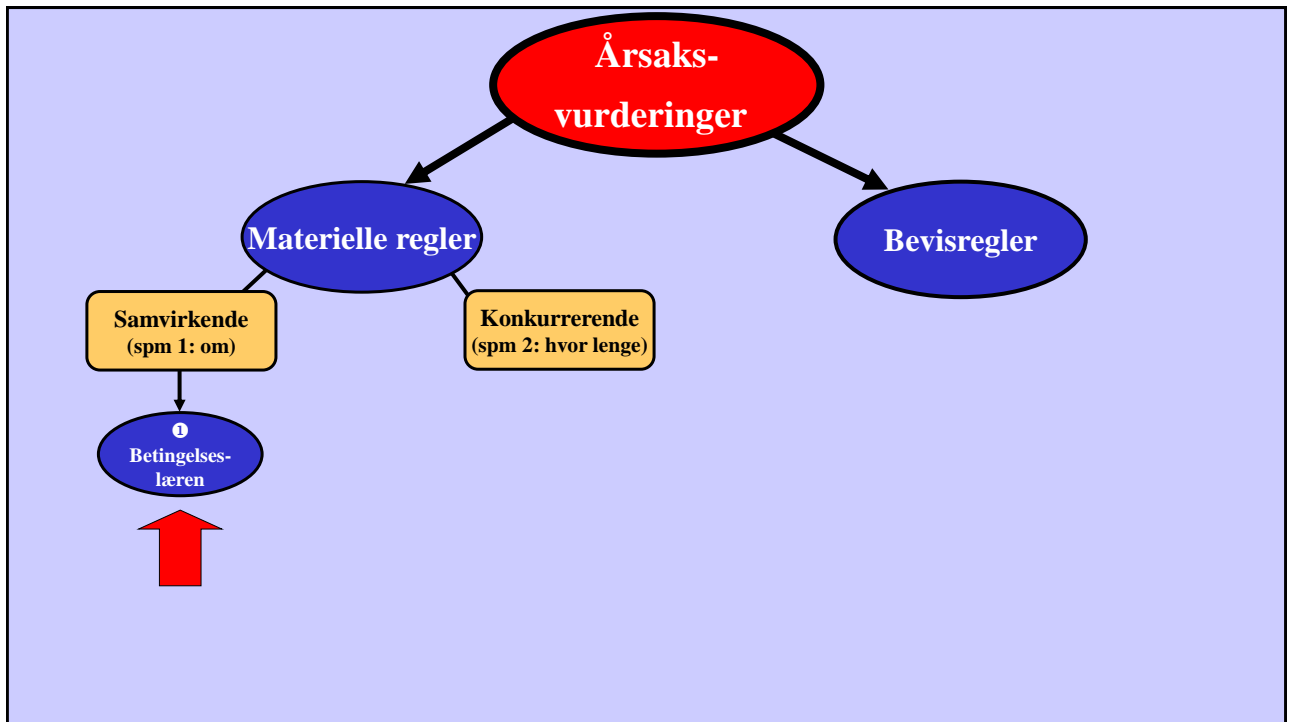
135

136

137

138

Betingelseslæren

– hovedregelen om faktisk årsakssammenheng

P-pille II (Rt. 1992 s. 64) – flertallet på 3 dommere

«Et vilkår for erstatningsansvar er at det foreligger årsaks-sammenheng mellom det ansvarsbetingende forhold og skaden. ... Årsakskravet mellom en handling eller unnløtelse og en skade er vanligvis oppfylt dersom skaden ikke ville ha skjedd om handlingen eller unnløtelsen tenkes borte. Handlingen eller unnløtelsen er da en nødvendig betingelse for at skaden inntreer.» (s. 69)

P-pille II (Rt. 1992 s. 64) – mindretallet på 2 dommere

«Jeg er enig i førstvoterendes generelle bemerkninger om årsaks-kravets rettslige innhold Jeg er således enig i at årsakskravet er oppfylt såfremt p-pillebruken har vært en nødvendig betingelse for at skaden inntreder, ...» (s. 83)

139

Betingelseslæren

– hovedregelen om faktisk årsakssammenheng

Rettsregelen (betingelseslæren):

X er årsak til Y, dersom Y ikke ville skjedd om X tenkes borte.

Hjemmel: *P-pille II (Rt. 1992 s. 64)*

Papegøye (Rt. 1997 s.1)

Nakkesleng I (Rt. 1998 s. 1565)

Nakkesleng III (Rt. 2000 s. 418)

Psykoinvaliditet (Rt. 2001 s. 320)

Ranheim (Rt. 2001 s. 337)

Politiflukt (Rt. 2003 s. 338)

Pseudoanfall (Rt. 2007 s. 158)

Schizofreni (Rt. 2007 s. 172)

Nakkesleng IV (Rt. 2010 s. 1547)

Juridisk teori (Lødrup, Nygaard, Kjelland m.fl.)

Utviklet i **samspill** mellom rettspraksis og teori

140

Betingelseslæren

– hovedregelen om faktisk årsakssammenheng

Rettsregelen (betingelseslæren):

X er årsak til Y, dersom Y ikke ville skjedd om X tenkes borte.

Hjemmel: *P-pille II* (Rt. 1992 s. 64)
Papegøye (Rt. 1997 s.1)
Nakkesleng I (Rt. 1998 s. 1565)
Nakkesleng III (Rt. 2000 s. 418)
Psykoinvaliditet (Rt. 2001 s. 320)
Ranheim (Rt. 2001 s. 337)
Politiflukt (Rt. 2003 s. 338)
***Pseudoanfall* (Rt. 2007 s. 158)**
***Schizofreni* (Rt. 2007 s. 172)**
Nakkesleng IV (Rt. 2010 s. 1547)
Juridisk teori (Lødrup, Nygaard, Kjelland m.fl.)

Utviklet i **samspill**
mellom
rettspraksis og teori

141

Betingelseslæren

– hovedregelen om faktisk årsakssammenheng

Schizofreni (Rt. 2007 s. 172)

«Bestemmelsen [ysfl. § 11] bygger i utgangspunktet på den alminnelige lære om årsakssammenheng og adekvans, ... For at arbeidsulykken skal anses som årsak til Jægers sinnslidelse, må ulykken ha vært en nødvendig betingelse for at Jæger utviklet paranoid schizofreni slik han gjorde ..., jf. Rt. 1992 s. 64 (P-pilledom II).» (avsnitt 41–42)

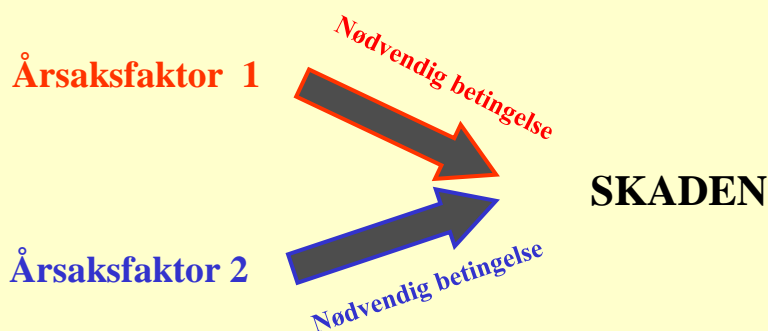
Pseudoanfall (Rt. 2007 s. 158)

««[U]lykken ... rent logisk må anses som en nødvendig betingelse for skaden, ... Jeg må derfor så langt konkludere med at det ... er en årsakssammenheng mellom ulykken og hennes plager, selv om sammenhengen er av meget spesiell karakter.» (avsnitt 65)

142

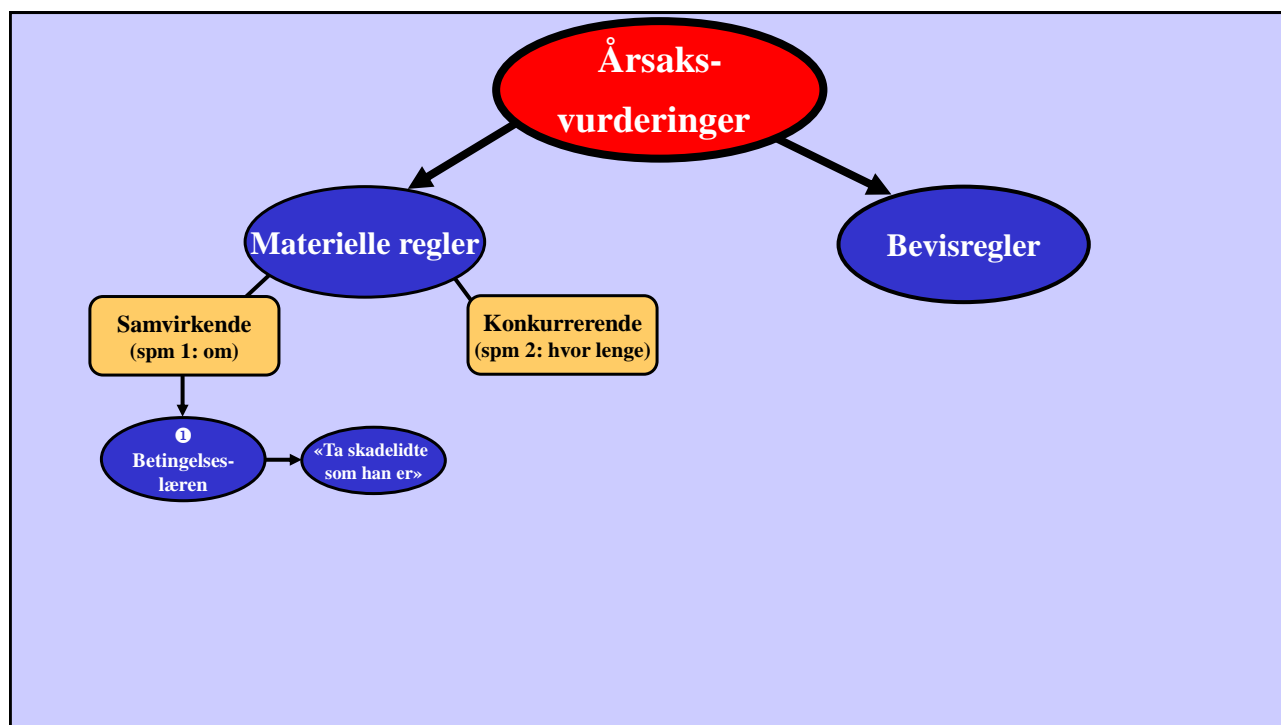
Betingelseslæren

– hovedregelen om faktisk årsakssammenheng

- Hver skadeårsak som det kan knyttes ansvar til, hefter for HELE skaden; INGEN fordeling etter den enkeltes årsaksfaktorens bidrag.

143

144

Særlig sårbarhet

– begrepsavklaring

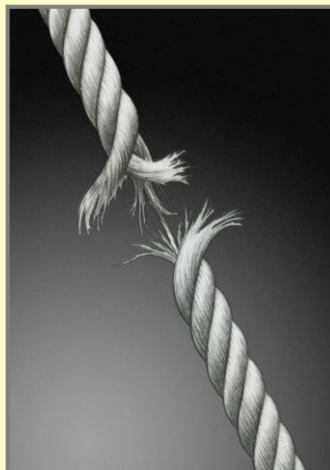

Latente svakheter

predisposisjoner

=

særlig sårbarhet

145

Sårbarhetsprinsippet

i et «nøtteskall»

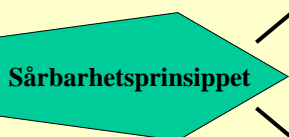
Skadelidte

er særlig sårbar

Skadevolder

i utg.pkt. sårbarhetsrisikoen

- fysisk
- psykisk
- økonomisk

**Skadens/tapets inntreden
(overhodet)**

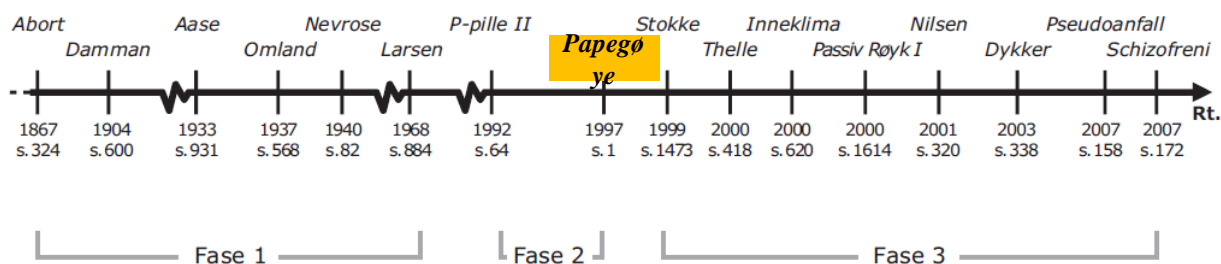
**Skadefølgens omfang
(tid og/eller rom)**

146

Sårbarhetsprinsippet

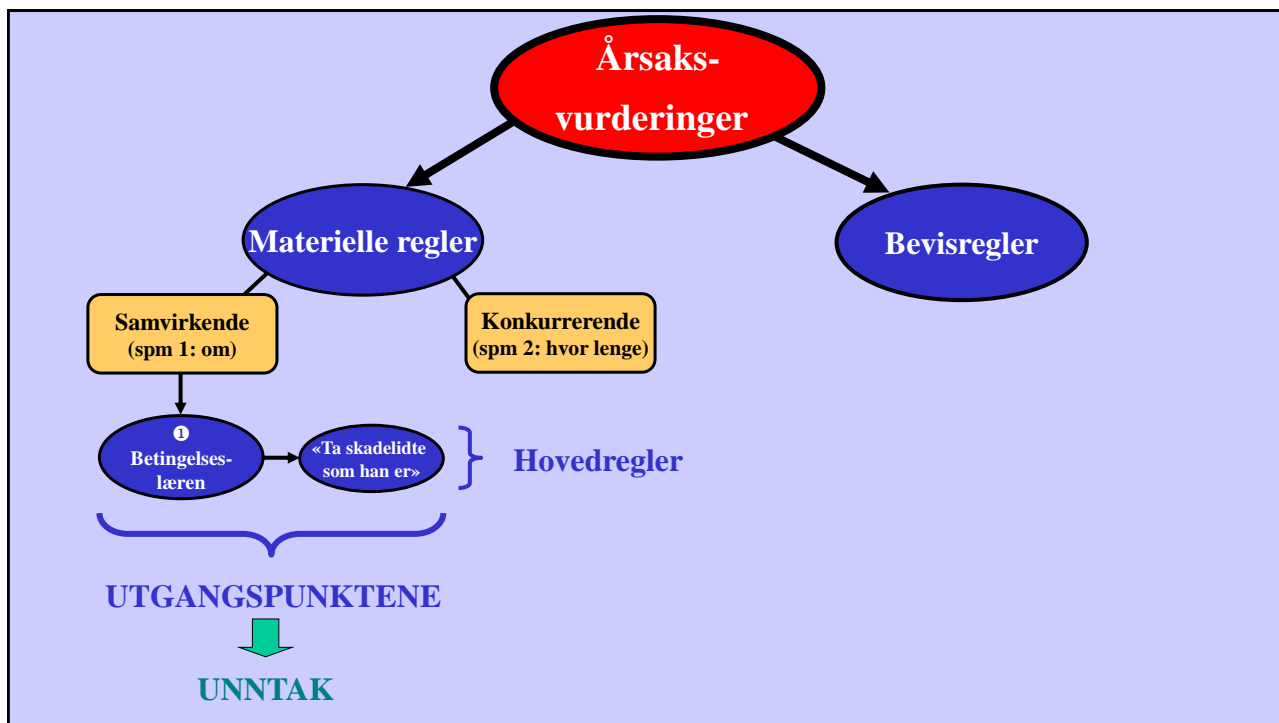
– rettsgrunnlag og rettsutvikling

Figur 4. Sårbarhetsprinsippet kontinuitet

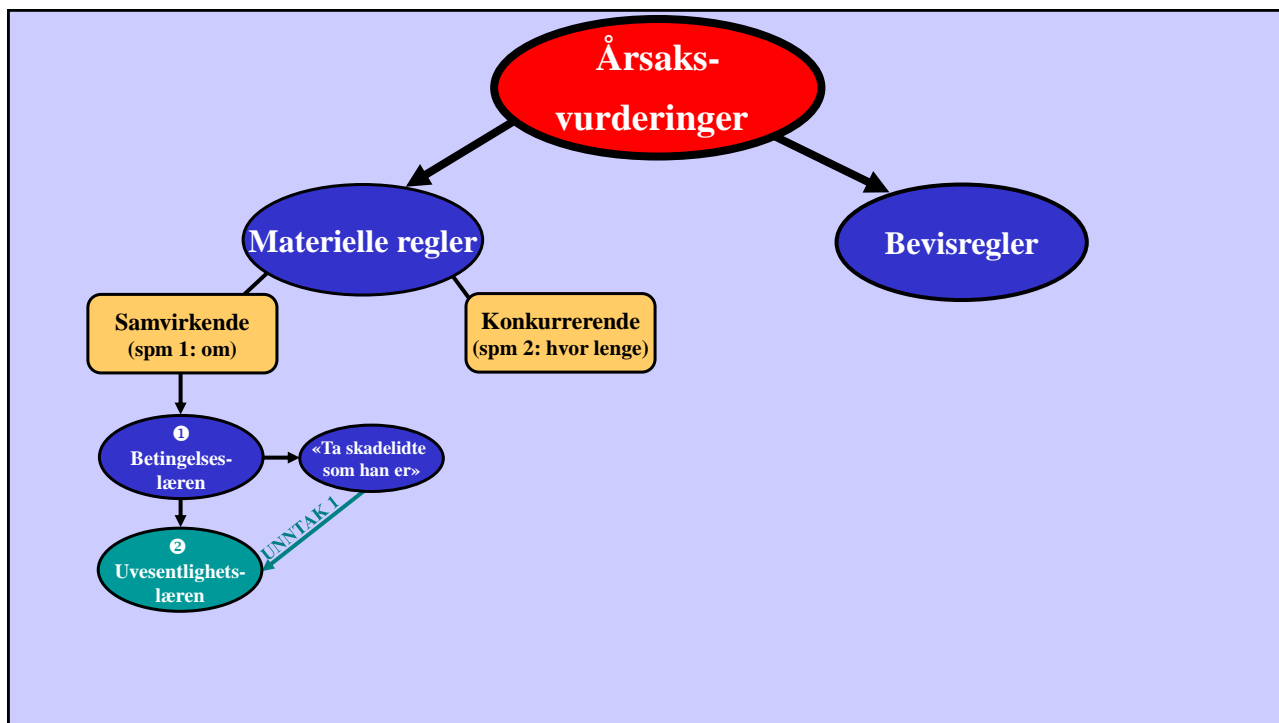

Kjelland: Særlig sårbarhet 2008 s. 76

147

148

149

Uvesentlighetslæren

– lovfestet på yrkesskadesektoren: ysfl. § 11 tredje ledd

Rettsregelen: *X må ikke være en så uvesentlig årsaksfaktor til Ys inntreden, at det ikke er naturlig å knytte ansvar til X.*

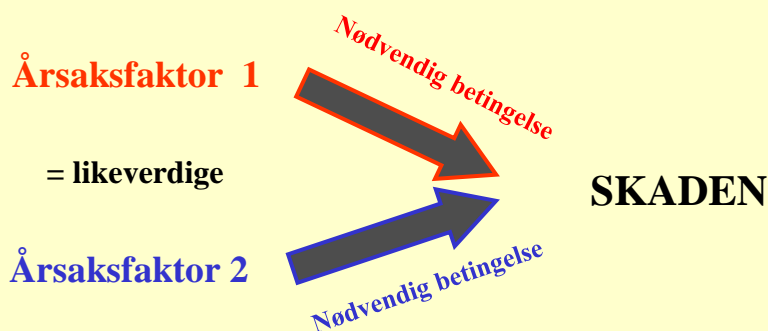
Rettsgrunnlag: Rettspraksis, jf. P-pille II (Rt. 1992 s. 64), Papegøye (Rt. 1997 s. 1), Nakkesleng I (Rt. 1998 s. 1565), Nakkesleng III (Rt. 2000 s. 418), Psykoinvaliditet (Rt. 2001 s. 320) mv.

Hensyn: Ivareta skadevolders interesser (interesseavveining)
Rimelighetsbetraktninger (reelle hensyn)

150

Betingelseslæren

– hovedregelen om faktisk årsakssammenheng

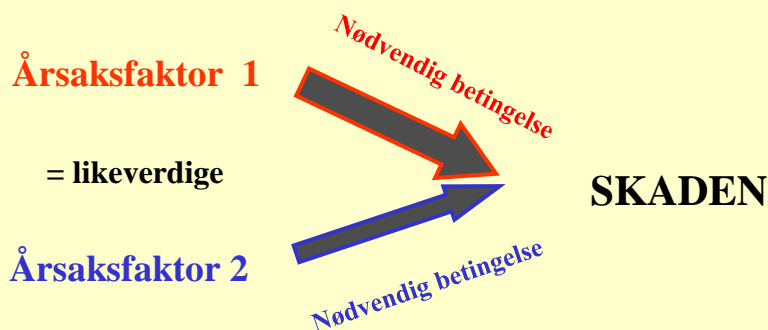

- Hver skadeårsak som det kan knyttes ansvar til, hefter for HELE skaden;
INGEN fordeling etter den enkeltes årsaksfaktorens bidrag.

151

Betingelseslæren

– hovedregelen om faktisk årsakssammenheng

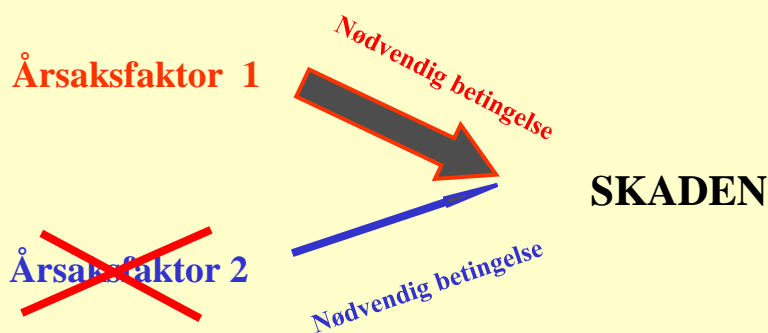

- Hver skadeårsak som det kan knyttes ansvar til, hefter for HELE skaden;
INGEN fordeling etter den enkeltes årsaksfaktorens bidrag.

152

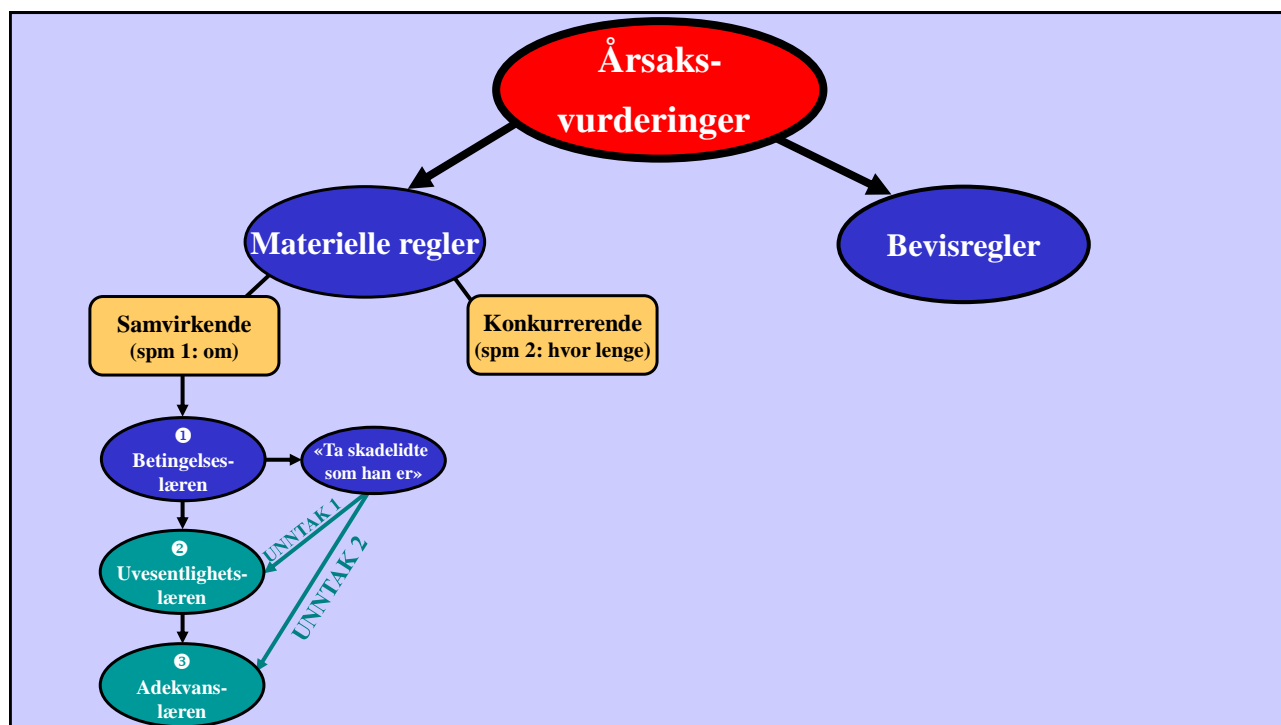
Betingelseslæren

– hovedregelen om faktisk årsakssammenheng

- Hver skadeårsak som det kan knyttes ansvar til, hefter for HELE skaden; INGEN fordeling etter den enkeltes årsaksfaktorens bidrag.

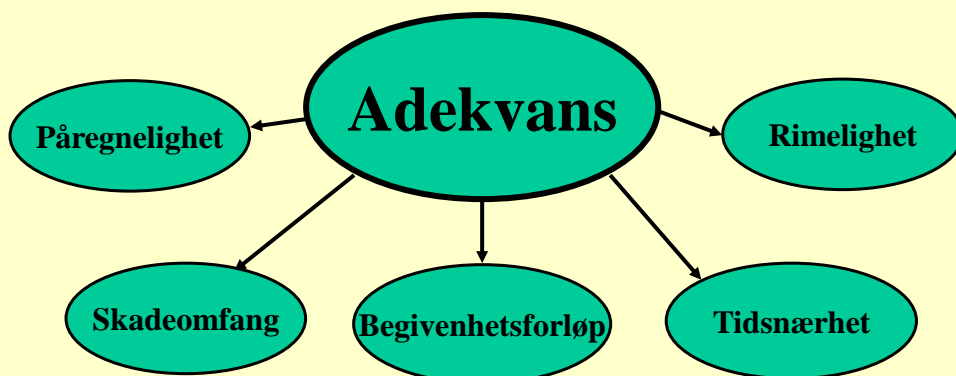
153

154

Adekvanslæren

– en sammensatt helhetsvurdering

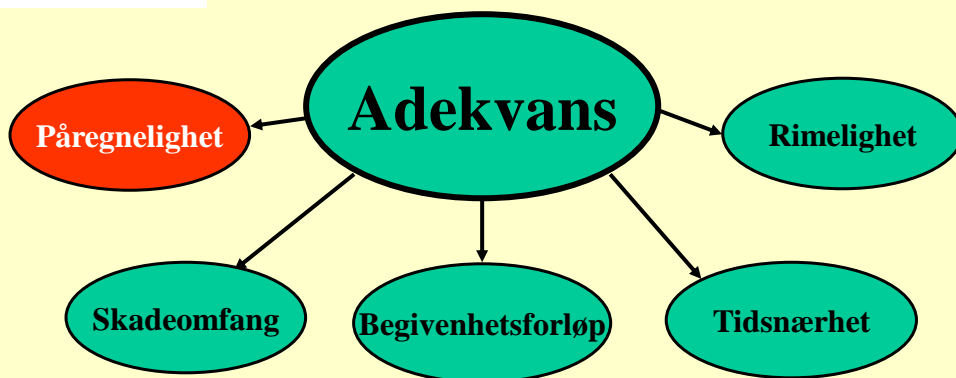
155

Upåregnelig
(ulykkesfugl)

Adekvanslæren

– en sammensatt helhetsvurdering

156

Påregnelighetsmomentet

– Psykoinvaliditet (Rt. 2001 s. 320)

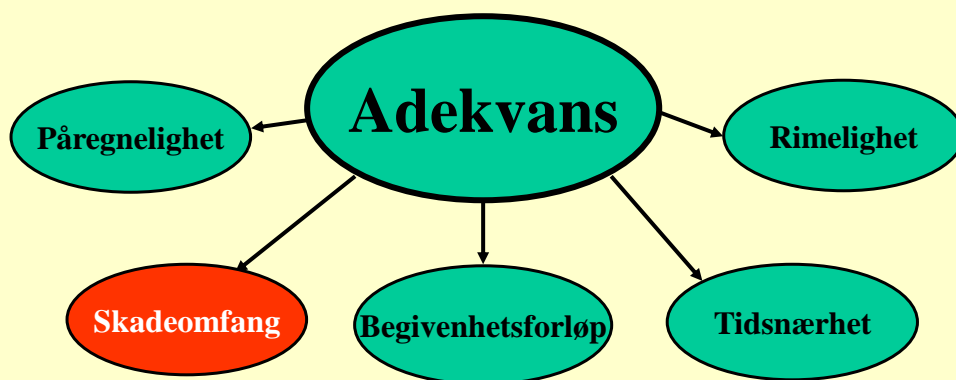
«Det fremgår av [SMM-rapport nr. 5/2000] at det hos 3-5 prosent av de personer som har vært utsatt for en nakkeslengmekanisme, utvikler seg symptomer på akutt nakkeslengskade innen tre dager, ... Av de 3-5 prosent ... utvikler 10 prosent – dvs. 3-5 promille ... – kroniske plager som påvirker funksjonsnivået i betydelig grad. ... Professor Malt har i sin erklæring uttalt at slike lidelser som vi her står overfor, ikke er forventede, men heller ikke ukjente etter ulykker. Basert på egne undersøkelser av skadede som er fulgt over tre år, har han vurdert sjansen for et slikt forløp etter en ulykke som den foreliggende til mindre enn 1/1 770. Professor Retterstøl uttalte ... at når prosessen etter det psykiske traumet som ulykken må ha vært for Psykoinvaliditet, først var kommet i gang, kan utviklingen ikke anses uvanlig, selv om skaden i dette tilfellet har fått et uvanlig stort omfang. ... [S]elv om skadeforløp av den karakter vi her står overfor, er sjeldne, kan skaden etter min oppfatning ikke falle utenfor det som må anses som en adekvat følge av ulykken» (s. 324)

157

Adekvanslæren

– en sammensatt helhetsvurdering

158

Skade- og tapsomfanget

– Dykker (Rt. 2003 s. 338)

Kjønn Mann	Alder 48	Ulykke Trafikkulykke
Medisinsk invaliditet Ca 5 %	Ervervsuførhet 100 % yrkesufør	Skader Liten skulderskade
Problemstilling: Hvem har risikoen for skadelidtes særlige yrkesmessige sårbarhet – her for skulderskader i yrket som metningsdykker?		
Svar: Selskapet hadde risikoen for sårbarheten – samlet erstatning på 3,25 millioner kr		

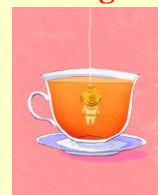

159

Skade- og tapsomfanget

– Dykker (Rt. 2003 s. 338)

Hva gjør
dykkeren
i dag?

Høyesterett

«Med dette erstatningsnivået [ca. 570 000 kroner i årlig tap] kan jeg ikke se at det er grunnlag for anførselen om at det ikke foreligger adekvat årsakssammenheng.

Løsningen kan etter min mening ikke bli motsatt fordi A i sitt yrke var spesielt sårbar ...» (avsnitt 76)

160

REKKER UT HÅNDEN: Tage Patrick Flobakk (31) ber Gjensidige Forsikring om rekordstore 48 millioner kroner i erstatning etter en motorsykkelulykke i 2004. Her argumenterer han i en rettspause sammen med sin advokat Christian Lundin (i midten) og rådgiver Per Oretorp i Landsforeningen for Trafikkskadde til høyre.
Foto: HENNING LILLEGÅRD

Krever 48 millioner kroner av Gjensidige

161

SER MOT GJENSIDIGE: Flobakk er ikke overhode enig med Gjensidige om erstatningssummen han skal få. Ole Endresen, advokat for selskapet, mener Flobakk, med en rekke forbehold, bør ha en erstatning fra 10 til 14 millioner kroner etter ulykka.

- Vårt tilbud er bra

Under advokat Ole Endresens innledningsforedrag på vegne av Gjensidige Forsikring i Oslo Tingrett i går, okte imidlertid summen noe.

- Med noen forbehold mener vi at erstatningssummen bør ligge et sted mellom 10 og 14 millioner kroner eller etter rettens skjønn. Vi mener uansett hvor mye en person tjener bør det være en grense for erstatningen. Vi mener det bør ligge rundt 1,2 millioner kroner. Det vi tilbyr er ikke en vanlig borgerlig lønn akkurat, sier Endresen. ←

Han fortsetter med å fortelle at selskapets oppgave er å gi korrekt erstatning etter gjeldende rett.

- Vi mener kravet de kommer med er altfor høyt og gal, sier Endresen.

Den kjøper ikke valutamegler Flobakk.

- Gjensidige kjører show og propaganda. Jeg mener vårt krav underspiller mine fremtidsmuligheter for ulykka skjedde. Hvorfor ikke Gjensidige betaler ut kravet, forstår jeg ikke, sier 31-åringen.

- Ikke grisk

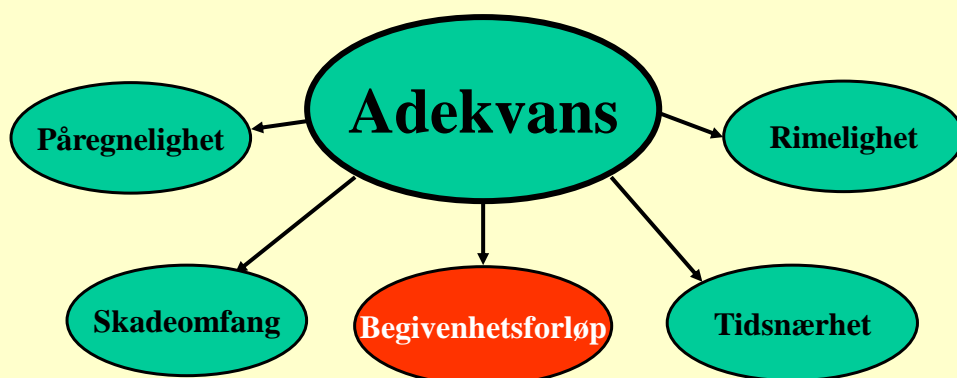
Han mener han ikke er for krevende når han nå ber om 48 millioner kroner til å dekke sine fremtidige inntekter og utgifter.

→ - Jeg tror ikke folk vil oppleve meg som pompøs og arrogant selv om jeg krever denne høye summen. Det er muligens ikke rettferdig at en megler skal

162

Adekvanslæren

– en sammensatt helhetsvurdering

163

Sykdomsløpets karakter

– Papegøye (Rt. 1997 s. 1)

Kjønn Kvinne	Alder 32	Ulykke Trafikkulykke
Medisinsk invaliditet Ca. 15 % (nakke-, hode- og ryggsmertor) + psykiske plager	Ervervsuførhet 100 %	Skader Påståtte nakkeslengskade
Problemstilling: Var nakkeplagene en adekvat følge av sammenstøtet som Papegøye ble utsatt for?		
Svar: Nei – inadekvat ut fra bl.a. at sykdomsforløpet var atypisk		

164

Sykdomsløpets karakter

– Papegøye (Rt. 1997 s. 1)

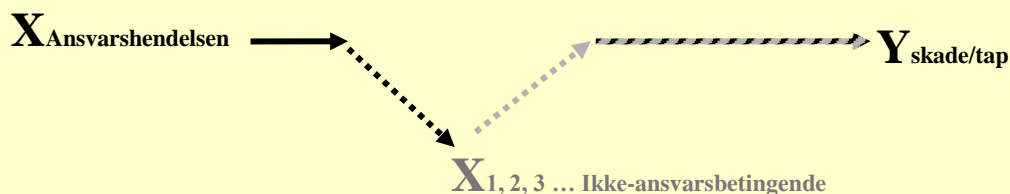
«I januar 1990 fikk hun plutselig synsforstyrrelser og talevansker, samtidig som det oppsto lammelser i venstre arm og ben. Ifølge sykehusjournal av 26. januar 1990 fortalte hun at hun «den dagen hun ble dårlig opplevde at katten hoppet i strupen på dvergpagegøyen som så døde i hendene på henne. Stemmen hennes forsvant da og hun fikk nedsatt kraft i ve arm og ben». Jeg nevner at stemmesvikten var midlertidig. Fra hvilket tidspunkt hun tok i bruk krykker og senere rullestol, er noe uklart.» (s.10)

165

Adekvanslæren

- indirekte årsaker/skadefølger

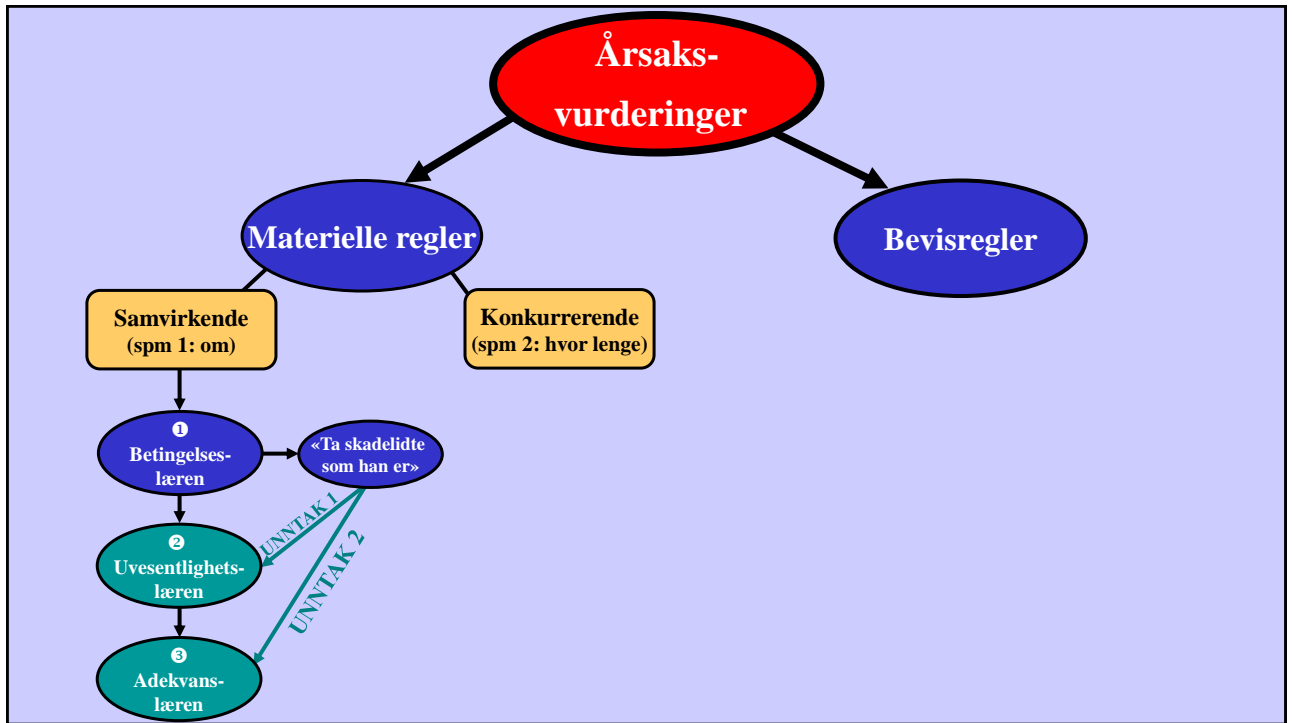

➤ *Pseudoanfall* (Rt. 2007 s. 158)

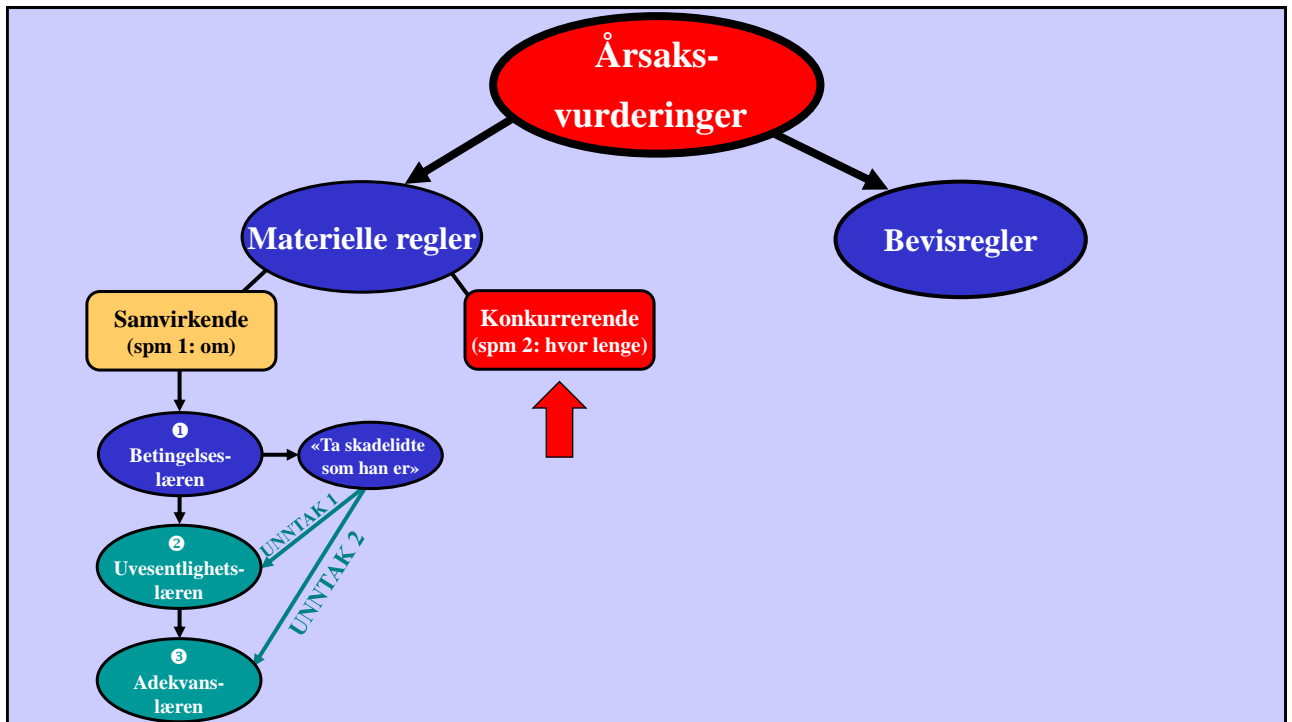
➤ *Schizofreni* (Rt. 2007 s. 172)

166

167

168

Metode og tolkningsproblemer

– forskjeller i årsaksreglens struktur

Samvirkende årsaker

Konkurrerende årsaker

169

Skadeevne

– kartlegging av hendelsesforløp

170

Skadeevne

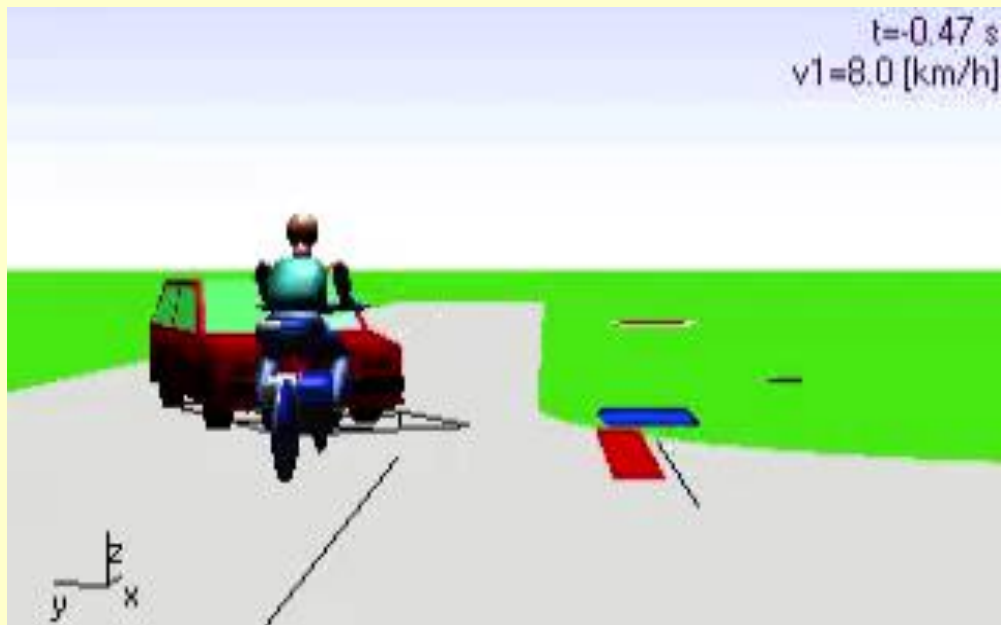
– eksempel: rekonstruksjon av forbikjøringsulykke

171

172

173

Skadeevne

– eksempel: rekonstruksjon av hendelsesforløp

174

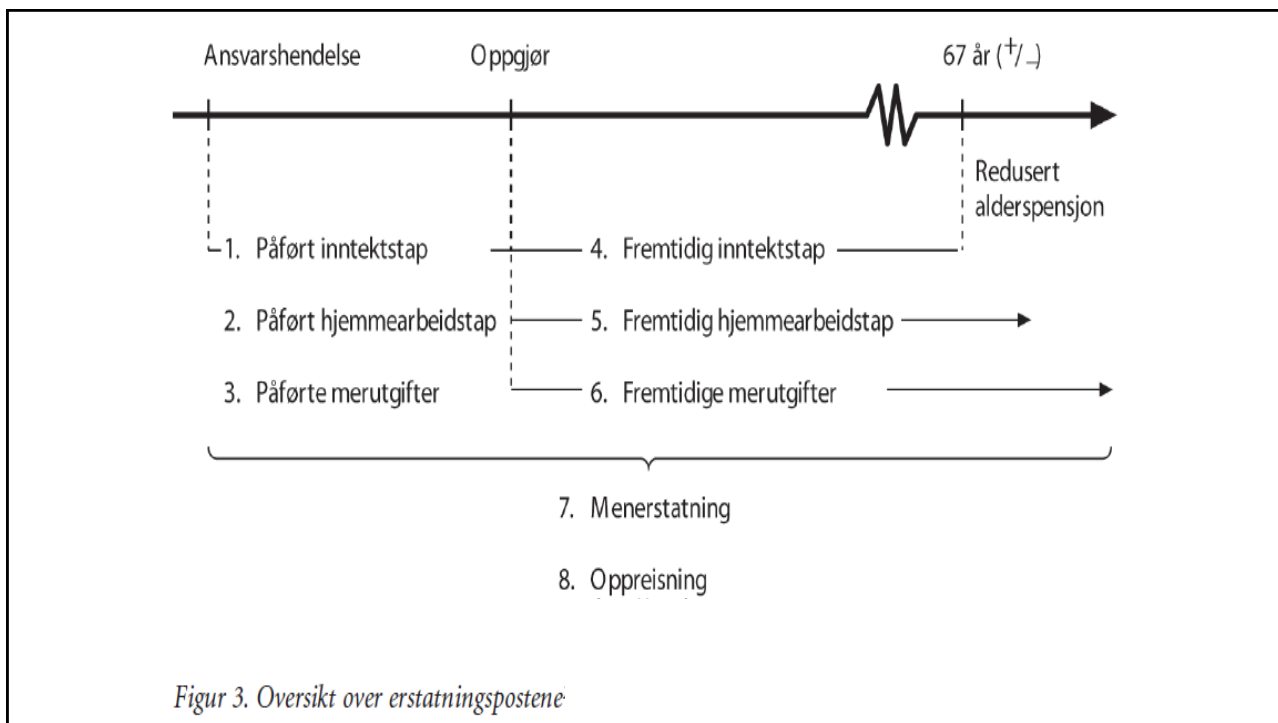

175

Erstatningsutmåling

176

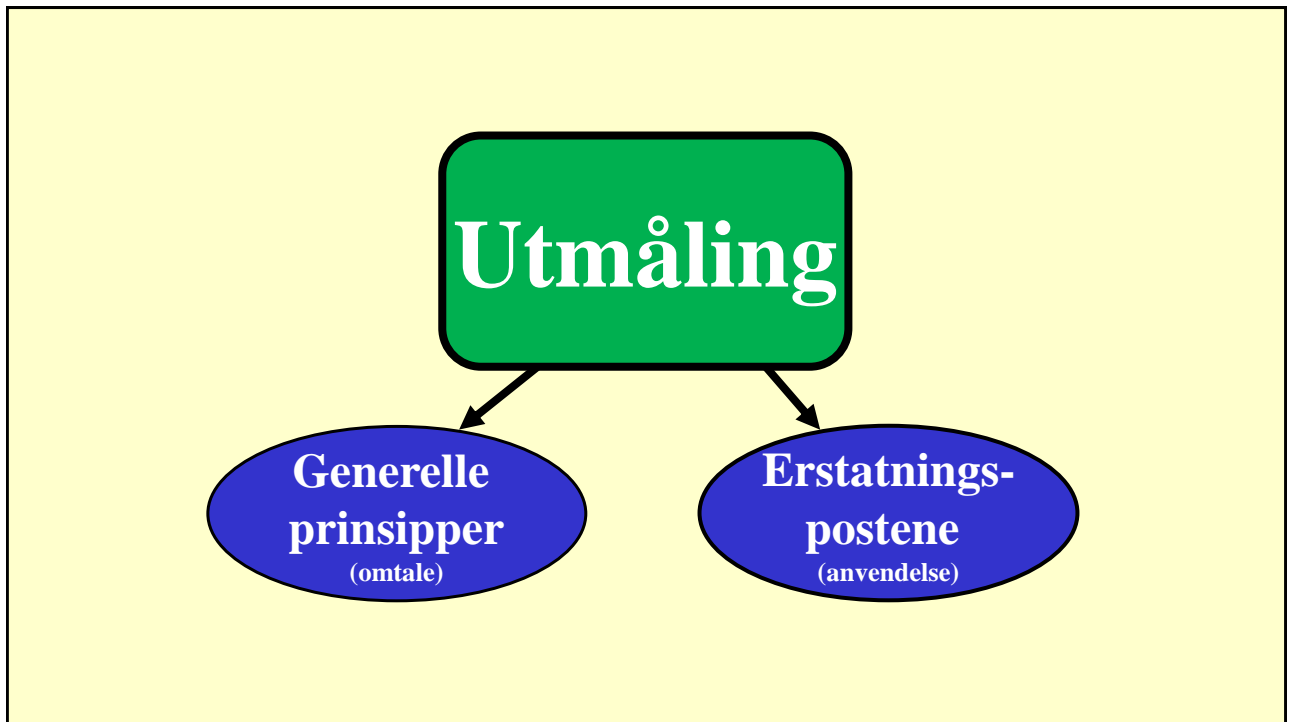
177

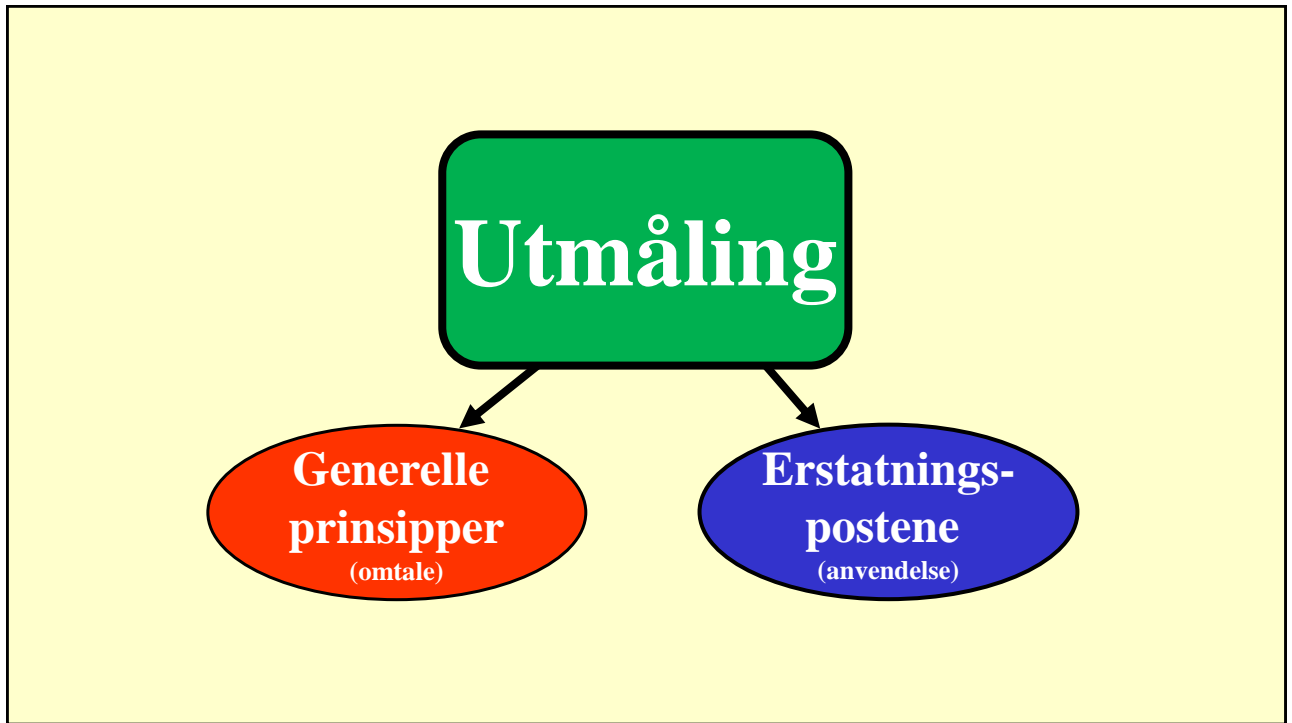
178

179

180

181

Generelle utmålingsprinsipper

① begrepet «full erstatning»

Compensation

182

Generelle utmålingsprinsipper

① begrepet «full erstatning»

Ølberg (Rt. 1993 s. 1524):

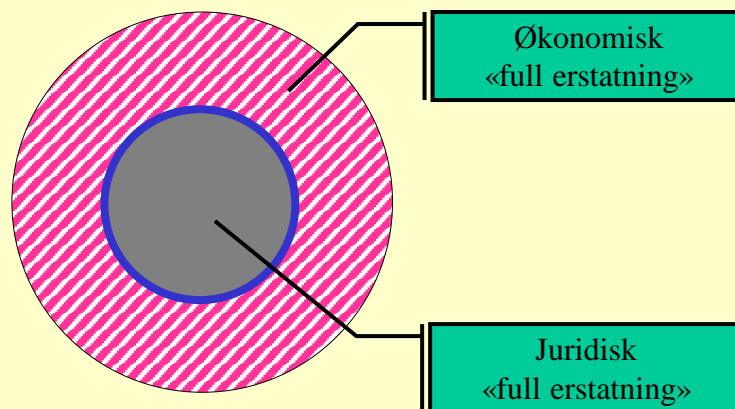
«[K]jernen i erstatningsretten [er] at skadelidte ikke skal komme økonomisk dårligere ut med skaden enn om denne ikke var inntruffet.»

↳ Differansebetraktning
(årsaksbetraktning)

183

Generelle utmålingsprinsipper

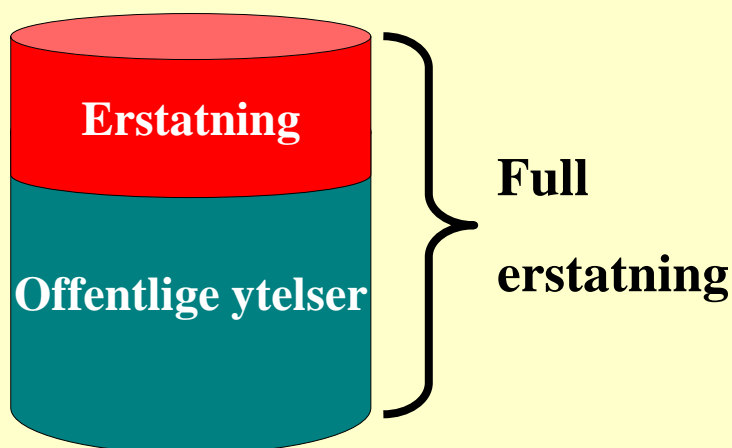
– begrepet «full erstatning» er juridisk

184

Generelle utmålingsprinsipper

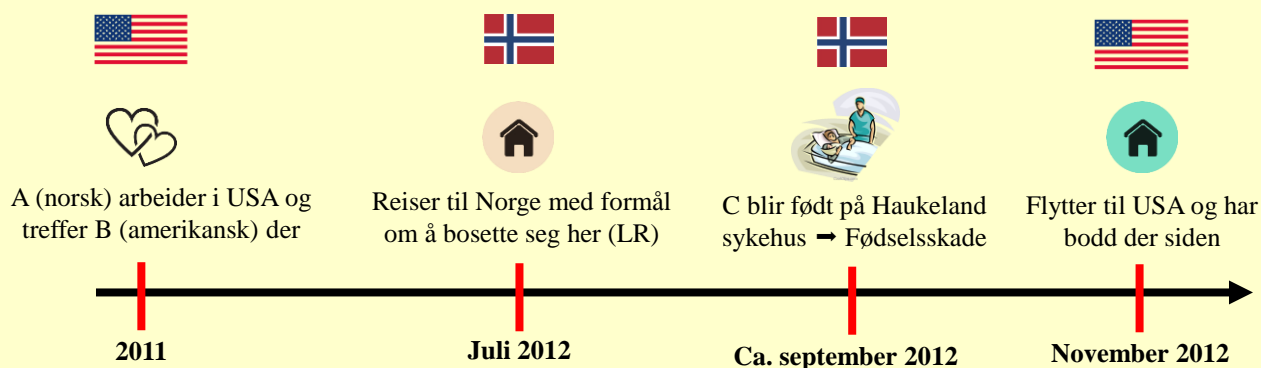
② supplementsprinsippet

185

Supplementsprinsippet

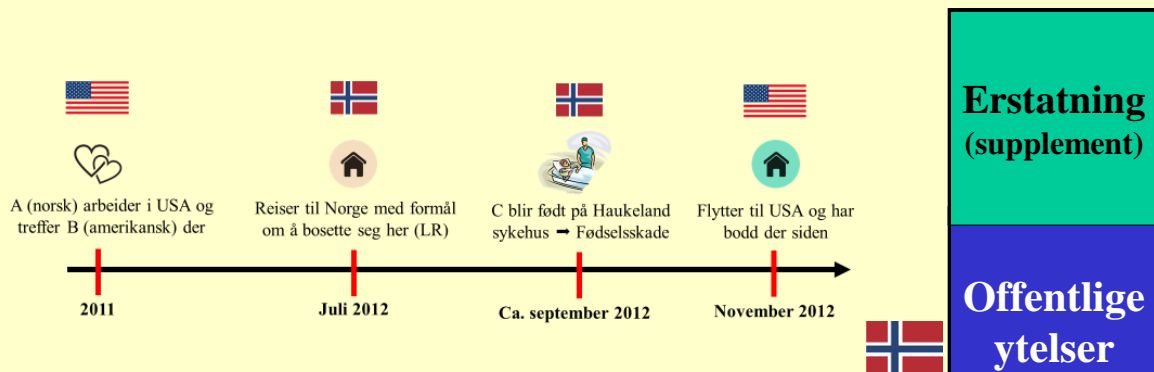
Amerika (HR-2022-1132-A)

186

Supplementsprinsippet

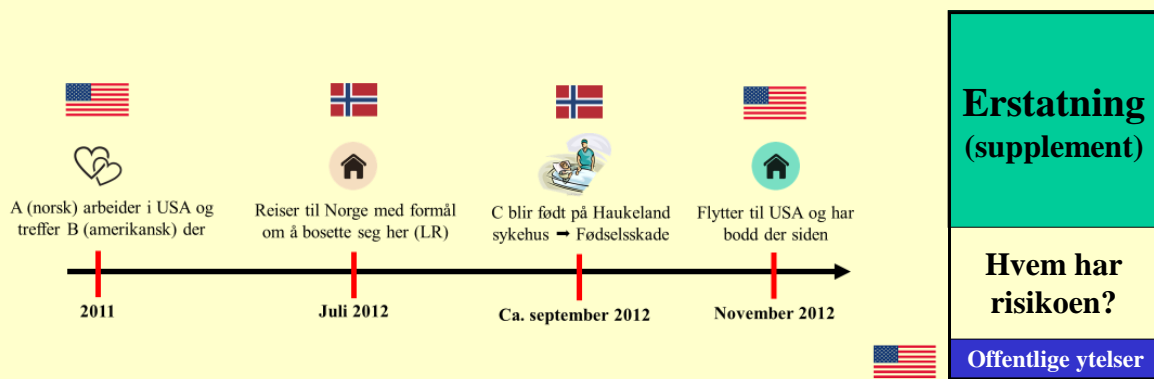
Amerika (HR-2022-1132-A)

187

Supplementsprinsippet

Amerika (HR-2022-1132-A)

188

Supplementsprinsippet

Amerika (HR-2022-1132-A)

«Juridisk teori har i liten grad tatt for seg spørsmålet jeg behandler her. Jeg nevner likevel drøftelsen til Morten Kjelland i Syse mfl., Pasientskaderett, 2011 side 406-407. Han kommenterer problemstillingen og fremhever at temaet «reiser en rekke intrikate spørsmål i skjæringsfeltene mellom erstatningsrett, velferdsrett og internasjonal rett». I tilknytning til en gjennomgang av Pasientskadenemndas vedtak i PSN-2009-13 uttaler han at han ikke vil «utelukke» at et valg om å flytte til utlandet kan være «rimelig», for eksempel som følge av sterk tilknytning til landet. Jeg forstår dette slik at han åpner for at det i slike tilfeller bør gis erstatning basert på den faktiske situasjonen i det aktuelle landet.

Kildene gir ikke noen klare svar på spørsmålet om hvordan erstatningen skal utmåles hvor skadelidte bor i utlandet på oppgjørstidspunktet, og dermed ikke mottar norske trygdeytelser. Jeg synes nok likevel de peker i retning av at den faktiske situasjonen – i hvert fall i utgangspunktet – må være avgjørende ved utmålingen: Det må vurderes hvilke offentlige ytelser skadelidte mottar i hjemlandet, og det individuelle tapet må beregnes på det grunnlaget. Beregningen kan ikke basere seg på norske velferdsytelser som skadelidte ikke får.»

(avsnitt 58–59)

189

Generelle utmålingsprinsipper

③ tapsbegrensningsplikten

Generelt

↳ «Skadelidte har en generell plikt til å begrense sitt tap», jf. *Psykolog* (Rt. 2003 s. 1358)

Konkrete utforminger – plikt til å

↳ **uttømme offentlige ytelser**, se *Psykolog* (Rt. 2003 s. 1358)

↳ **utnytte restarbeidsevnen**, jf. bl. a. skl. § 3-1 (2), 1p

↳ **omfordele arbeidsoppgaver i hjemmet**, se *Kåsa* (Rt. 2000 s. 441)

↳ **begrense merutgifter til det «nødvendige og rimelige»**
se *Bråtane* (Rt. 2002 s. 1436), *Rott* (Rt. 1999 s. 1967), *Tysker* (Rt. 1975 s. 670) mv.

190

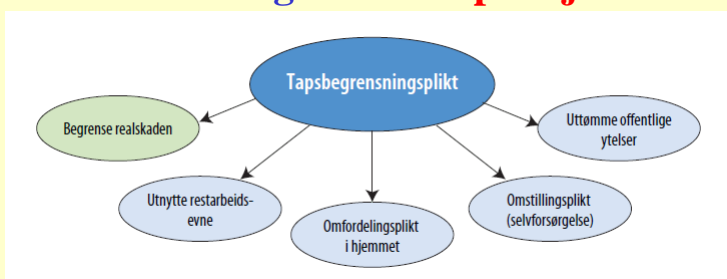
Generelle utmålingsprinsipper

③ tapsbegrensningsplikten

Generelt

↳ «Skadelidte har en generell plikt til å begrense sitt tap», jf. *Psykolog* (Rt. 2003 s. 1358)

Konkrete utforminger – se disposisjonen side 9

191

Generelle utmålingsprinsipper

④ berikelsesfradragsprinsippet

Generelt

- ↳ Skadelidte skal ikke «tjene på skaden»
- ↳ Følger av den negative siden ved prinsippet om full erstatning
- ↳ Følger også uttrykkelig av flere høyesterettsdommer

Rettspraksis:

Lauritsen (Rt. 1968 s. 278): «... ved beregningen av skadelidtes tap i alminnelighet blir å ta i betraktning oppnådde fordeler som f.eks. sparte utgifter til klær eller reiser ...» (s. 280)

Skalle (Rt. 1997 s. 883): «det er tatt hensyn til sparte reiseutgifter og fagforeningskontingent» (s. 889)

192

Generelle utmålingsprinsipper

③ tapsbegrensningsplikten

Generelt

↳ «Skadelidte har en generell plikt til å begrense sitt tap», jf. *Psykolog* (Rt. 2003 s. 1358)

Konkrete utforminger – plikt til å

↳ **uttømme offentlige ytelser**, se *Psykolog* (Rt. 2003 s. 1358)

↳ **utnytte restarbeidsevnen**, jf. bl. a. skl. § 3-1 (2), 1p

↳ **omfordele arbeidsoppgaver i hjemmet**, se *Kåsa* (Rt. 2000 s. 441)

↳ **begrense merutgifter til det «nødvendige og rimelige»**
se *Bråtane* (Rt. 2002 s. 1436), *Rott* (Rt. 1999 s. 1967), *Tysker* (Rt. 1975 s. 670) mv.

193

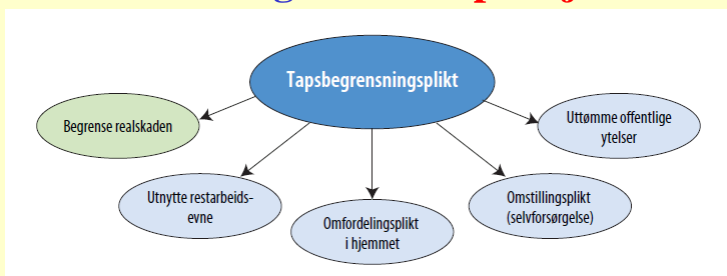
Generelle utmålingsprinsipper

③ tapsbegrensningsplikten

Generelt

↳ «Skadelidte har en generell plikt til å begrense sitt tap», jf. *Psykolog* (Rt. 2003 s. 1358)

Konkrete utforminger – se disposisjonen side 9

194

Generelle utmålingsprinsipper

⊕ berikelsesfradragsprinsippet

Generelt

- ↳ Skadelidte skal ikke «tjene på skaden»
- ↳ Følger av den negative siden ved prinsippet om full erstatning
- ↳ Følger også uttrykkelig av flere høyesterettsdommer

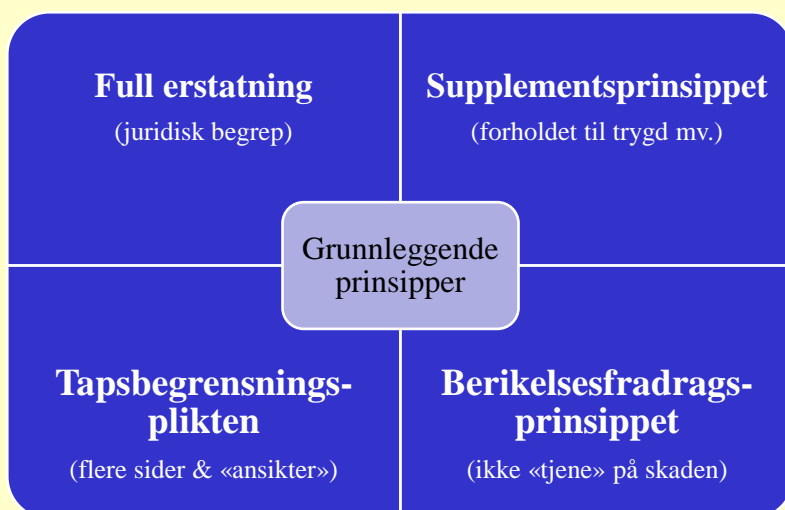
Rettspraksis:

Lauritsen (Rt. 1968 s. 278): «... ved beregningen av skadelidtes tap i alminnelighet blir å ta i betraktning oppnådde fordeler som f.eks. sparte utgifter til klær eller reiser ...» (s. 280)

Skalle (Rt. 1997 s. 883): «det er tatt hensyn til sparte reiseutgifter og fagforeningskontingent» (s. 889)

195

Erstatningsutmåling

196

Merutgifter til hjelp i eller tilknyttet hjemmet

Skadeserstatningsloven § 3-1 (2), 2p:

«Med inntekt likestilles verdien av arbeid i heimen.»

197

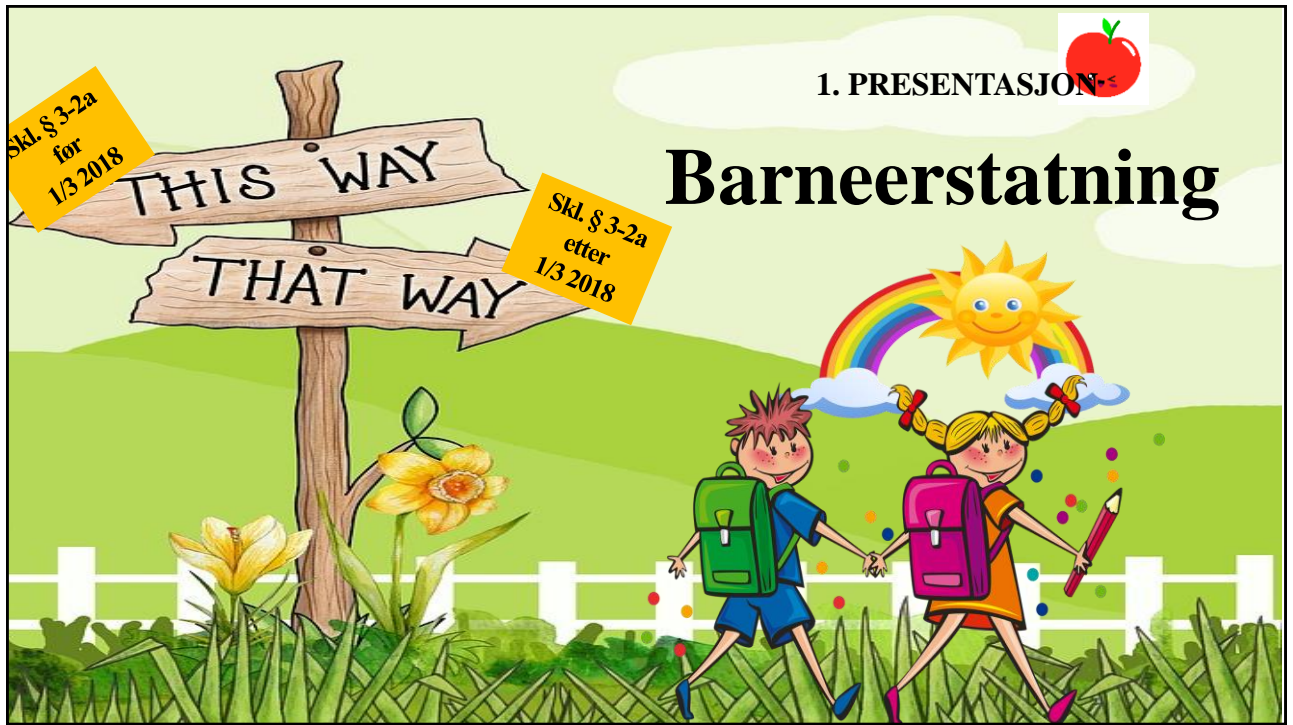
Behandlingsutgifter

Psykolog (Rt. 2003 s. 1358)

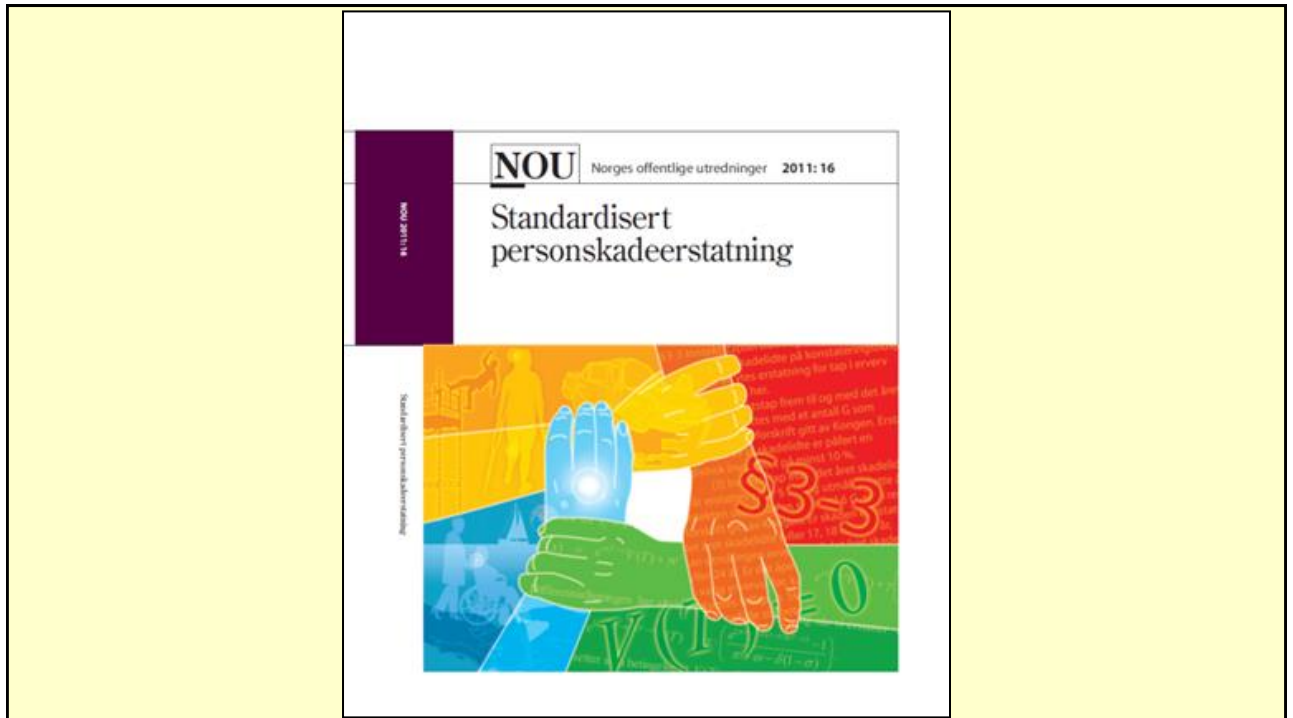
«Når det ... gjelder de mer **alternative behandlingsformer**, må det – slik jeg ser det – trekkes en grense mot det som ikke kan anses **medisinsk relevant**.» (dommens avsnitt 44)

↳ **Behandlingstiltaket må medisinsk effekt**

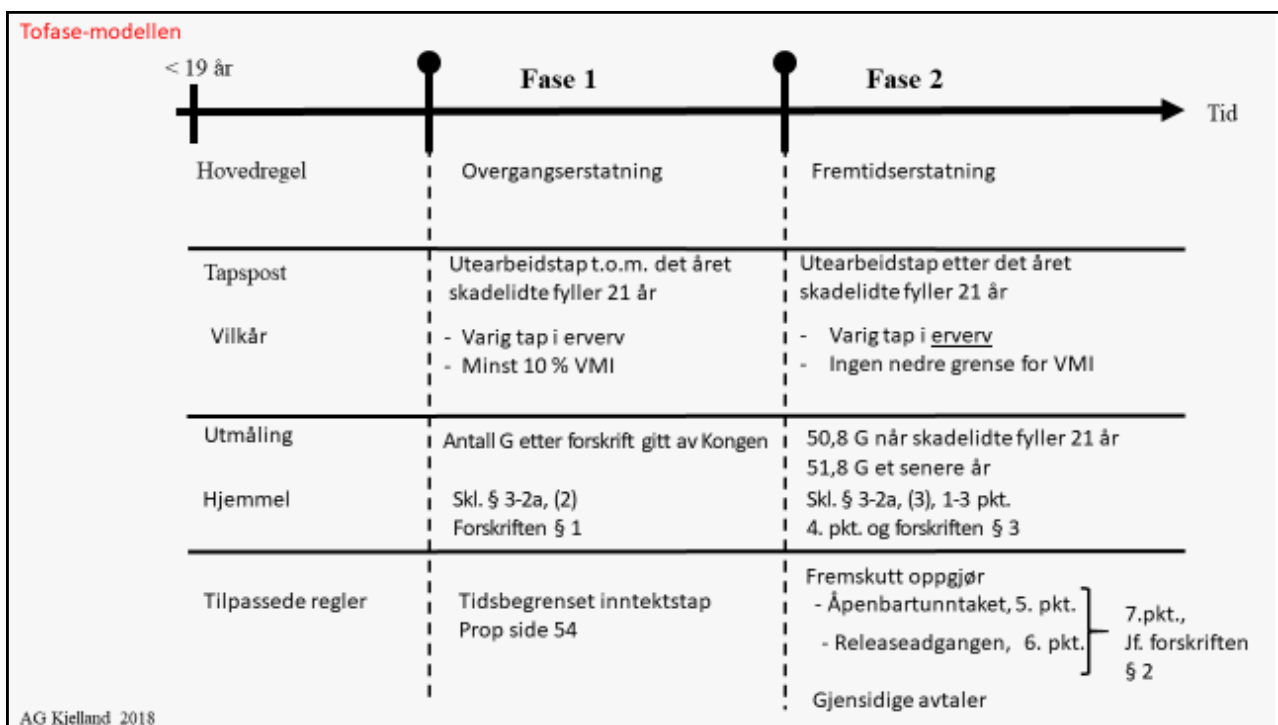
198

199

200

201

Aftenposten 30.no Onsdag 10. april 2013 Verden Norge Osloby Økonomi Kultur Meninger TV Sport A-Å

Siste nytt: Slik har Nord-Koreas krigshissing tidligere løst seg (11.14.48) TIPS OSS Søk i Aftenposten på nett og papir

OSLO STØRSTE SYKKELMESSE
OSLO SYKKELMESSE
LORENHALLEN PÅ ØSTERN
MANDAG-TORS DAG KL. 13-21
SYKKLER OG UTSTYR INNTIL 50%

«Davids» sønn, Ronny Johnsen, krever at faren får større oppreisning for sliedens han er påført. Selv har ingen i Davids familie krav på erstatning, ettersom David ikke lenger forsørger noen.
FOTO: Stein J Bjørge

Faren til Ronny (37) får mindre erstatning fordi han snart skal dø

En datafeil på sykehuset koster «David» livet. Nå får 60-åringen lav erstatning fordi Norsk Pasientskadeerstatning regner med at han snart skal dø av kreft.

Arbeid 153 personer anbefaler dette. Bli den første blant vennene.

Offer for datafeil

202

En skisse av forsørgertapsposten

- belyst ut fra skl. § 3-4

203

Forsørgertap

- hovedkomponentene

Innsats av penger

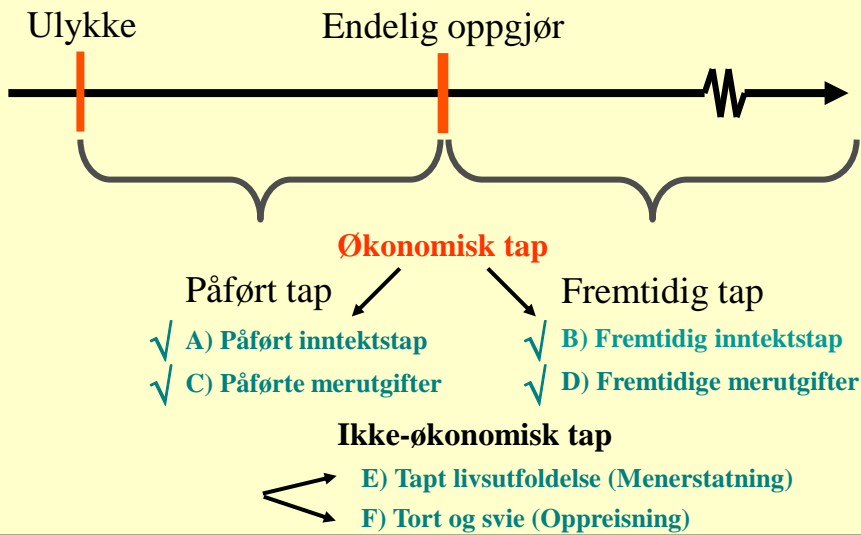

Hjemmearbeid og omsorg
(«Bastrup»-tillegget)

204

Erstatningspostene

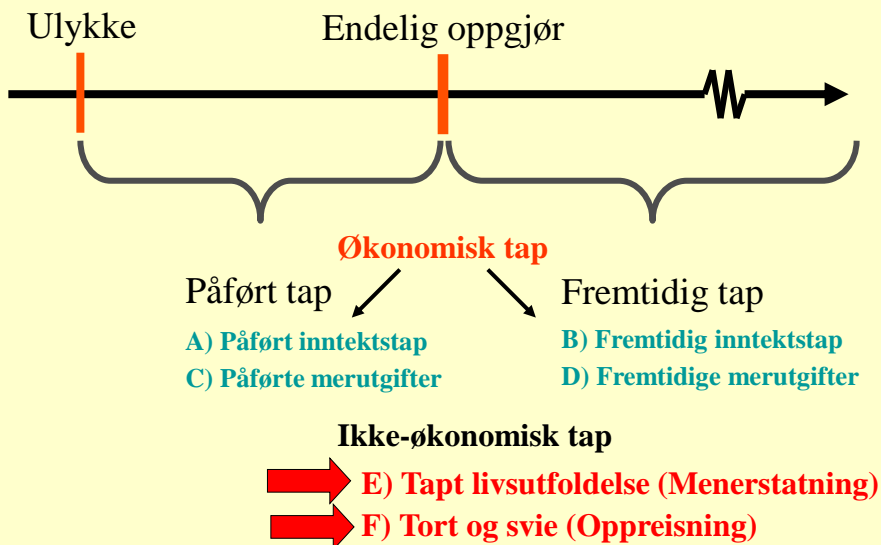
- en oversikt

205

Erstatningspostene

- en oversikt

206

Skl. § 3-2. Menerstatning

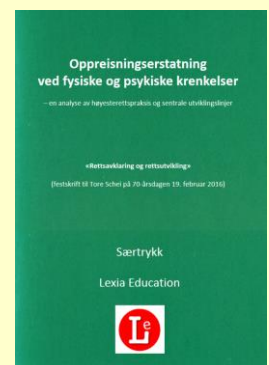
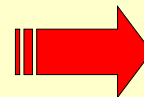
– en kort lovkommentar

«Har **1** skadelidte fått **2** varig og **3** betydelig skade av **4** medisinsk art, svares særskilt menerstatning. Denne erstatning fastsettes under hensyn til menets medisinske art og størrelse og dets betydning for den personlige livsutfoldelse. Bestemmelsene i § 3-1 tredje ledd gjelder tilsvarende for så vidt ytelsene kan anses å gi kompensasjon for menet.»

207

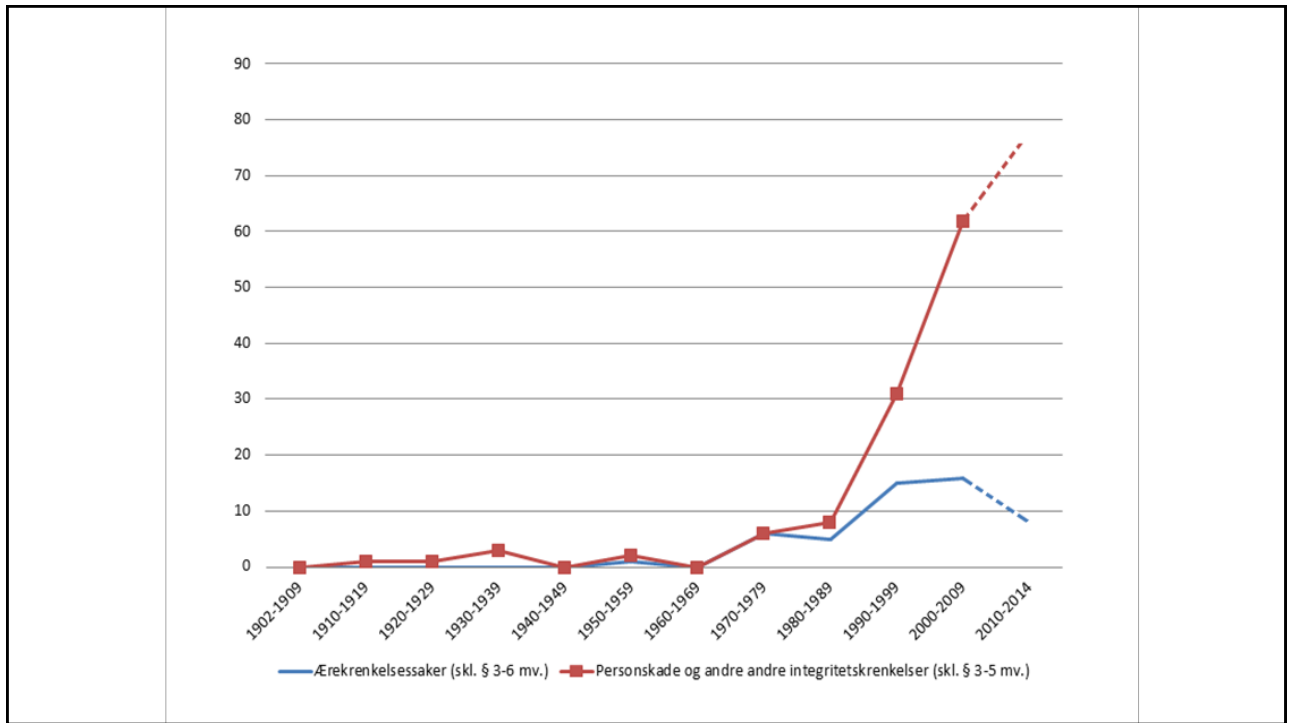
Oppreisningserstatning

– hovedlinjer og utvalgte emner, med vekt på trafikkskader

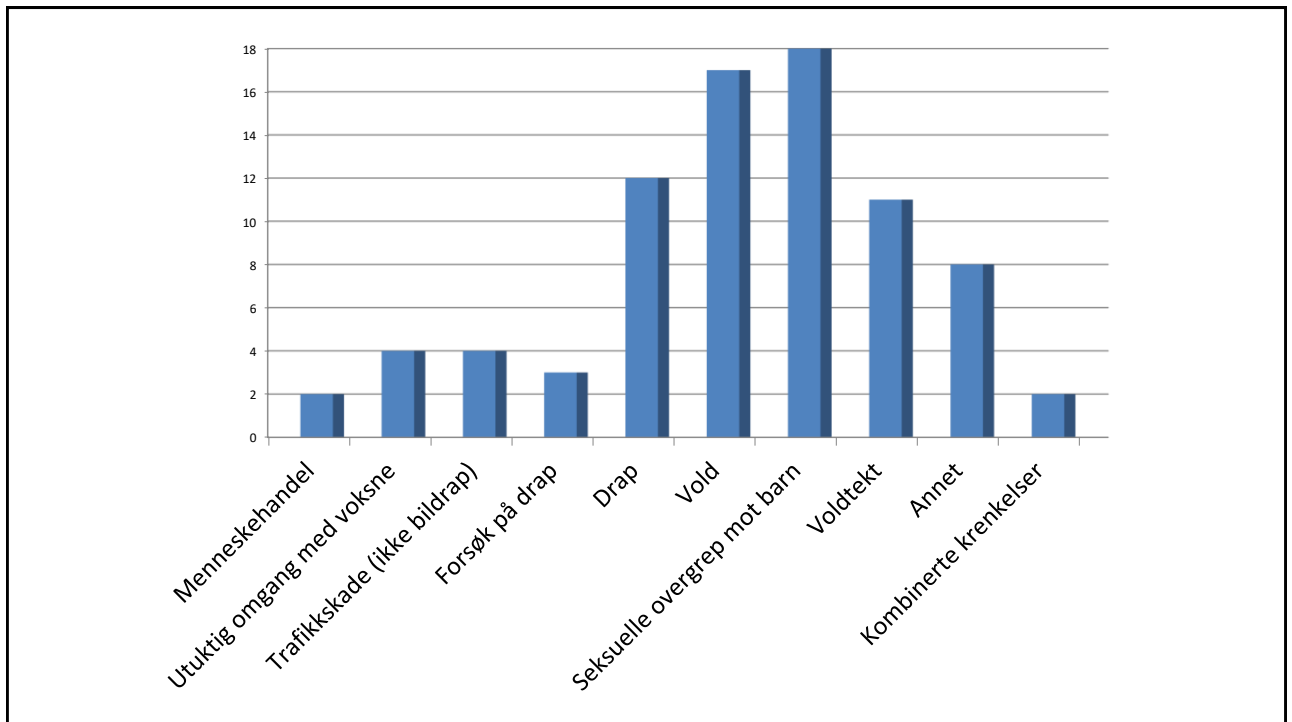

Professor dr. juris Morten Kjelland

208

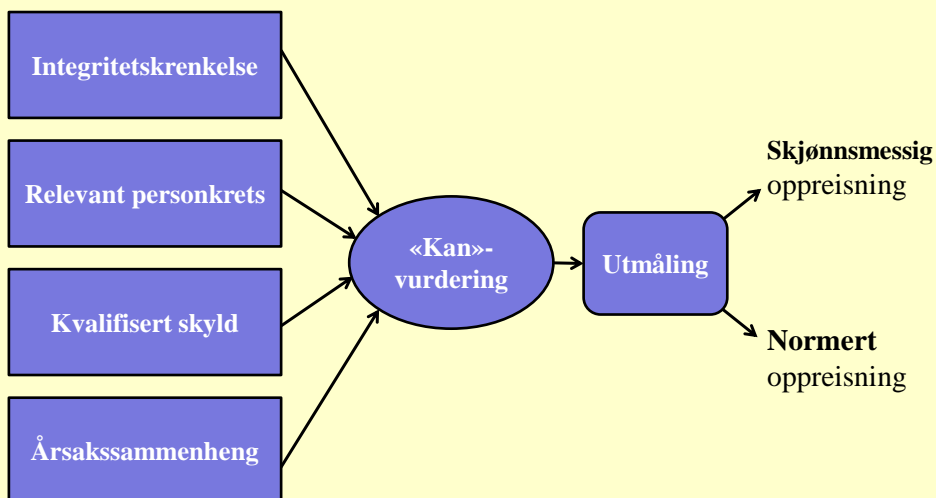
209

210

Oversikt

– oppreisningsvurderingens kronologi

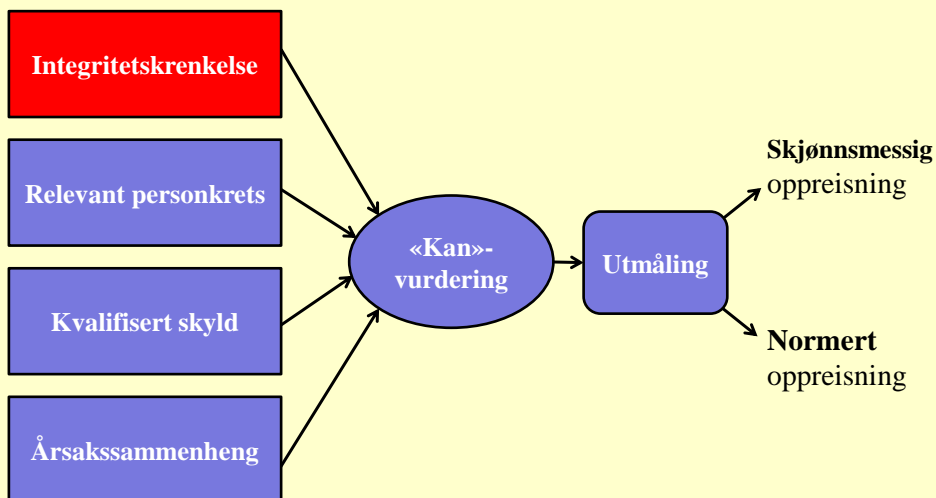

Professor dr. juris Morten Kjelland 2016 ©

211

Oversikt

– oppreisningsvurderingens kronologi

Professor dr. juris Morten Kjelland 2016 ©

212

Inngangskriterer

– integritetskrenkelsene: de to hovedtypene

Et vidt krenkelsesbegrep

Erstatningsrettslig relevante krenkelser er slik som «fysiske smerter, angst og psykisk lidelse, plager og ulemper ellers, lengre sykehusopphold, hindring i normal livsførsel mm.» (Ot.prp. nr. 20 for 1991–92 s. 41)

Skadeserstatningsloven (skl.) § 3-5

«Den som forsettlig eller grovt aktløst har

- a) voldt skade på person eller
- b) tilføyd krenking eller utvist mislig atferd som nevnt i § 3-3, ...»

Inngangskriterer

– integritetskrenkelsene: de to hovedtypene

Et vidt krenkelsesbegrep

Erstatningsrettslig relevante krenkelser er slik som «fysiske smerter, angst og psykisk lidelse, plager og ulemper ellers, lengre sykehusopphold, hindring i normal livsførsel mm.» (Ot.prp. nr. 20 for 1991–92 s. 41)

Skadeserstatningsloven (skl.) § 3-5

«Den som forsettlig eller grovt aktløst har

- a) voldt **skade på person** eller
- b) tilføyd krenking eller utvist mislig atferd som nevnt i § 3-3, ...»

Inngangskriterer

– integritetskrenkelsene: de to hovedtypene

Et vidt krenkelsesbegrep

Erstatningsrettslig relevante krenkelser er slik som «fysiske smerter, angst og psykisk lidelse, plager og ulemper ellers, lengre sykehusopphold, hindring i normal livsførsel mm.» (Ot.prp. nr. 20 for 1991–92 s. 41)

Skadeserstatningsloven (skl.) § 3-5

«Den som forsettlig eller grovt aktløst har

- a) voldt **skade på person** eller
- b) tilføyd **krenking** eller utvist **mislig atferd** som nevnt i § 3-3, ...»

Inngangskriterer

– integritetskrenkelsene: de to hovedtypene

Et vidt krenkelsesbegrep

Erstatningsrettslig relevante krenkelser er slik som «fysiske smerter, angst og psykisk lidelse, plager og ulemper ellers, lengre sykehusopphold, hindring i normal livsførsel mm.» (Ot.prp. nr. 20 for 1991–92 s. 41)

Skadeserstatningsloven (skl.) § 3-5

«Den som forsettlig eller grovt aktløst har

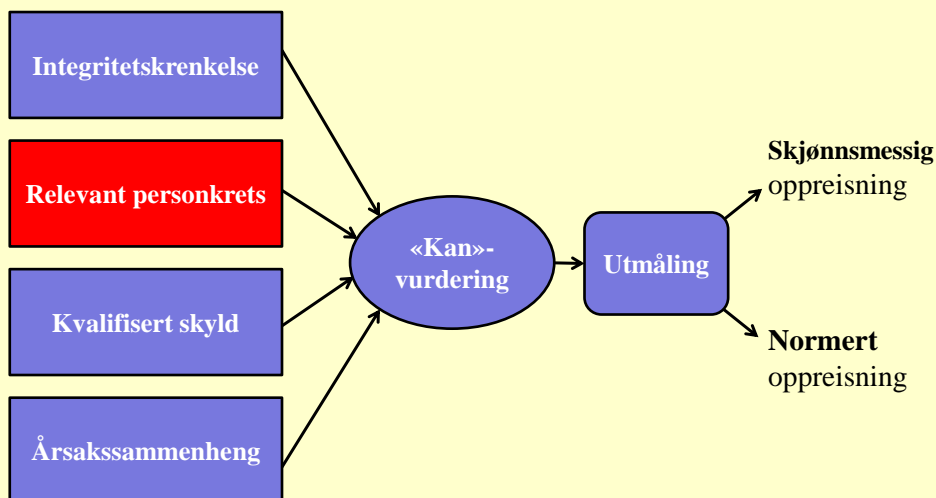
- a) voldt **skade på person** eller
- b) tilføyd **krenking** eller utvist **mislig atferd** som nevnt i § 3-3, ...»

Bokstav a:
KONKRET
personskade

Bokstav b:
ERFARINGSMESSIG
medfører skadevirkninger

Oversikt

– oppreisningsvurderingens kronologi

Inngangskriterier

– relevante persongrupper

Skadevoldersiden

Utgangspunkt: Skadevolder personlig, selv om frifunnet for straff, se f.eks. *Karmøy* (Rt. 1999 s. 1363)

Presiseringer:

- Skl. § 1-1; *Mindreårig knivstikker* (HR-2018-1014-A)
- Skl. § 1-3, *Psykotisk person I* (Rt. 2005 s. 104)
- Bal. §§ 4 og 6, *LTNs gruppesøksmål* (Rt. 2012 s. 1793)
- Voerstl. § 6

Avgrensninger:

- Yrkesskadeforsikrer, ysfl. § 12 første ledd tredje pkt.
- NPE, passkl. § 4 første ledd andre punktum
- Arbeidsgiver etter skl. § 2-1, men organansvar, se *Omsorgsovertakelse* (Rt. 1995 s. 209)

Skadelidtsiden

Skl. § 3-5 **første ledd:**

Den direkte skadelidte («den fornærmede»)

Skl. § 3-5 **tredje ledd:**

Visse grupper tredjemenn, men unntakene krever tradisjonelt lovhjemmel, se *Psykisk utviklingshemmet III* (Rt. 2015 s. 1324)

Lovteksten er uttømmende, men angivelsen noe uklar og trenger presiseringer ...

Inngangskriterier

– relevante persongrupper: tredjepersoner

Persongruppe	Omfattet	Rettskildegrunnlag
Ektefelle		
Fraseseparert ektefelle		
Fraskilt ektefelle		
Samboer		
Biologiske barn		
Adoptivbarn		
Stebarn		
Foreldre		
Fosterbarn		
Søsken		

Inngangskriterier

– relevante persongrupper: tredjepersoner

Persongruppe	Omfattet	Rettskildegrunnlag
Ektefelle	Ja	
Fraseseparert ektefelle	Ja	
Fraskilt ektefelle	Nei	
Samboer	Ja	
Biologiske barn	Ja	
Adoptivbarn	Ja	
Stebarn	Nei	
Foreldre	Ja	
Fosterbarn	Nei	
Søsken	Nei	

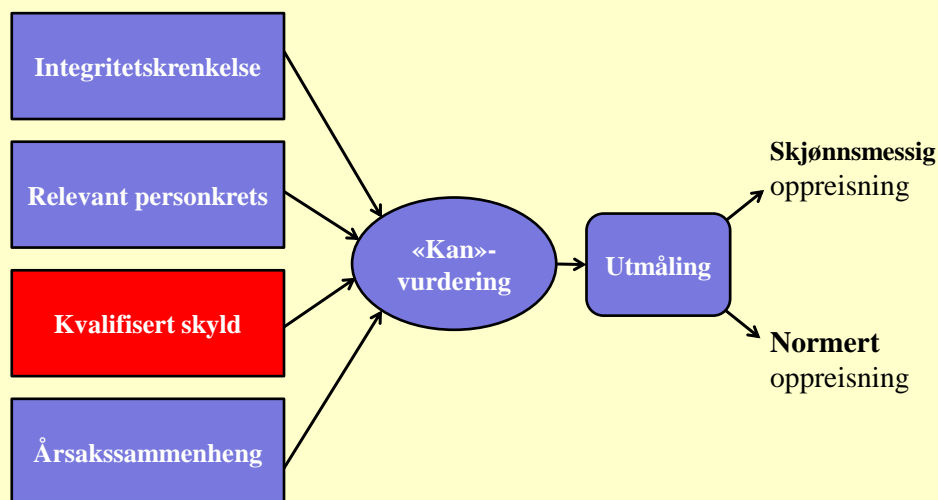
Inngangskriterier

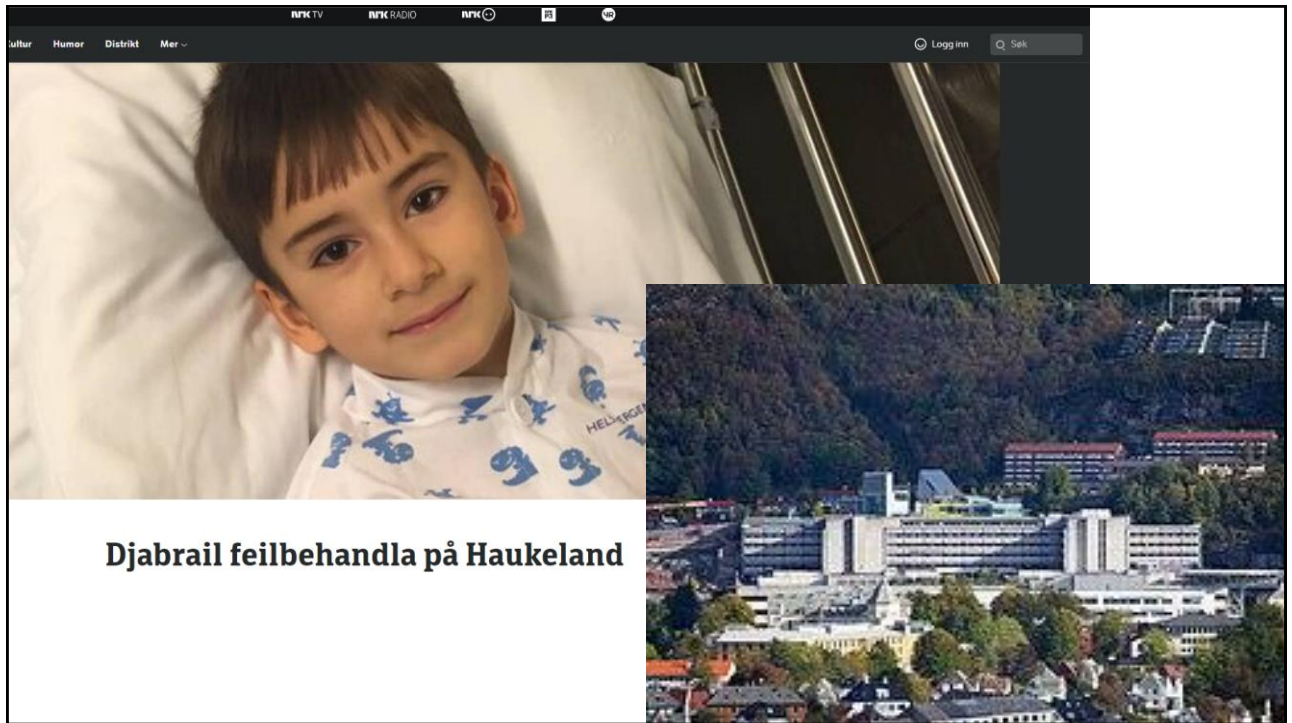
– relevante persongrupper: tredjepersoner

Persongruppe	Omfattet	Rettskildeggrunnlag
Ektefelle	Ja	Ordlyden i skl. § 3-5 tredje ledd
Fraseseparert ektefelle	Ja	Rt. 2013 s. 516
Fraskilt ektefelle	Nei	Rt. 2013 s. 516
Samboer	Ja	Ordlyden i skl. § 3-5 tredje ledd
Biologiske barn	Ja	Ordlyden i skl. § 3-5 tredje ledd
Adoptivbarn	Ja	Ordlyden i skl. § 3-5 tredje ledd og adopsjonsloven § 13
Stebarn	Nei	Rt. 2013 s. 805
Foreldre	Ja	Ordlyden i skl. § 3-5 tredje ledd
Fosterbarn	Nei	Ordlyden i skl. § 3-5 tredje ledd og juridisk teori
Søsken	Nei	HR-2012-695-U

Inngangskriterier

– oppreisningsvurderingens kronologi

223

Haukeland kan bli straffet etter Djabrails død

BERGEN SENTRUM (NRK): Politiet har satt ned en egen etterforskningsgruppe i Djabrail-saken, og vil avhøre en rekke sykehusansatte. - Vi må få kartlagt hvordan dette kunne skje.

- VELDIG VANSKELIG: - Jeg har grått meg gjennom historien, forteller Djabrails mor Fatima Jusjukajeva etter tre timers avhør på politihuset i Bergen. Senere torsdag skal faren Lom-Ali Sulejmanov gi sin vitneforklaring. FOTO: SIMEN SUNDFJORD OTTERLEI / NRK

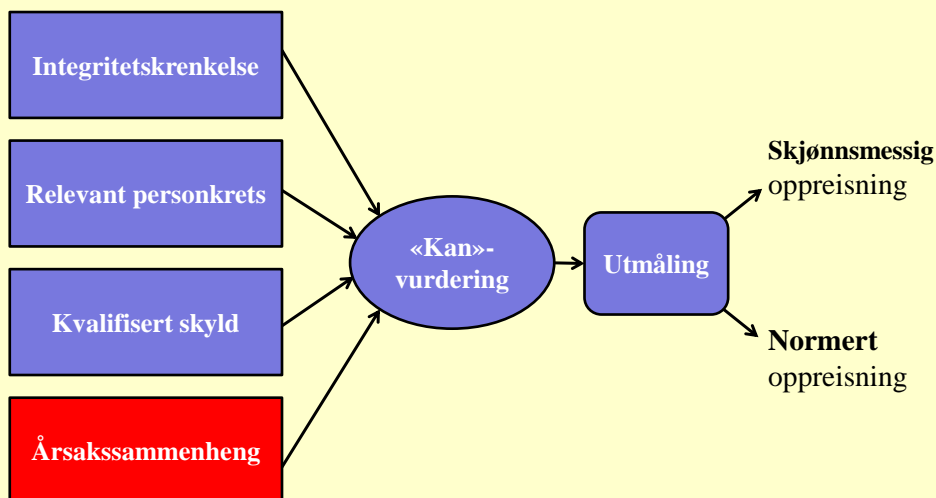

224

2.4

Inngangskriterier

– oppreisningsvurderingens kronologi

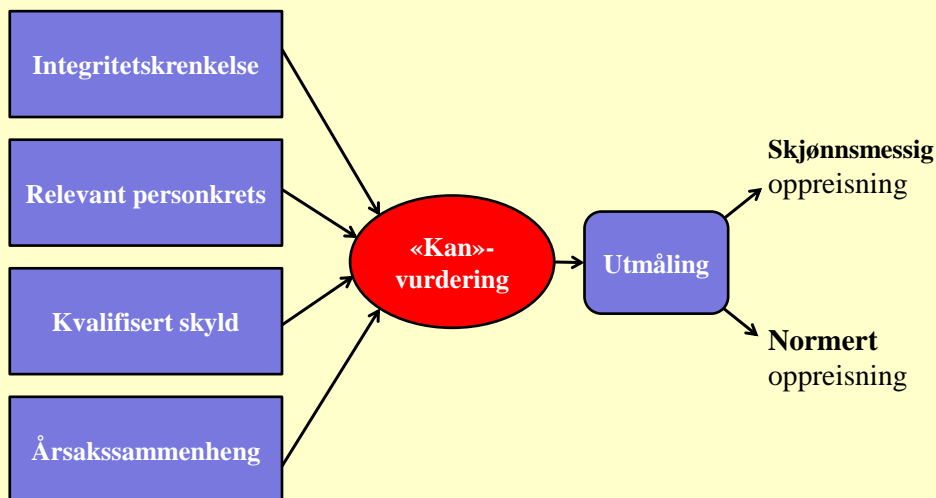

225

3.1

Inngangskriterier

– oppreisningsvurderingens kronologi

226

«Kan»-vurderingen – tolkningsalternativene

Problemstilling og oversikt over hovedretninger

➤ Ingen helt entydig retning verken i rettspraksis eller juridisk teori

➤ **Tilnærming 1:** Ikke krav på oppreisning

Dahl 1933 s. 102: «Ingen skadelidt har etter norsk rett *krav* på oppreisning»

Rt. 2005 s. 1274: «Ingen har krav på oppreisning ... « (avsnitt 17)

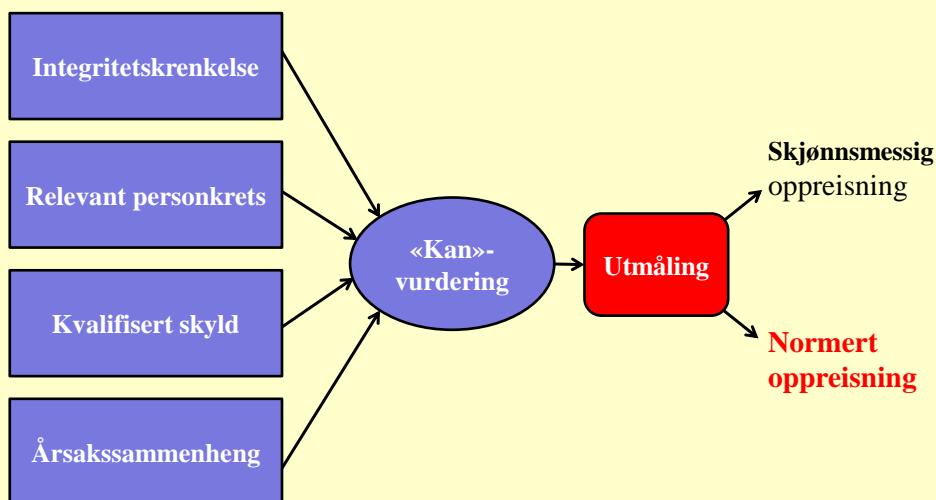
➤ **Tilnærming 2:** Krav på oppreisning

Rt. 2005 s. 104: «oppreisning normalt *skal* gis» (avsnitt 52)

Lødrup 2006 s. 220: «Er vilkårene først til stede, har skadelidte krav på oppreisning»

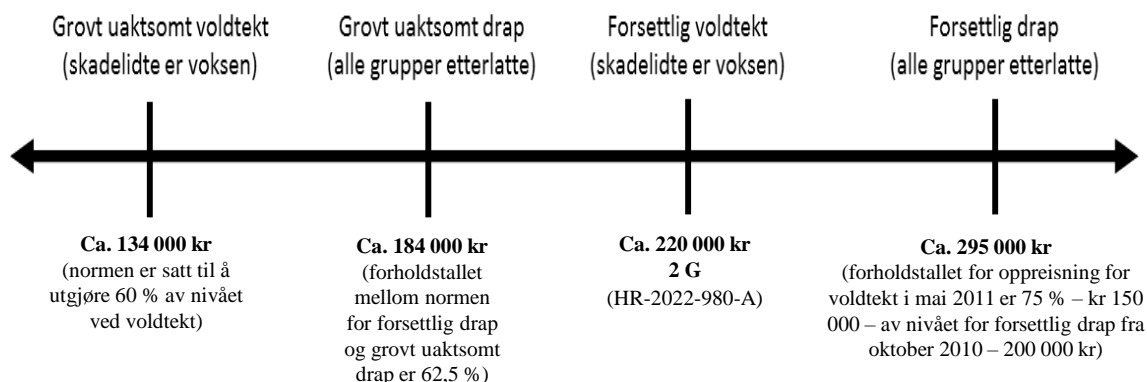

Utmåling – oppreisningsvurderingens kronologi

Normert oppreisning

– oversikt over normeringsbeløpene i lys av nivået i HR-2022-980-A og forholdsmessighetsprinsippet i Rt-2014-892

229

Kort om enkelte utvalgte temaer

230

① Skadelidtes medvirkning

– sentrale utviklingstrekk i høyesterettspraksis

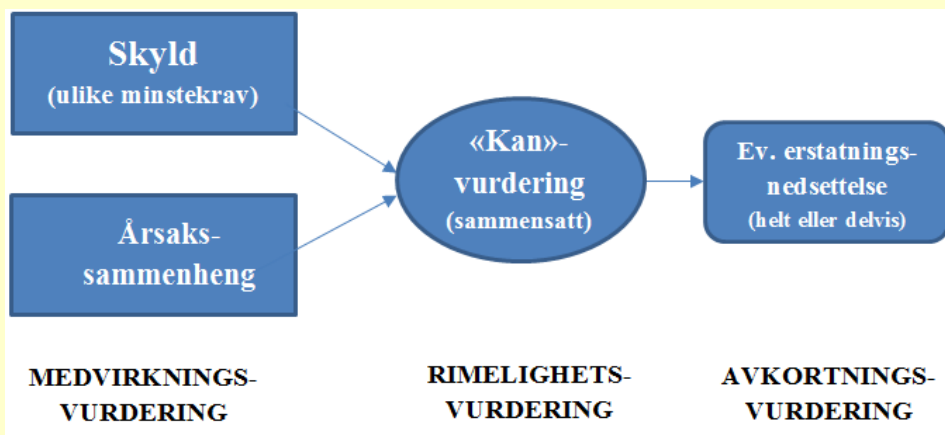

Professor dr. juris Morten Kjelland

231

Skadelidtes medvirkning

- en skisse over systematikk og hovedinnhold

Professor dr. juris Morten Kjelland 2015 ©

232

Oversikt

– skyldkrav

Ysfl. § 14: «Erstatningen kan settes ned eller falle bort dersom arbeidstakeren forsettlig eller **grovt uaktsomt** har medvirket til skaden. ... Skadeserstatningsloven § 5-1 gjelder tilsvarende så langt den passer.»

spesialregel

Bal. § 7: «Har skadelidaren medverka til skaden med vilje eller i aktløyse, kan retten minka skadebotkravet eller lata det falla heilt bort, så nær som når skadelidaren kan **leggjast berre lite til last**. ...»

spesialregel

Skl. § 5-1: «Dersom den direkte skadelidte eller erstatningssøkeren har medvirket til skaden ved egen **skyld**, kan erstatningen settes ned eller falle bort for så vidt det er rimelig når en tar hensyn til atferden, og dens betydning for at skaden skjedde, omfanget av skaden og forholdene ellers. ...»

Alminnelig regel

233

Oversikt

– skyldkrav

Skyldgrad	Avkortningshjemler
Grov uaktsomhet	Ysfl. § 14, fal. § 13-9
«Mer enn berre lite å leggjast til last»	Bal. § 7 første ledd Jbansvl. § 12 første ledd
Simpel uaktsomhet	Skl. § 5-1 Prodansvl. § 2-5 Sjøl. § 420 Lufll. § 10-21 tredje ledd

234

Oversikt

– skyldkrav

Skyldgrad	Avkortningshjemler
Grov uaktsomhet	Ysfl. § 14, Fal. § 13-9
«Mer enn berre lite å leggjast til last»	Bal. § 7 første ledd Jbansvl. § 12 første ledd
Simpel uaktsomhet	Skl. § 5-1 Prodansvl. § 2-5 Sjøl. § 420 Luftl. § 10-21 tredje ledd

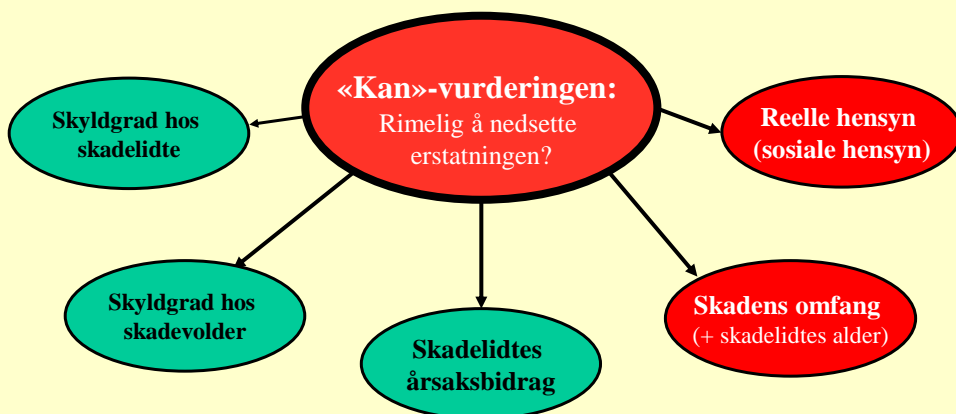
«Titanic» (AKN-1651)

235

«Kan»-vurderingen

– sammensatt helhetsvurdering

236

«Kan»-vurderingen

– sekkeposten «forholdene ellers»

Økt betoning av gjenopprettelseshensynet (skadeprinsippet)

Finanger I (Rt. 2000 s. 1811): «[u]lykken har hatt **tunge konsekvenser** for henne» (s. 1841)

Bilbelte (Rt. 2005 s. 887): «Som i plenumssaken Rt. 2000 s. 1811 legger jeg videre betydelig vekt på **skadens omfang**. Ulykken rammet A hardt i meget ung alder. Hun har totalt fått endret sine livsvilkår» (avsnitt 38)

Trikkelinje (HR-2016-1464-A): «Særlig når **skadekonsekvensene er omfattende**, mener jeg domstolene bør utvise **stor varsomhet** med å foreta betydelig avkortning ...» (avsnitt 60)

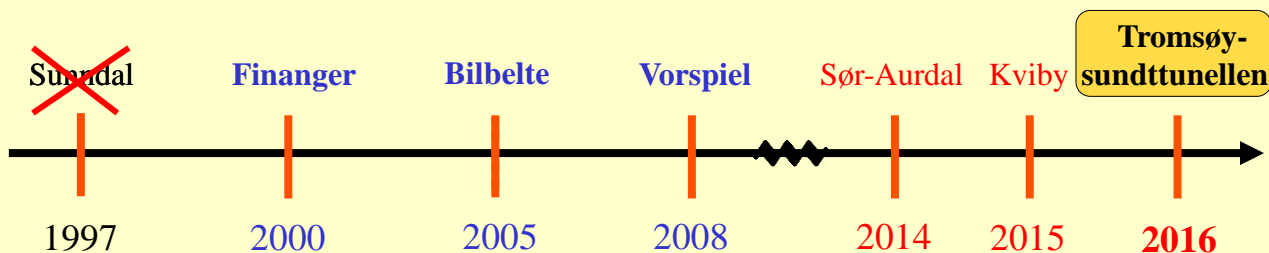
Økt sosial dimensjon i moderne erstatningsrett

Vorspiel (Rt. 2008 s. 453): «[U]nder enhver omstendighet kan avkortning ikke gjennomføres på en måte som virker **sosialt urettferdig eller urimelig**» (avsnitt 52)

237

Passiv identifikasjon

– sentrale dommer og utviklingslinjer

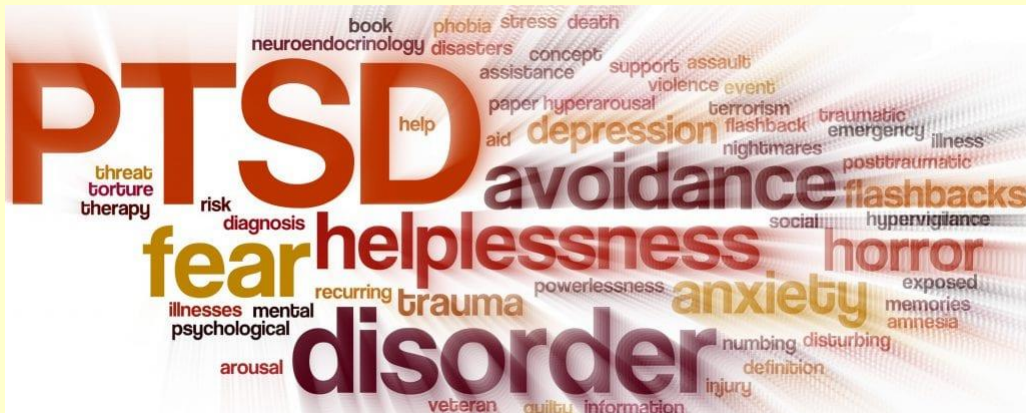
➤ *Tromsøysundttunellen* (HR-2016-803-A): 100 % avkortning

➤ Høyesterett **presiserer** hva som gjelder i **selvmordstilfellene**

238

② Tredjepartstap

– egentlige og uegentlige tredjepartstap: sentrale utviklingstrekk

239

Juridisk-medisinske temaer

– moderne medier

Kan man få **PTSD** uten selv å ha vært i faresonen, men opplever hendelsen (stressoren) gjennom sosiale medier?

240

Ullevål (HR-2018-2080-A)

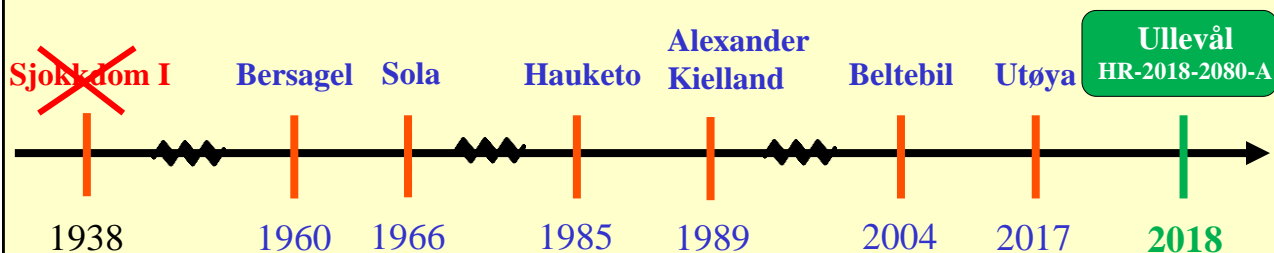
«Siden forrige gang Høyesterett tok stilling til rekkevidden av det erstatningsrettslige vernet for en forelders psykiske skade som følge av at et barn dør i en ulykke – dette var Sola-dommen for mer enn 50 år siden – har vi, nasjonalt og internasjonalt, fått vesentlig mer og dypere innsikt i psykologiske skademekanismer, årsaksforhold og komplekse sorgreaksjoner. Denne kunnskapen innebærer blant annet at man i større grad enn før vil kunne anse psykiske skader når noen mister et barn som påregnelige. Dette er tilfellet også der selve skadesituasjonen er mindre ekstraordinær. Man har dessuten mer avklarte diagnoser og diagnoseverktøy. Og man har et etablert og tilgjengelig behandlingsapparat.» (avsnitt 42)

↳ Sml. andre deler av erstatningsretten, f.eks. om faktisk årsakssammenheng, se *P-pille II* (Rt. 1992 s. 64) og *Nakkesleng IV* (Rt. 2010 s. 1547)

241

Juridisk-medisinske temaer

– nyere medisinsk forskning & rettspraksis: hovedtrekk i utviklingen

- Kursjusterer bort fra tidligere praksis, i mer liberal retning
- To kriterier: «må høre til den indre kjerne av pårørende» + «særlig belastning»
- Videreført i *Ahus IR* (HR-2023-1108-A); gir en viss presisering av vilkårene

242

Ullevål (HR-2018-2080-A)

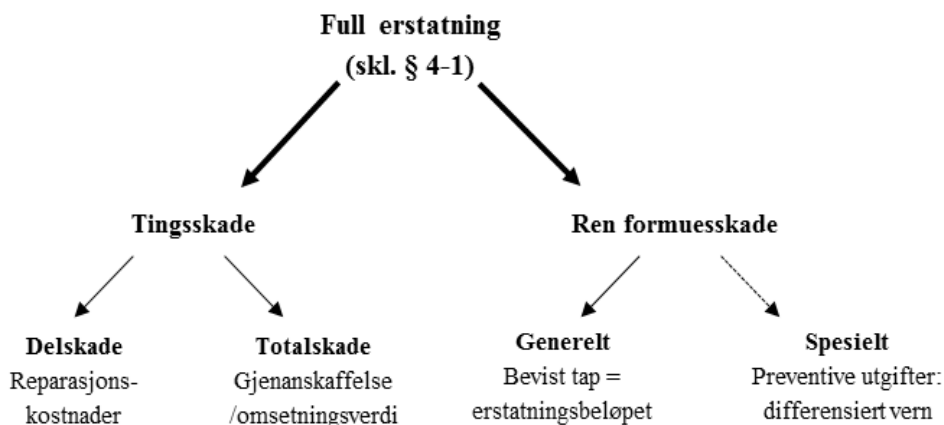
som også AHUS IR-dommen i HR-2023-1108-A bygger på

«Siden forrige gang Høyesterett tok stilling til rekkevidden av det erstatningsrettslige vernet for en forelders psykiske skade som følge av at et barn dør i en ulykke – dette var Sola-dommen for mer enn 50 år siden – har vi, nasjonalt og internasjonalt, fått vesentlig mer og dypere innsikt i psykologiske skademekanismer, årsaksforhold og komplekse sorgreaksjoner. Denne kunnskapen innebærer blant annet at man i større grad enn før vil kunne anse psykiske skader når noen mister et barn som påregnelige. Dette er tilfellet også der selve skadesituasjonen er mindre ekstraordinær. Man har dessuten mer avklarte diagnoser og diagnoseverktøy. Og man har et etablert og tilgjengelig behandlingsapparat.» (avsnitt 42)

↳ Sml. andre deler av erstatningsretten, f.eks. om faktisk årsakssammenheng, se *P-pille II* (Rt. 1992 s. 64) og *Nakkesleng IV* (Rt. 2010 s. 1547)

243

③ Tings- og formuesskader

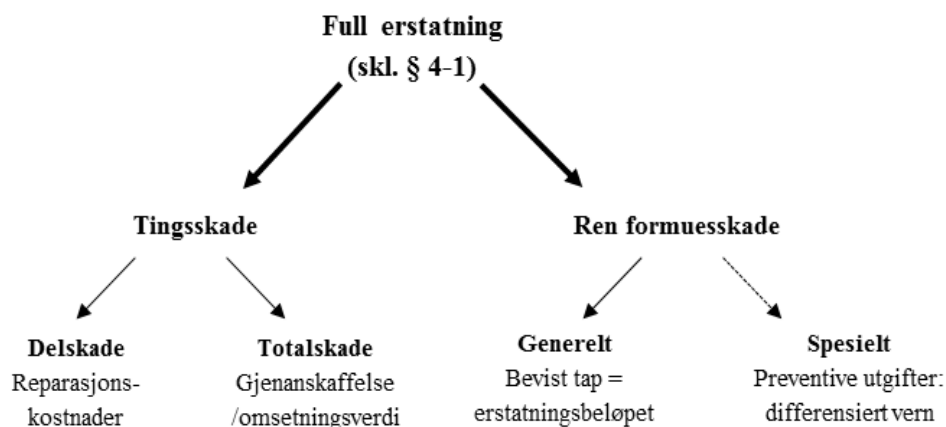

Professor dr. juris Morten Kjelland 2015 ©

244

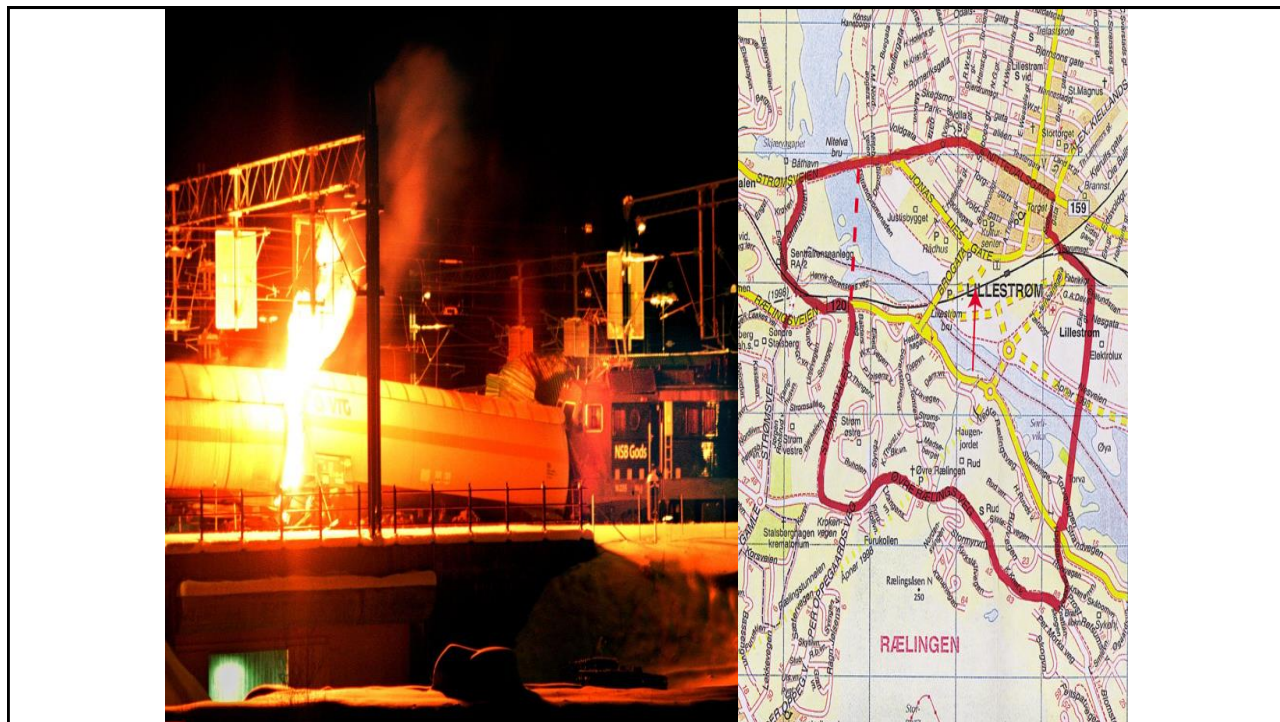
Utmålingsprinsipper

- tings- og formuesskader

Professor dr. juris Morten Kjelland 2016 ©

245

246

Flere skadevoldere solidaransvar og regress

Skadeserstatningsloven § 5-3:

«1. **Flere som plikter** å betale erstatning for samme skade, svarer en for alle og alle for en. Det samme gjelder den som plikter å betale oppreising for samme skade.

2. I hvilken utstrekning den som har betalt erstatning eller oppreising kan gjøre krav gjeldende mot andre ansvarlige, avgjøres under hensyn til ansvarsgrunnlaget og forholdene ellers.»

247

Flere skadevoldere solidaransvar og regress

Skadeserstatningsloven § 5-3:

«1. Flere som plikter å betale erstatning for samme skade, **svare en for alle og alle for en**. Det samme gjelder den som plikter å betale oppreising for samme skade.

2. I hvilken utstrekning den som har betalt erstatning eller oppreising kan gjøre krav gjeldende mot andre ansvarlige, avgjøres under hensyn til ansvarsgrunnlaget og forholdene ellers.»

248

Flere skadevoldere **solidaransvar og regress**

Skadeserstatningsloven § 5-3:

«1. Flere som plikter å betale erstatning for **samme skade**, svarer en for alle og alle for en. Det samme gjelder den som plikter å betale oppreising for **samme skade**.

2. I hvilken utstrekning den som har betalt erstatning eller oppreising kan gjøre krav gjeldende mot andre ansvarlige, avgjøres under hensyn til ansvarsgrunnlaget og forholdene ellers.»

249

Flere skadevoldere **solidaransvar og regress**

Skadeserstatningsloven § 5-3:

«1. Flere som plikter å betale erstatning for samme skade, svarer en for alle og alle for en. Det samme gjelder den som plikter å betale oppreising for samme skade.

2. I hvilken utstrekning den som har betalt erstatning eller oppreising **kan gjøre krav gjeldende mot andre ansvarlige**, avgjøres under hensyn til ansvarsgrunnlaget og forholdene ellers.»

250

Flere skadevoldere solidaransvar og regress

Skadeserstatningsloven § 5-3:

«1. Flere som plikter å betale erstatning for samme skade, svarer en for alle og alle for en. Det samme gjelder den som plikter å betale oppreising for samme skade.

2. I hvilken utstrekning den som har betalt erstatning eller oppreising kan gjøre krav gjeldende mot andre ansvarlige, avgjøres under hensyn til **ansvarsgrunnlaget og forholdene ellers.**»

251

Dagens fremstillingstips

– teorioppgaver

252

Litt fremstillingsteknikk

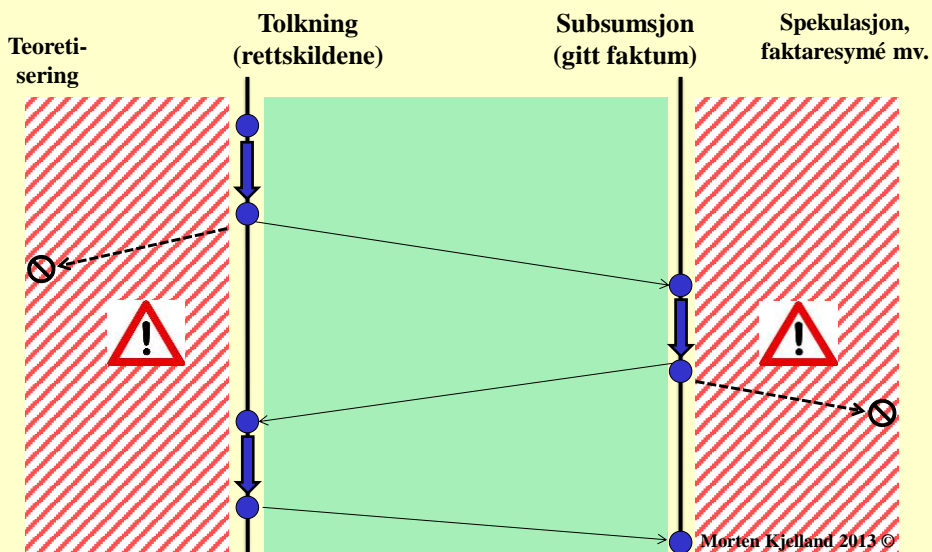
– teorioppgaver: noen utvalgte skriveråd

- ✎ Skriv klare & dekkende **overskrifter** (om det brukes)
- ✎ Bruk gjerne **eksempler** i teorioppgave; ulike typer
- ✎ Forklar **begreper** – og da helst rett etter de er presentert ...
- ✎ Ikke bruk (en rekke) **farger** i besvarelsen ...
- ✎ Og igjen: Bruk **rettskildene** aktivt. NB!

253

Litt fremstillingsteknikk

– samspillet/vekselvirkingen mellom tolkning og konkret rettsanvendelse (subsumsjon)

254

Litt fremstillingsteknikk

– drøftelse av skjønsmessige og uttrykk. «IFFAU»-metoden:
presentasjon av et hjelpeverktøy for praktikumløsning

Introduksjon
Forklaring
Forankring
--
Anvendelse
Utfall

Praktikum – drøftelse av skjønsmessige vilkår

Morten Kjellands IFFAU-metode

NB! Kun ment som et verktøy til hjelp for tanken (ingen «mal» eller «sjablong»). Besvarelser må tilpasses det aktuelle rettsområdet og den aktuelle oppgaven.

Generelt: Ved drøftelse av skjønsmessige ord og uttrykk må både tolkningsdel og subsunjonsdel inngå, og fremstilles slik at disse to hovedtrinnene i rettsanvendelsesprosessen kommer klart frem. I tillegg er det viktig at momenter gis en forklaring og rettskildeforankring, og at faktum anvendes (ikke bare omtales).

Resonnementer må også sluttføres, slik at det fremgår klart hvilken retning momentet trekker (må ikke bli «hengende i luften»). Som en sjekkliste til hjelp for tanken har jeg derfor utarbeidet det enkelte kaller «IFFAU»-metoden, som er et memo-teknisk ord for:

Introduksjon
Forklaring
Forankre
Anvendelse
Utfall

De tre første trinnene (IFF, angitt med røde bokstaver) er tolkning (se venstre del av mitt vekselvirkningsskjema), mens de to siste trinnene (AU, angitt med blå bokstaver) er konkret rettsanvendelse/subsunjon.

Eksempel: Jeg har valgt en illustrasjon fra erstatningsretten, siden dette faget er plassert tidlig i studiet og dermed er noe alle brukere av modellen kan kjenne seg igjen i. Vi kan tenke oss at vi er inne i en culpadrøftelse, og skal vurdere synbarhetsmomentet:

«[I]Et moment er om skadevolder kunne forutse risikoen. [F]Jo enklere den er å forutse, dess mer forventes for å unngå den. [F]Momentet ble vektlagt i Trampett (Rt. 1997 s. 1081), hvor en lærer ikke fulgte tilstrekkelig med på hoppingen og en elev kom til skade. Høyesterett la vekt på at gymnslæreren var både erfaren og utdannet, og at risikoen dermed måtte fremstå som nærliggende. [A]I likhet med gymnslæreren i Trampett-dommen, er Peder Ås en erfaren og formelt kvalifisert instruktør, som burde forstått at det å bruke springbrett uten å ta imot elevene var forbundet med en risiko for personskader. [U]Momentet taler for uaktsomhet.»

Professor dr. juris
M. Kjelland 2017 ©

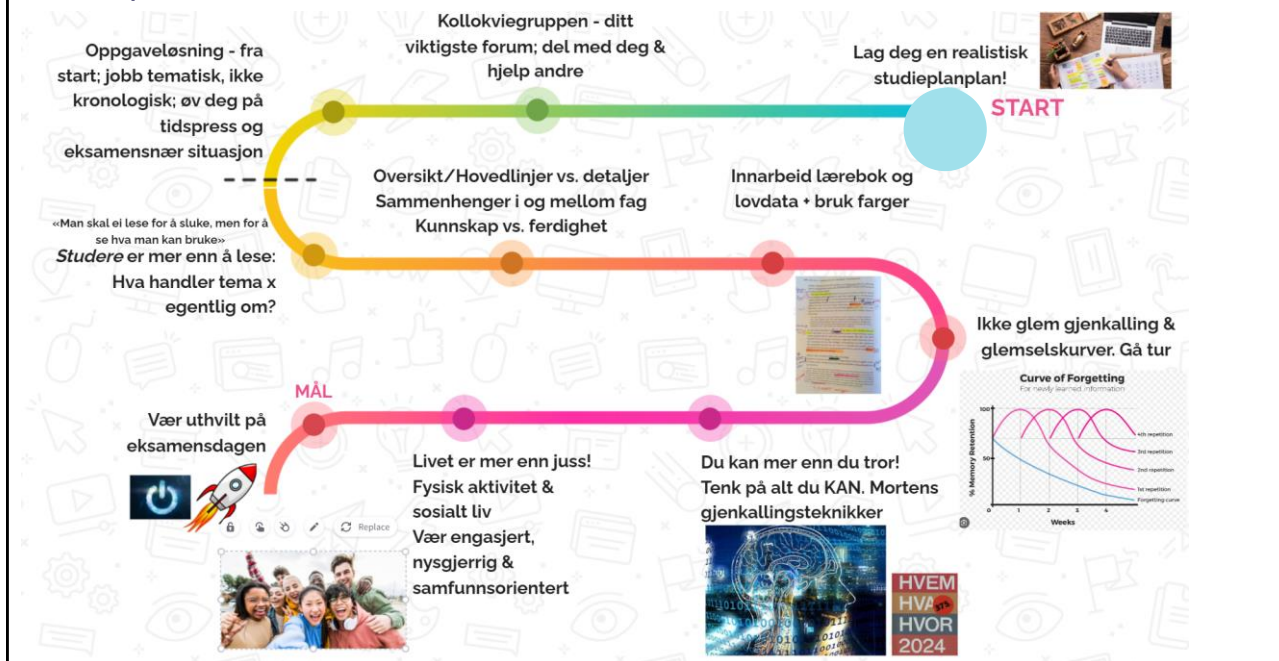
255

Mortens «spørretime»

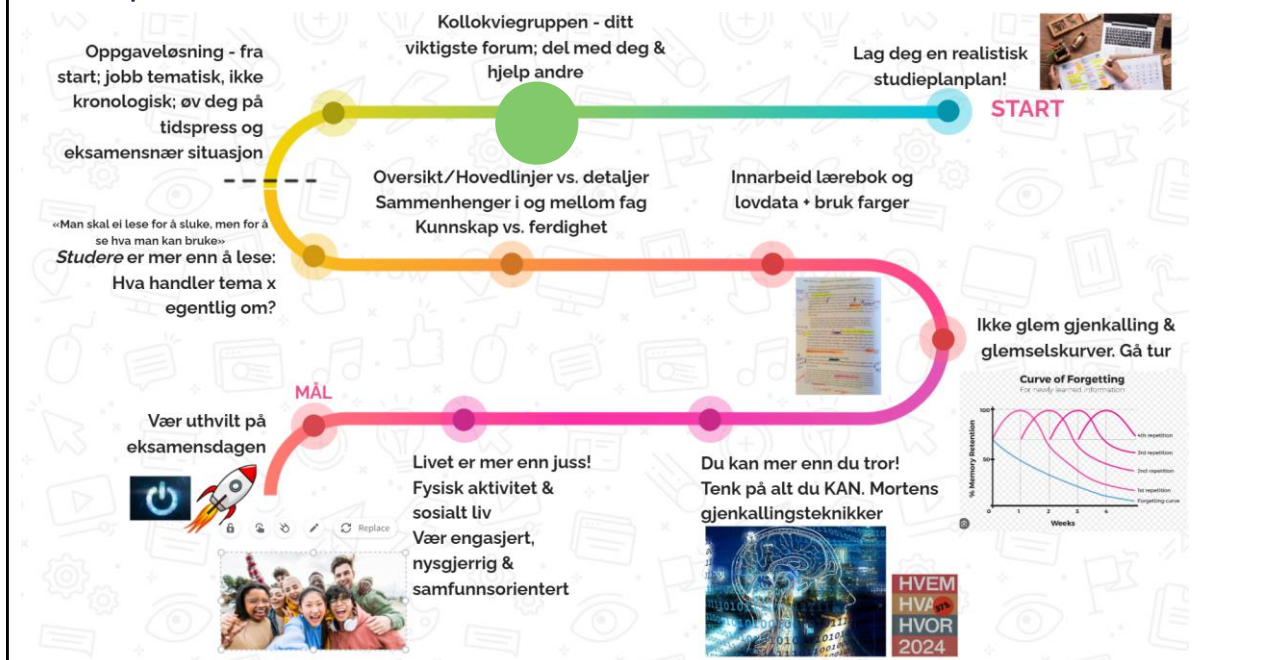
256

PRO-tip: studieteknikk

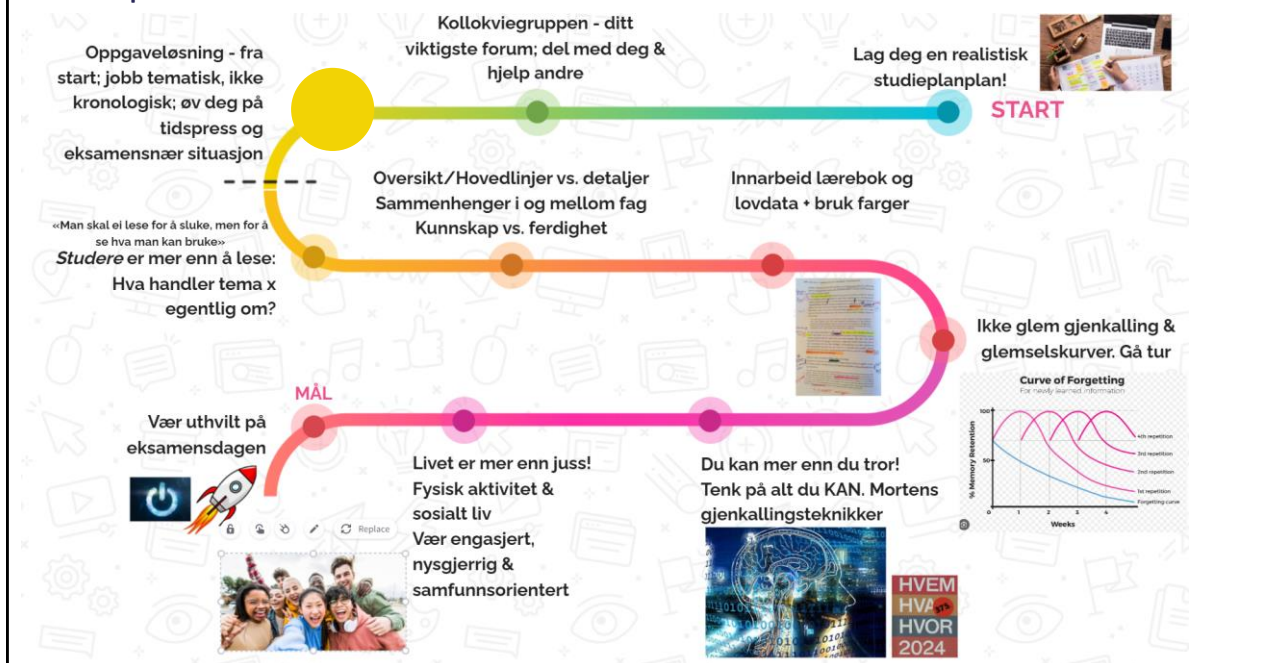
257

PRO-tip: studieteknikk

258

PRO-tip: studieteknikk

259

PRO-tip: studieteknikk

260

PRO-tip: studieteknikk

261

PRO-tip: studieteknikk

262

PRO-tip: studieteknikk

263

PRO-tip: studieteknikk

264

PRO-tip: studieteknikk

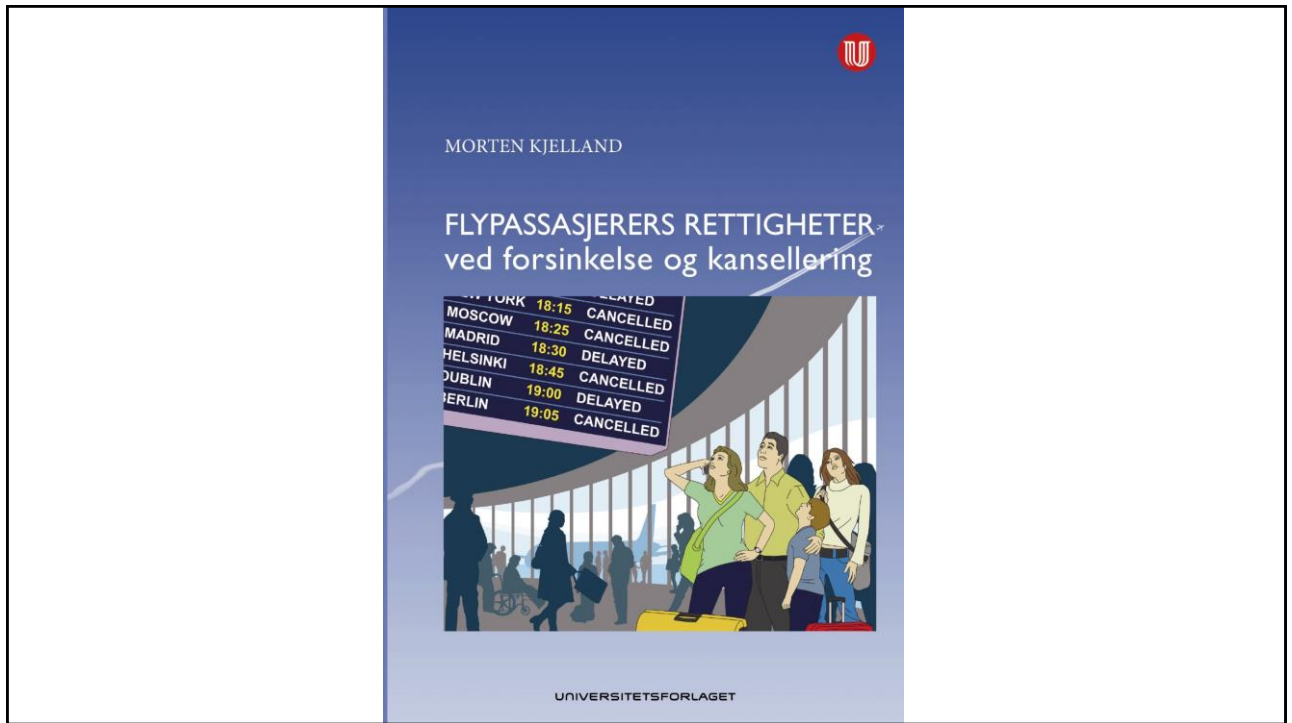

265

PRO-tip: studieteknikk

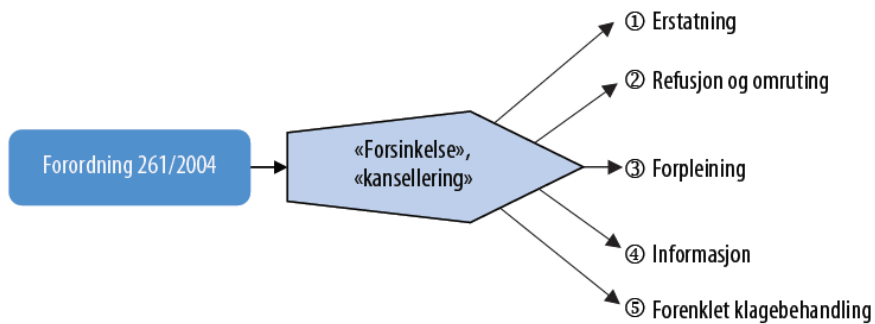
266

267

Rettighetspanoramaet

– forordning 261/2004

Figur 2. Oversikt over «rettighetspanoramaet». Forsinkelse og kansellering som «koblingsboks»

268

En gåte ...

269

Manuduksjon

i erstatningsrett

- repetisjon & supplering av hovedtrekkene i undervisningen

Professor dr. juris Morten Kjelland

270